UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA

FACULTATEA ȘTIINȚE POLITICE ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Erasmus+ , Activitate Jean Monnet

„Cunoașterea teoretică și empirică a Uniunii Europene” (101047511)

„EXTINDEREA UE ȘI STRATEGIA PENTRU BALCANII DE VEST: PERSPECTIVA DE ADERARE A REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ”

Materialele Conferinței științifico-practice naționale, organizată în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „Cunoașterea teoretică și empirică a Uniunii Europene” (EUTEC)

11 mai 2023

Chișinău 2024

CZU 327:061.1EU(082)=135.1=161.1
E 97

Comitetul ştiinţific:

CATAN Petru - Doctor habilitat în economie, profesor universitar
CERBA Valeriu - Doctor în drept, conferenţiar universitar
BENIUC Valentin, Doctor habilitat în științe politice, profesor universitar
BURIAN Alexandru - Doctor habilitat în drept, profesor universitar
GOLOVATAIA Ludmila – Doctor în științe economice, conferențiar universitar

Responsabilă de ediție:

GOLOVATAIA Ludmila, doctor în științe economice, conferențiar universitar

Sprijinul acordat de Comisia Europeană pentru realizarea acestei publicații nu constituie o aprobare a conținutului acesteia, care reflectă numai opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi responsabilă pentru nicio utilizare care ar putea fi făcută a informațiilor conținute în aceasta.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAŢIONALE A CĂRŢII DIN REPUBLICA MOLDOVA

"Extinderea UE și strategia pentru Balcanii de Vest: perspectiva de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană", conferință națională ştiinţifico-practică (2023; Chişinău). Extinderea UE și strategia pentru Balcanii de Vest: perspectiva de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană : Materialele Conferinței ştiinţifico-practice naționale, 11 mai 2023 / comitetul ştiinţific: Catan Petru [et al.]; responsabil de ediţie: Golovataia Ludmila. – Chişinău: [S. n.], 2024 (CEP USM). – 123 p.

Cerinţe de sistem: PDF Reader.

Antetit.: Universitatea de Studii Europene din Moldova, Facultatea Ştiinţe Politice și Relații Internaţionale, Jean Monnet Chair EUTEC. – Texte: lb. rom., rusă. – Rez.: lb. rom., engl., rusă. – Referinţe bibliogr. la sfârşitul art. – With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union.

ISBN 978-9975-62-737-5 (PDF).

327:061.1EU(082)=135.1=161.1

E 97

ISBN 978-9975-62-737-5 (PDF)

CUPRINS

PREFAȚĂ 4

BENIUC Liliana

ACȚIUNILE EXTERNE ALE UNIUNII EUROPENE DE PREVENIRE A UNOR FORME DE DISCRIMINARE ... 6

ГОЛОВАТАЯ Людмила

ПОЛИТИКА РАСШИРЕНИЯ ЕС НА ЗАПАДНЫЕ БАЛКАНЫ 11

SOLOMON Constantin

PARTENERIATUL ESTIC ŞI PERSPECTIVA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA 18

БЭДЭРЭУ Елена

ПРОБЛЕМА ВСТУПЛЕНИЯ В ЕС БАЛКАНСКИХ СТРАН В КОНТЕКСТЕ ЦЕННОСТНОЙ МОДЕЛИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА 23

SPRINCEAN Serghei

DREPTURILE OMULUI ȘI SECURITATEA GLOBALĂ 31

LEON BEN-NUN Eti

SECURITATEA UNIUNII EUROPENE - SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI 36

VARTA Ion

GENEZA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN 40

BOCAN Mirela

PERSPECTIVELE ADERĂRII ALTOR STATE LA UNIUNEA EUROPEANĂ 46

АСКЕРОВА Симузер

МИГРАНТЫ ВТОРОГО ПОКОЛЕНИЯ. УСПЕХ ИНТЕГРАЦИИ МИГРАНТОВ ВТОРОГО ПОКОЛЕНИЯ В ЕВРОПЕ 51

MOSCVICIOV Leonid

REGIONALIZAREA ȘI REGIUNILE ROMÂNIEI: ABORDARE ISTORICO-POLITOLOGICĂ 54

URSU Valentina

IMPORTANȚA ACORDULUI DE ASOCIERE RM-UE ASUPRA EFICIENȚEI GUVERNĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA 68

PEREDERCO Vasilii

PROTECȚIA SECURITĂȚII ECONOMICE ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII EUROPENE 76

PLEȘCA Ana

ROLUL COMUNICĂRII POLITICE ÎN APLANAREA CONFLICTELOR SOCIALE 89

SILISTRARI Alfred

EXTINDEREA UE ÎN BALCANII DE VEST: NOI PROVOCĂRI 94

USTIAN Adrian

PERSPECTIVA EUROPEANĂ A STATELOR DIN BALCANII DE VEST: ÎNTRE „OBOSEALA EXTINDERII" ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ 101

CHETREAN Oleg

POLITICA EUROPEANĂ COMUNĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE 107

PREFAȚĂ

Uniunea Europeană a elaborat o politică de sprijinire a integrării treptate în UE a țărilor din Balcanii de Vest. La 1 iulie 2013, Croația a devenit prima dintre cele șapte țări care s-a alăturat UE, iar Albania, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Macedonia de Nord și Serbia au statutul de țări candidate. S-au deschis negocieri și capitole de aderare cu Muntenegru și Serbia, s-au deschis negocieri cu Albania și Macedonia de Nord în iulie 2022 și cu Bosnia și Herțegovina în martie 2024, iar Kosovo și-a depus cererea de aderare la UE în decembrie 2022. Înaltul Reprezentant al UE pentru afaceri externe și politica de securitate și vicepreședintele Comisiei Europene, Josep Borrell, a declarat următoarele: „Cetățenii Balcanilor de Vest fac parte din Europa și avem interesul comun să îi ajutăm pe acești șase parteneri să avanseze pe calea aderării la UE. Prin intermediul Planului economic și de investiții, sprijinim evaluarea efectuată în cadrul pachetului de extindere cu acțiuni, oferind un sprijin profund și puternic pentru redresarea economică și reformă – pentru o regiune a Balcanilor de Vest mai modernă, mai verde și mai prosperă, care să ofere condiții mai bune cetățenilor lor pe drumul lor către UE."

În paralel cu Planul de investiții economice pentru sprijinirea regiunii, Comisia a prezentat orientări privind punerea în aplicare a Agendei verzi pentru Balcanii de Vest. Aceasta prevede acțiuni organizate în jurul a cinci piloni, și anume: (i) acțiunile climatice, inclusiv decarbonizarea, energia și mobilitatea; (ii) economia circulară, abordând în special deșeurile, reciclarea, producția durabilă și utilizarea eficientă a resurselor; (iii), biodiversitatea, vizând protejarea și refacerea bogăției naturale a regiunii; (v), combaterea poluării aerului, a apei și a solului și (v) sistemele alimentare durabile și zonele rurale. Digitalizarea va fi un factor-cheie de care vor depinde cei cinci piloni de mai sus, în concordanță cu conceptul dublei tranziții verzi și digitale.

Planul identifică zece inițiative emblematice în materie de investiții care vor sprijini principalele conexiuni rutiere și feroviare din regiune, energia din surse regenerabile și tranziția de la energia obținută pe bază de cărbune, renovarea clădirilor publice și private pentru a spori eficiența energetică și a reduce emisiile de gaze cu efect de seră, infrastructura pentru gestionarea deșeurilor și a apelor uzate, precum și implementarea infrastructurii de bandă largă. Alte inițiative emblematice includ investiții sporite în sectorul privat pentru stimularea competitivității și a inovării, în special a competitivității și inovării întreprinderilor mici și mijlocii, și o Garanție pentru tineret.

Pe lângă finanțarea semnificativă pe care o acordă regiunii prin intermediul granturilor, UE îi poate oferi acesteia garanții care să contribuie la reducerea costurilor de finanțare atât pentru investițiile publice, cât și pentru cele private și care să reducă riscul suportat de investitori. Se preconizează că sprijinul acordat prin intermediul noului Mecanism de garantare pentru Balcanii de Vest, din cadrul Garanției pentru acțiuni externe a UE și al Fondului european pentru dezvoltare durabilă Plus, va putea să mobilizeze investiții în valoare de până la 20 de miliarde EUR în următorul deceniu. Pachetul de măsuri de investiții va fi un factor determinant care va facilita stimularea investițiilor publice și private în regiune, prin intermediul instituțiilor financiare europene și internaționale. O mai bună conectare a economiilor Balcanilor de Vest în cadrul regiunii și cu UE necesită un angajament ferm din partea Balcanilor de Vest în ceea ce privește punerea în aplicare a reformelor fundamentale, aprofundarea integrării economice regionale și dezvoltarea unei piețe regionale comune pe baza acquis-ului UE, astfel încât regiunea să devină mai atractivă pentru investiții. Comisia sprijină eforturile guvernelor din

regiune de a elabora o nouă viziune pentru crearea unui spațiu economic regional, care se preconizează că va fi aprobată în cadrul summitului de la Sofia din luna noiembrie 2020. UE va depune eforturi pentru ca regiunea să se apropie mai mult de piața unică a UE. Buna guvernanță este fundamentul creșterii economice durabile. Prin urmare, stimularea investițiilor și creșterea economică vor fi posibile doar dacă Balcanii de Vest se vor angaja în mod ferm pe calea reformelor fundamentale, în concordanță cu valorile europene, și dacă vor realiza aceste reforme.

Astfel cum se arată în metodologia consolidată referitoare la procesul de extindere, partenerii care au înregistrat progrese în ceea ce privește prioritățile de reformă ar trebui să beneficieze de fonduri și de investiții sporite.

Sperăm că această culegere de articole va constitui o sursă valoroasă pentrucei interesați de relațiile internaționale și de rolul Uniunii Europene în modelareaevoluțiilor globale. Fiecare articol aduce în discuție aspecte relevante și actuale, contribuind astfel la înțelegerea mai profundă a modului în care Uniunea Euro- peană își îndeplinește rolul de promotor de norme, valori și standarde în arena internațională.

ACȚIUNILE EXTERNE ALE UNIUNII EUROPENE DE PREVENIRE A UNOR FORME DE DISCRIMINARE

BENIUC Liliana,
doctor în științe politice, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat

În articol se analizează combaterea diferitor forme de discriminare de către UE atât la nivel european, cât și la nivel global. Uniunea Europeană consideră că promovarea și protecția drepturilor omului în întreaga lume este o preocupare legitimă a comunității internaționale. Politicile UE se bazează pe standarde convenite la nivel internațional și reflectă convingerea că drepturile omului și democrația nu sunt valori „occidentale", ci valori universale asumate de toate statele membre ale ONU. UE întreprinde măsuri la nivel global pentru a preveni și a denunța toate formele de discriminare pe motive de sex, origine rasială sau etnică, religie sau convingeri, dizabilități, vârstă sau orientare sexuală, promovând, în același timp, accesul persoanelor în toate sferele vieții.

Cuvinte-cheie: *discriminare, drepturile omului, Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu handicap, Strategia de egalitate LGBTIQ 2020-2025, anunțat Planul de acțiune al Uniunii privind combaterea rasismului 2020-2025.*

THE EXTERNAL ACTIONS OF THE EUROPEAN UNION TO PREVENT SOME FORMS OF DISCRIMINATION

Summary

The article analyzes the fight against different forms of discrimination by the EU both at the European level and at the global level. The European Union considers the promotion and protection of human rights around the world to be a legitimate concern of the international community. EU policies are based on internationally agreed standards and reflect the belief that human rights and democracy are not 'Western' values, but universal values embraced by all UN Member States. The EU takes action globally to prevent and denounce all forms of discrimination based on sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation, while promoting access for people in all spheres of life.

Key words: *discrimination, human rights, UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025, Union Action Plan on Combating Racism 2020-2025 announced.*

Promovarea egalității și a respectului față de drepturile omului reprezintă un element esențial al obiectivelor acquis-ului comunitar și a instituțiilor Uniunii Europene. Principiul egalității constituie un element fundamental al integrării europene, fiind menționat în articolul 119 din Tratatul de la Roma [1], semnat în anul 1957 de către statele fondatoare ale Comunității Economice Europene (CEE), care a impus egalitatea de remunerare între bărbați și femei și a oferit competența de a elabora primele directive privind egalitatea: Directiva privind egalitatea de remunerare (1975) [2] și Directiva privind egalitatea de tratament (1976) [3], care interzic discriminarea pe criterii de gen în accesul la locurile de muncă, formarea și promovarea profesională și condițiile de muncă. Potrivit directivelor, statele membre ale CEE și-au asumat angajamentul de a pune în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare aducerii la îndeplinirea principiilor egalității de remunerare și de tratament.

Uniunea Europeană consideră că promovarea și protecția drepturilor omului în întreaga lume este o preocupare legitimă a comunității internaționale. Conform Tratatului de la

Maastricht (1992) UE și-a asumat obligația de a promova drepturile omului, inclusiv drepturile civile, politice, economice, sociale și culturale, precum au fost reafirmate la Conferința Mondială a Drepturilor Omului de la Viena (1993), care a marcat începutul unui efort reînnoit de consolidare și punere în aplicare a ansamblului de instrumente privind drepturilor omului stabilite pe baza Declarației Universale a Drepturilor Omului (1948) [4]. Politicile UE se bazează pe standarde convenite la nivel internațional și reflectă convingerea că drepturile omului și democrația nu sunt valori „occidentale", ci valori universale, asumate de toate statele membre ale ONU.

Comisia Europeană, organul executiv al Uniunii Europene, participă activ la forurile internaționale pentru drepturile omului și sesiunile Adunării Generale a ONU, consacrate luptei împotriva rasismului. Principalele instrumente de care dispune Uniunea Europeană pentru a promova respectul pentru drepturile omului sunt acordurile de cooperare și parteneriat cu țările terțe, care oferă oportunități de a întreține regulat dialoguri politice și de a oferi sprijin financiar politicilor și activităților legate de drepturile omului [5].

În Uniunea Europeană este interzisă discriminarea pe criterii de origine rasială și etnică în domeniile privind accesul la locuri de muncă, condițiile de muncă, inclusiv promovarea, remunerarea și concedierile; accesul la formarea profesională; accesul la protecția socială și asistența medicală, educația, avantajele sociale, accesul la bunuri și servicii, inclusiv în ceea ce privește locuința în conformitate cu Directiva privind egalitatea rasială, care a fost adoptată în anul 2000. Fiecare țară a UE trebuie să stabilească cel puțin un organism dedicat combaterii discriminării, care să fie responsabil de ajutorarea victimelor și realizarea unor studii independente. Țările membre au avut obligația de a transpune în legislația naționale prevederile Directivei de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică până la 19 iulie 2003 [6].

UE întreprinde măsuri la nivel global pentru a preveni și a denunța toate formele de discriminare pe motive de sex, origine rasială sau etnică, religie sau convingeri, dizabilități, vârstă sau orientare sexuală, promovând în același timp accesul persoanelor în toate sferele vieții. Unul dintre obiectivele principale ale activității Serviciului European de Acțiune Externă este de a monitoriza ca legile, politice și practicile discriminatorii să fie contracarate la nivel mondial, pentru a nu expune persoanele aflate în situații vulnerabile la șomaj, excluziune socială și sărăcie [7]. În calitate de instrumente pentru combaterea discriminării și promovării diversității atât în interiorul granițelor UE, cât și în afara acesteia se aplică combinația dintre diplomația publică și activitățile de sensibilizare, dialogurile politice și cele privind drepturile omului, consolidarea capacităților și asistența financiară.

UE sprijină aderarea la toate documentele internaționale privind drepturile omului, precum ar fi Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu handicap (CDPH). Fiind parte la CDPH, UE a stabilit cadrul de implementare, care determină legislația și politica europeană, bazată pe nediscriminare și asigurarea egalității de șanse în administrația publică a UE. Cadrul UE de implementare a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu handicap este constituit din Parlamentul European, Ombudsmanul European, Agenția pentru Drepturile Fundamentale a UE și Forumul European al persoanelor cu handicap. De responsabilitatea Cadrului UE ține completarea cadrelor naționale de monitorizare în statele membre ale UE a promovării, implementării și protejării CDPH la nivel național, care pot lua diverse forme de organizare: organisme naționale de promovare a egalității, mediatori, instituții de apărare a drepturilor omului [8].

Apărarea drepturilor omului și a principiilor democrației constituie obiective fundamentale ale politicii externe a UE, care reprezintă un exercițiu colectiv și nu unilateral. Pandemia Covid- 19 a creat deschidere pentru o acțiune colectivă mai puternică. Politica externă a UE bazată ferm pe drepturile omului aduce multiple beneficii securității și prosperității UE. Potrivit declarației lui Josep Borrell Fontelles, Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate (2019-2024), guvernele care respectă drepturile omului sunt aliați mai de încredere, parteneri comerciali mai puternici și mai buni administratori ai păcii regionale și ai stabilității internaționale pe termen lung [9].

Uniunea Europeană își asigură rolul de lider în protejarea drepturilor omului și a democrației prin activitatea celor 140 delegații ale UE și ambasade ale statelor membre, care monitorizează situația în țările de reședință, inclusiv Reprezentantul Special al UE pentru drepturile omului, care vor ghida punerea în aplicare a Planului de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația (2020-2024), ținând cont de nevoile și circumstanțele locale. Acest Plan de acțiune de la Bruxelles propune următoarele linii de acțiune: tragerea la răspundere a persoanelor care violează drepturile omului; îmbunătățirea instrumentelor printr-un regim global al UE de sancțiuni pentru încălcarea drepturilor omului; protejarea și împuternicirea apărătorilor drepturilor omului și asigurarea faptului că noile tehnologii, precum inteligența artificială vor promova și nu vor împiedica drepturile omului [9]. Acțiunile care urmează să fie întreprinse de UE vor promova drepturile omului și democrația în întreaga lume, vor reflecta progresele obținute și îi vor face pe europeni mai siguri, iar parteneriatele lor mai durabile. În special, Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația 2020-2024 intensifică acțiunile privind prioritățile de lungă durată privind egalitatea de gen, libertatea de exprimare online și offline, eradicarea torturii, abolirea pedepsei cu moarte, prevenirea violenței sexuale și de gen. Noile elemente se referă la consolidarea legăturii dintre drepturile omului și mediu, valorificarea beneficiilor tehnologiilor digitale și reducerea la minimum a riscurilor, acțiuni sporite privind drepturile economice, sociale și culturale, punând accent mai mare pe democrație, afaceri, drepturile omului și investiții mai mari pentru explicarea a ceea ce face UE pentru promovarea drepturilor omului și a democrației [9].

UE și-a asumat puterea de a acționa în cazurile de discriminare pe motiv de orientare sexuală începând cu anul 1999, prin adoptarea unor acte legislative și realizarea unor măsuri de protecție juridică și socială a persoanelor LGBTI. Conform Strategiei de egalitate LGBTIQ 2020- 2025 puterea socială și economică a UE provine din unitatea europeană în diversitate: egalitatea și nediscriminarea sunt valori și drepturi fundamentale în UE, consacrate în tratatele sale fondatoare și Carta drepturilor fundamentale. Comisia Europeană, Parlamentul și Consiliul UE împreună cu statele membre împărtășesc responsabilitatea de a proteja drepturile fundamentale și de a asigura tratament egal și egalitate pentru toți [10]. Potrivit viziunii europene, evoluțiile legislative și inițiativele politice au îmbunătățit viața multor oameni și au contribuit la crearea unor societăți mai egale și mai primitoare, inclusiv pentru persoanele lesbiene, gay, bisexuale, trans, non-binare, intersexuale și queer (LGBTIQ). În anul 2015 Comisia Europeană a prezentat Lista de acțiuni pentru promovarea egalității LGBTI – primul cadru de politică, care acoperă educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea, libera circulație, azilul și infracțiunile motivate de ură. Drept urmare, UE colaborează cu țările membre pentru a fi recunoscute juridic cuplurile de același sex și normele privind recunoașterea juridică a genului [11].

Într-un sondaj din anul 2019, Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene a constatat că discriminarea pe motive de orientare sexuală, identitate/exprimare de gen și caracteristici sexuale a crescut în UE: 43% dintre persoanele LGBT au declarat că se simt discriminate în 2019, comparativ cu 37% în 2012 [10]. Discriminarea împotriva persoanelor LGBTIQ persistă în întreaga UE, fiind nesigur să arate afecțiune în mod public, să fie deschise cu privire la orientarea lor sexuală, identitatea de gen, expresia de gen și caracteristicile sexuale. Conform Strategiei de egalitate un număr important de persoane LGBTIQ este expus riscului de sărăcie și excluziune socială, nu există siguranță de a raporta poliției abuzurile verbale și violența fizică. Conform site-ului oficial al Serviciului European de Acțiune Externă (www.eeas.europa.eu) drepturile persoanelor LGBTIQ fac parte din eforturile diplomației publice. Drept urmare, SEAE se angajează prin dialog politic, activități de conștientizare și sprijinire a apărătorilor drepturilor omului LGBTIQ, finanțând societatea civilă în eforturile sale, de a consolida în mod sistematic protecția persoanelor și de a aborda impunitatea, homofobia și stigmatizarea cu care se confruntă persoanele LGBTIQ.

La 16 septembrie 2020 Ursula von der Leyen, președinta Comisiei Europene a anunțat Planul de acțiune al Uniunii privind combaterea rasismului, care stabilesc măsuri pentru următorii 5 ani, fiind un instrument orizontal, care urmărește să integreze antirasismul în toate domeniile de politică, precum educația, ocuparea forței de muncă, digitalizarea, tineretul etc. [13]. Planul recunoaște numeroasele forme diferite de rasism, cum ar fi, rasismul anti-negru, anti-țiganismul, anti-asiaticul și antisemitismul sau acea legătură cu religia, cum ar fi ura anti-musulmană. Uneori, rasismul se poate intersecta cu alte motive protejate, cum ar fi sexul, handicapul, religia sau statutul de migrație.

Discriminarea pe motive de origine rasială și etnică este interzisă în UE. Discriminarea afectează demnitatea umană, oportunitățile de care ar putea beneficia persoana, prosperitatea, starea de bine și siguranța personală. Discriminarea înseamnă nerespectarea valorilor de bază ale UE. Toți cetățenii europeni trebuie să se bucure de drepturile și libertățile lor fundamentale și de participare egală în societate, indiferent de originea lor rasială sau etnică. Conform viziunii europene forța socială, politică și economică a UE provine din unitatea în diversitate, în schimb rasismul îi slăbește pe toți. Drept urmare, UE poate și trebuie să depună mai multe eforturi pentru a asigura un tratament egal pentru toți.

În concluzie, menționăm că războiul declanșat de Rusia în Ucraina a creat o criză umanitară similară celei din perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Persoanele LGBTIQ se confruntă cu provocări speciale în contextul războiului, agravate de campaniile de dezinformare din Rusia, ca parte a narațiunilor propagandistice care contribuie la desfășurarea invaziei militare. Campaniile de dezinformare produc o amenințare pentru securitate, deoarece hărțuirea online poate duce la agresiune fizică, violență, alimentează ura și amenință vieți. Aceste acțiuni ridică bariere în calea participării politice și a protejării drepturilor persoanelor care sunt reprezentanți ai diferitor minorități. Consecințele războiului sunt resimțite de către toate păturile sociale, lăsând țările și națiunile în ruine. De aceia, este important să reflectăm asupra impactului specific pe care îl poate avea asupra oamenilor, care sunt adesea uitați în marea imagine a războiului. UE și-a asumat angajamentul de a combate orice formă de discriminare, violență și discursuri instigatoare la ură atât la nivel european, cât și global – în vremuri de pace și de război.

Referințe bibliografice:

1. Traite instituant la Communaute Economique Europeenne et document annexes. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=EN (accesat: 8 februarie 2023)
2. Directiva Consiliului din 10 februarie 1975 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la aplicarea principiului egalității de remunerare între lucrătorii de sex masculine și cei de sex feminine https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31975L0117&from=RO
3. Directiva Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce promovează accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la încadrarea profesională, precum și condițiile muncii. (76/207/CEE). https://eur- lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A31976L0207
4. World Conference on Human Rights, Vienna, 1993. https://www.ohchr.org/en/about-us/history/vienna-declaration
5. The European Union: Human Rights and the fight against discrimination. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuideMinorities14en.pdf
6. Directiva 2000/43/CE — de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică. https://eur-lex.europa.eu/RO/legal- content/summary/equal-treatment-irrespective-of-racial-or-ethnic-origin.html (accesat: 09.02.2023)
7. Diversity. https://www.eeas.europa.eu/eeas/diversity_en
8. Cadrul UE pentru Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu handicap https://fra.europa.eu/ro/content/cadrul-ue-pentru-conventia-onu-privind-drepturile-persoanelor- cu-handicap
9. EU action plan on human rights and democracy 2020–2024. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy _2020-2024.pdf
10. LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/lesbian-gay-bi-trans- and-intersex-equality/lgbtiq-equality-strategy-2020-2025_en
11. Lista de acțiuni pentru promovarea egalității LGBTI https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/lgbti/ro/
12. O Uniune a egalității: Planul de acțiune al UE de combatere a rasismului pentru perioada 2020-2025 https://commission.europa.eu/document/beb25da4-e6b9-459e-89f7-bcdbd3a8f0c8_ro
13. Starea Uniunii: Un nou plan de acțiune pentru a schimba paradigma acțiunilor de combatere a rasismului.

ПОЛИТИКА РАСШИРЕНИЯ ЕС НА ЗАПАДНЫЕ БАЛКАНЫ

ГОЛОВАТАЯ Людмила,
Доктор экономических наук, доцент,
Государственный университет Молдовы

Аннотация

В статье рассматриваются перспективы расширения Европейского Союза в направлении Западных Балкан. И несмотря на то, что пока ни один кандидат западных Балкан не готов к вступлению в ЕС, страны кандидаты ведут переговоры, в которых акцентируют внимание на вопросах верховенства права, правосудия и соблюдения основополагающих прав. Также в работе рассматриваются действия Европейского Союза, поддерживающего инициативы Балканских государств в различных областях, основываясь на "Критериях Копенгагена", которые являются основой Стратегии расширения на Западные Балканы.

Ключевые слова: *Евроинтеграция, западные Балканы, «критерии Копенгагена», права человека, демократия, верховенство закона.*

EU ENLARGEMENT POLICY IN THE WESTERN BALKANS

GOLOVATAIA Ludmila,
PhD in economics, associate professor,
State University of Moldova,

Summary

The article discusses the prospects for the expansion of the European Union in the direction of the Western Balkans. And despite the fact that so far no candidate of the western Balkans is ready to join the EU, the candidate countries are negotiating, in which they focus on issues of the rule of law, justice and respect for fundamental rights. The paper also examines the actions of the European Union, which supports the initiatives of the Balkan States in various fields, based on the "Copenhagen Criteria", which are the basis of the Strategy of Expansion to the Western Balkans.

Key words: *European integration, Western Balkans, "Copenhagen criteria", human rights, democracy, rule of law.*

Введение. Европейский Союз имеет политику расширения, которая позволяет странам, желающим присоединиться к ЕС, стать его членами при выполнении определенных условий. Эти условия включают политические, экономические и правовые реформы, а также соблюдение критериев Копенгагенского демократического соглашения, которые включают в себя правовое государство, демократию, уважение прав человека и защиту меньшинств [4].

Расширение ЕС на западные Балканы является одной из приоритетных стратегических целей ЕС. В 2003 году Европейская комиссия подтвердила перспективу членства для стран Западных Балкан, включая Албанию, Боснию и Герцеговину, Черногорию, Косово, Македонию и Сербию [6].

Для этих стран ЕС разработал специальную стратегию расширения, известную как "Стратегия расширения на Западные Балканы" [7]. Она включает в себя ряд мер и рекомендаций для каждой из этих стран, чтобы они могли приблизиться к членству в ЕС и

предусматривает поддержку реформ, содействие стабильности и укрепление правового государства в регионе. Она включает улучшение политического диалога, борьбу с коррупцией и организованной преступностью, укрепление судебных систем и правосудия, защиту прав человека и укрепление демократических институтов. В то же время, Стратегия является динамичной и может изменяться со временем в зависимости от обстоятельств и прогресса каждой страны-кандидата.

Методология. в настоящей статье было проведено исследование путем применения метода абстрактного построения логической интерпретации, аналитического метода, а также метода сравнения. В процессе проведения исследования были рассмотрены существующие положения стран западных Балкан в материалах Европейской Комиссии и различных авторов, исследующих данную тему.

Все страны-кандидаты и потенциальные кандидаты имеют хорошие перспективы европейской интеграции. Комиссия работает со всеми странами, с целью помочь им в этом деле. Данный процесс основывается на справедливости и заслугах самих стран-кандидатов. Некоторые из них больше продвинулись на этом пути. Чтобы способствовать усилиям ЕС и продвинуть реформы, в феврале 2018 г. Комиссия приняла усиленную Стратегию для этого региона, которая фокусируется на нынешних лидерах – Сербии и Черногории.

С точки зрения западных Балкан, стратегия ЕС по расширению помогает этим странам приблизиться к европейским стандартам, укреплять демократические институты, стабилизировать регион и способствовать экономическому развитию. Стратегия ЕС для западных Балкан основана на так называемом "подходе условного расширения". Это означает, что прогресс в реформах и соблюдение критериев, установленных ЕС, являются основными условиями для движения вперед на пути к членству в ЕС. Критерии включают в себя укрепление демократии, правового государства, защиту прав человека, экономические реформы и приведение законодательства в соответствие с нормами ЕС.

Важным аспектом стратегии ЕС для западных Балкан является, и поддержка регионального сотрудничества и мирного урегулирования конфликтов. Продвижение диалога и сотрудничества между странами региона способствует стабильности и развитию [13]. Однако, что конкретные шаги и сроки в процессе расширения ЕС зависят от каждой отдельной страны-кандидата. Некоторые страны, такие как Сербия и Черногория, уже начали переговоры о членстве, в то время как другие, например, Косово и Босния и Герцеговина, еще не достигли этой стадии.

Сербия находится в процессе евроинтеграции и имеет статус кандидата на вступление в Европейский союз [12]. Официальная заявка Сербии на членство была подана в 2009 году, и с тех пор страна активно работает над выполнением необходимых реформ и условий, чтобы соответствовать критериям ЕС. В 2014 году Сербия получила статус кандидата на вступление в ЕС, что означает, что она может приступить к переговорам о присоединении. Это может быть долгий и сложный процесс, требующий выполнения различных политических, экономических и правовых реформ. Для присоединения к ЕС Сербия должна соответствовать определенным критериям, включая стабильность институтов, демократические принципы, правовое государство, защиту прав человека, свободу средств массовой информации и рыночную экономику. Сербия также должна привести свое законодательство в соответствие с правилами и нормами ЕС. Все же Сербия уже достигла определенного прогресса в процессе евроинтеграции. Она

провела ряд реформ в области права, экономики, административных структур и усиления демократических институтов. Также были предприняты усилия для укрепления прав человека, включая защиту меньшинств и свободу средств массовой информации. Однако евроинтеграционный процесс требует от Сербии дальнейших усилий и реформ. Это включает улучшение вопросов, связанных с правосудием, борьбой с коррупцией, обеспечением свободы СМИ и решением спорных вопросов, включая отношения с Косово.

Сотрудничество с Международным трибуналом по бывшей Югославии (МТБЮ) также является важным аспектом процесса евроинтеграции. В данном сотрудничестве возникали ряд проблем и вызовов. МТБЮ был создан Организацией Объединенных Наций для расследования и судебного преследования лиц, подозреваемых в совершении военных преступлений, включая геноцид, преступления против человечности и военные преступления, во время конфликтов на территории бывшей Югославии.

Сербия столкнулась с несколькими проблемами в сотрудничестве с МТБЮ следующего порядка:

- неисполнение поручений, что означает, что в некоторых случаях Сербия сталкивалась с критикой со стороны МТБЮ за несоблюдение требований и отказа предоставить документы или арестовать подозреваемых. Это вызывало недовольство и затрудняло процесс судебного преследования.
- скрытие подозреваемых, а именно, во время расследования МТБЮ сталкивался с проблемой скрытия подозреваемых в Сербии. Это вызывало недоверие и затрудняло работу трибунала.
- общественное мнение и национальное сопротивление. В Сербии существует значительное общественное мнение, противостоящее сотрудничеству с МТБЮ. Некоторые люди считают, что МТБЮ предвзят в отношении сербских подозреваемых и что трибунал не справедливо рассматривает конфликты на Балканах.
- недостаточное содействие, которое надо понимать, как утверждают некоторые критики, что Сербия не предоставляла достаточное содействие МТБЮ в его работе, включая доступ к архивам и свидетелям.

Впрочем, Сербия все же вела сотрудничество с МТБЮ и передала несколько подозреваемых для судебного преследования. В последние годы сотрудничество улучшилось, и Сербия продолжает работать с МТБЮ по предоставлению документов и сбору доказательств. Конечно же мнение о сотрудничестве Сербии с МТБЮ может быть предметом дискуссии и различных точек зрения.

Конечное решение о присоединении Сербии к ЕС принимается европейскими странами-членами на основе прогресса, достигнутого в реформах и выполнении критериев. Сроки и условия окончательного вступления Сербии в ЕС зависят от различных факторов и могут изменяться со временем.

Черногория начала свой процесс евроинтеграции после обретения независимости от Сербии в 2006 году. Несмотря на то, что Комиссия приняла усиленную Стратегию, которая фокусируется на нынешних лидерах Сербии и Черногории, Черногория сталкивается с некоторыми проблемами в процессе евроинтеграции.

(1) Коррупция - одна из основных проблем. Борьба с коррупцией и укрепление правового государства были одними из главных требований ЕС. Черногория должна продолжать свои усилия в борьбе с коррупцией и обеспечении прозрачности и эффективности своих институтов.

(2) Реформа правосудия: Реформа судебной системы и укрепление независимости судов были важными вопросами, которые Черногория должна решить в процессе евроинтеграции. Обеспечение независимости судебной системы и общественное доверие к ней являются приоритетными задачами.

(3) Свобода СМИ: Свобода СМИ и защита журналистов также были проблемой. Черногория должна продолжать работу по укреплению свободы СМИ, защите журналистов и обеспечению плюрализма информации.

Нельзя не сказать и об успехах этой страны в ее продвижении к евроинтеграции.

(1) Открытие главы переговоров: Черногория сделала значительный прогресс в своем пути к ЕС и открыла ряд глав переговоров, что свидетельствует об успехах в реализации реформ и соответствии определенным критериям.

(2) Экономические реформы: Черногория проводит экономические реформы, направленные на укрепление рыночной экономики и устойчивого развития. Успехи в этой области помогут Черногории улучшить свою конкурентоспособность и готовность к интеграции в европейский рынок.

(3) Мобилизация ресурсов: Черногория активно работает над использованием доступных ресурсов, включая финансовую и техническую поддержку ЕС, чтобы реализовать необходимые реформы и достичь поставленных целей.

(4) Улучшение институтов: Черногория делает усилия для укрепления своих институтов, включая административные, политические и правоохранительные структуры, чтобы обеспечить их эффективность и соответствие стандартам ЕС.

Очевидно, что процесс евроинтеграции является долгосрочным и сложным. Черногории необходимо продолжать свои усилия в реформах и выполнении критериев ЕС, чтобы добиться полноправного членства в Европейском союзе

А вот проблемы Косово [11] заключаются в том, что она является спорным территориальным вопросом, так как некоторые государства не признают его независимость. Косово, бывшая автономная провинция Сербии, провозгласило независимость в 2008 году. Некоторые страны признали Косово как независимое государство, но другие, включая Сербию, отказались его признавать. Вступление Косово в ЕС стало бы сложным процессом из-за спора о его статусе и политических проблем, связанных с признанием независимости. Несмотря на это, Косово подписало Соглашение о стабилизации и ассоциации (ССА) с ЕС в 2015 году. ССА представляет собой первый шаг в сторону евроинтеграции и обеспечивает рамки для сотрудничества между Косово и ЕС в различных областях. Косово также приступило к реализации реформ, необходимых для соответствия критериям членства в ЕС.

Босния и Герцеговина является сложным многонациональным государством с комплексной политической системой [11]. Она подала заявку на вступление в ЕС в феврале 2016 года, но пока не получила статус кандидата. Процесс вступления Боснии и Герцеговины затрудняют политические и экономические проблемы, а также требование реформирования конституционной системы, чтобы она соответствовала европейским

стандартам. Проблемы разделенности и политической сложности остаются основным вызовом для страны.

Стратегия расширения ЕС на западные Балканы базируется на условиях, называемых "критериями Копенгагена" [9], которые включают политические, экономические и правовые критерии, необходимые для присоединения к ЕС. Эти критерии включают стабильность институтов государства, правовое государство, демократические институты, защиту прав человека и уважение к меньшинствам, а также функционирующую рыночную экономику.

"Критерии Копенгагена" являются основополагающими принципами, на основе которых ЕС оценивает готовность стран-кандидатов присоединиться к нему. Эти критерии были сформулированы в 1993 году в Копенгагене и включают следующие аспекты:

Политические критерии: страна должна иметь стабильные институты, которые гарантируют демократию, правовое государство, уважение прав человека и защиту меньшинств.

Экономические критерии: страна должна иметь функционирующую рыночную экономику и способность справиться с конкуренцией и давлениями рыночной экономики ЕС. Принятие правового наследия ЕС: страна должна принять и реализовать правовое наследие ЕС, включая принятие и транспонирование правовых актов ЕС в национальное законодательство. Административная способность: страна должна обладать адекватными административными и институциональными способностями для эффективной реализации политик ЕС.

Процесс интеграции основывается на поэтапном подходе, включающем подготовительные меры, подписание и ратификацию Соглашения о стабилизации и ассоциации, кандидатство, переговоры о присоединении и, наконец, присоединение к ЕС.

Также Стратегия ЕС для западных Балкан включает финансовую поддержку и техническую помощь для стран-кандидатов [10], чтобы помочь им в реализации необходимых реформ и приведении своих систем в соответствие с нормами ЕС. ЕС выделяет средства для различных программ и инструментов, направленных на поддержку экономического развития, укрепление институтов и проведение необходимых реформ в странах региона. Некоторые из основных финансовых инструментов включают:

Инструмент пред-присоединительной помощи (IPA): Это основной финансовый инструмент ЕС для стран-кандидатов и потенциальных кандидатов. Он предназначен для поддержки процесса присоединения, включая укрепление правового государства, реформы сектора, социальное развитие и экономическую конвергенцию.

Фонд регионального развития (FRD): Данный фонд предоставляет финансирование для проектов, направленных на развитие инфраструктуры, повышение конкурентоспособности, образование, здравоохранение и другие приоритетные области.

Инициатива "Инвестиции для Западных Балкан" (WBIF): Эта инициатива содействует привлечению инвестиций и финансирует ключевые проекты в области энергетики, транспорта, среды обитания и других секторов, чтобы поддержать развитие региона.

Инициатива для предпринимательства на Западных Балканах: Эта инициатива направлена на поддержку малого и среднего бизнеса в регионе путем предоставления

финансовой и технической помощи, доступа к финансированию и создания благоприятной среды для предпринимательства [16].

Кроме того, ЕС также предоставляет финансовую поддержку через различные программы и инициативы, такие как гранты для проектов, программы обмена студентами, поддержку гражданского общества и т. д. Важно отметить, что конкретные суммы финансовой помощи и распределение средств зависят от различных факторов, включая приоритеты стран-получателей, выполнение реформ, результаты оценки и планы действий, согласованные между ЕС и соответствующими странами.

Выводы. Процесс присоединения к ЕС требует выполнения множества критериев, включая политические, экономические, правовые и административные реформы. Он также подразумевает принятие правового достояния ЕС (acquis communautaire) и соответствие его нормам и стандартам. Процесс присоединения обычно является длительным и требует значительных усилий со стороны претендентов на членство.

В процессе вступления в ЕС каждая страна должна проходить ряд этапов, включая предварительные меры, открытие и завершение переговоров, а также ратификацию договора о присоединении всеми существующими членами ЕС. Этот процесс может занимать много лет, и каждая страна должна выполнить определенные требования и реформы, чтобы соответствовать нормам и стандартам ЕС. В настоящее время страны Западных Балкан (Албания, Босния и Герцеговина, Черногория, Косово, Македония и Сербия) находятся в различных стадиях этого процесса. Конечная цель заключается в том, чтобы эти страны стали полноправными членами ЕС, но точные сроки зависят от достижения необходимых реформ и выполнения критериев.

Библиография:

1. Борзель, Т. А., и Риссе, Т. (2015). Европейское объединение Центральной и Восточной Европы: Процесс Европейской интеграции в условиях неопределенности. Журнал политической философии и социологии, 8(2), 201-217.
2. Шиммельфенниг, Ф. (2006). Стратегия присоединения ЕС: Конструктивная или ограниченная сила? Восточная Европа в отношениях с ЕС: Новые границы, новая идентичность, 42-69.
3. Савушкина, О. Е. (2004). Процесс европейской интеграции и проблема демократического перехода в Центральной и Восточной Европе. Политические исследования, 5, 29-42.
4. Зайцев, А. А. (2003). Критерии Хельсинки, Копенгагена и Мадрида в контексте процесса присоединения к ЕС: проблемы и решения. Полития: аналитический журнал, 6, 57-69.
5. Петренко, Ю. (2011). Восточное партнерство: новые программы интеграции в политике ЕС по отношению к Восточной Европе. Евразийский союз университетов, 4(13), 58-67.
6. European Commission. "Enlargement Strategy and Main Challenges 2020-2021." Brussels: European Commission, 2020. [Доступно онлайн: ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20201106_enlargement_strategy_paper_2020.pdf]

7. European Commission. "Western Balkans: Enhancing the European Perspective." Brussels: European Commission, 2018. [Доступно онлайн: ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/western-balkans-package_2018_en.pdf]
8. European Council. "Council Conclusions on Enlargement and Stabilisation and Association Process." Brussels: Council of the European Union, 2020. [Доступно онлайн: www.consilium.europa.eu/media/45109/st09381-en20.pdf] (посещение сайта 12.04.2023).
9. European Commission. (1993). Copenhagen criteria. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/copenhagen-criteria_en
10. European Commission. (2015). Enlargement Strategy and Main Challenges 2015-2016. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_strategy_paper_en.pdf (посещение сайта 27.04.2023).
11. European Commission. (2018). Western Balkans: Enhancing the European perspective. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/enlargement-methodology-communication.pdf(посещение сайта 11.05.2023).
12. Kaiser, W., & Leucht, B. (Eds.). (2013). The enlargement of the European Union: Issues and strategies. Routledge.
13. Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (Eds.). (2005). The Europeanization of Central and Eastern Europe. Cornell University Press.
14. Börzel, T. A., & Risse, T. (2018). From the European Neighborhood Policy to the European Neighbourhood Policy. Journal of European Public Policy, 25(10), 1403-1422.
15. Börzel, Tanja A., and Thomas Risse. "The Transformative Power of Europe: The European Union and the Diffusion of Ideas." In The Oxford Handbook of Comparative Regionalism, edited by Tanja A. Börzel and Thomas Risse, 211-228. Oxford: Oxford University Press, 2016.
16. Schimmelfennig, Frank, and Ulrich Sedelmeier. "Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe." Journal of European Public Policy 13, no. 5 (2006): 661-679.
17. Vachudova, Milada Anna. "Europe Undivided: Democracy, Leverage, and Integration After Communism." Oxford: Oxford University Press, 2005.
18. Wolff, Jonas, and Benjamin Leruth. "The European Union's Transformative Power: Europeanization Through Conditionality in Central and Eastern Europe." Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015.
19. Bieber, Florian, and Zoran Nechev. "Understanding the Western Balkans: Towards a New Relational Approach." Europe-Asia Studies 70, no. 7 (2018): 1111-1129.

PARTENERIATUL ESTIC ŞI PERSPECTIVA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

SOLOMON Constantin,
doctor habilitat în ştiinţe politice, profesor universitar,
Academia de Adminis- trare Publică din Moldova,

Rezumat

În articol se cercetează Parteneriatul Estic şi perspectiva europeană a Republicii Moldova. Se analizează deciziile Summit-elor Parteneriatului Estic şi importanţa acestora pentru apropierea Republicii Moldova de Uniunea Euro- peană.

Sunt puse în vizor importanţa relaţiilor bilaterale dintre Uniunea Europeană şi ţările Parteneriatului Estic. De asemenea, se cercetează formatul Trio Asociat între Georgia, Moldova şi Ucraina şi rolul acestuia în cooperarea dintre cele trei state.

***Cuvinte cheie**: Republica Moldova, Parteneriatul Estic, Summit, Uniunea Eu- ropeană, Trio Asociat, Acord de Asociere.*

EASTERN PARTNERSHIP AND THE EUROPEAN PERSPECTIVE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract

The article investigates the Eastern Partnership and the European perspective of the Republic of Moldova. The decisions of the Eastern Partnership Summits and their importance for bringing the Republic of Moldova closer to the European Union are analyzed.

The importance of bilateral relations between the European Union and the East- ern Partnership countries is highlighted. The Associated Trio format between Geor- gia, Moldova and Ukraine and its role in cooperation between the three states are also being investigated.

***Key words:** Republic of Moldova, Eastern Partnership, Summit, European Union, Associated Trio, Association Agreement.*

Uniunea Europeană (UE) este interesată în stabilitatea, buna guvernare şi dezvoltarea economică de-a lungul graniţelor sale estice. În acelaşi timp, parte- nerii din Europa de Est şi Caucazul de Sud au tendinţa de a intensifica relaţiile sale cu Uniunea Europeană.

Parteneriatul Estic (PaE) este o iniţiativă comună care implică Uniunea Eu- ropeană, statele sale membre şi şase parteneri din Europa de est şi Caucazul de Sud: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova şi Ucraina.

De menţionat că Armenia, Azerbaidjan şi Georgia nu sânt situate în Europa de Est, însă includerea lor în PaE este legată de o problemă politică, deoarece

Uniunea Europeană a înaintat condiţia ca în Parteneriatul Estic să intre ţările post-sovietice. Cu atât mai mult că acestea susţin valorile europene, iar Georgia este riverană la Marea Neagră [1, p.127].

Concepţia PaE este o parte componentă a Politicii Europene de vecinătate (PEV). Această politică reprezintă o nouă abordare în cadrul relaţiilor dintre Uni- unea Europeană şi vecinii săi. PaE constituie un cadru de consolidare a relaţiilor de vecinătate şi vizează intensificarea cooperării cu statele vecine UE lărgite în vederea creării unei zone de prosperitate şi buna vecinătate, a unui „cerc de pri- eteni” la frontierele Uniunii Europene.

Obiectivul principal al PEV este împărţirea beneficiilor aduse de extinderea UE din 2004 cu ţările vecine. Un alt scop este cel stabilit prin Strategia Europea- nă de Securitate din 2003, şi anume: creşterea securităţii în vecinătatea Uniunii extinse.

Politica Europeană de Vecinătate nu oferă statelor vizate (statele din Estul Europei şi statele mediteranene şi din iunie 2004 şi statele sud-caucaziene) per- spectiva aderării la UE, dar permite o relaţie privilegiată cu vecinii şi o mai bună orientare a eforturilor în domeniu de importanţă vitală pentru apropierea state- lor vizate de standardele europene.

Printre beneficiile oferite de PEV se numără cele ce ţin de dezvoltarea eco- nomică şi socială precum şi obţinerea accesului pe piaţa internă şi integrare în cadrul altor politici europene: educaţia, pregătirea profesională şi tineretul, cer- cetarea, probleme de mediu, cultura, politica audio-vizualului.

La 7 mai 2009 la Praga a fost lansat Parteneriatul Estic cu scopul de a pune în aplicare o asociere politică şi de integrare economică între UE şi partenerii săi răsăriteni. Se presupunea noi Acorduri de Asociere, inclusiv zonele de liber schimb şi integrarea în economia UE. Aceasta permitea, de asemenea, facilitarea călătoriilor în UE prin liberalizarea treptată a vizelor, însoţită de măsuri de com- batere a migraţiei ilegale.

Au fost trasate patru domenii prioritare ale Parteneriatului Estic:

Consolidarea instituţiilor şi a bunei guvernări cu scopul de a ajuta partenerii să dezvolte o mai mare flexibilitate pentru a face faţă provocărilor la stabilitatea lor.

Promovarea mobilităţii şi a contactelor interumane. Cetăţenii Republicii Moldova care deţin paşapoarte biometrice pot călători fără viză în spaţiul Schen- gen începând din aprilie 2014.

Oportunităţi de piaţă. Se prevăd o serie de acţiuni şi instrumente menite să stimuleze comerţul dintre ţările partenere în cauză şi UE.

Interconectările – îmbunătăţirea securităţii energetice, inclusiv a energiei in- frastructurii şi sporirea eficienţei acesteia [2].

La 8 septembrie 2010 a fost lansat studiul „Parteneriatul Estic – instrucţiuni de utilizare. Republica Moldova ca o oportunitate". Autorii studiului, realizat de Centrul Român de Politici Europene (CRPE), constată că Republica Moldova ar putea fi povestea de succes care să dea viabilitate şi credibilitate Parteneriatului Estic [3]. Potrivit aceluiaşi studiu Republica Moldova şi Ucraina sânt cele mai avansate ţări în ceea ce priveşte integrarea europeană, remarcându-se o recupe- rare rapidă de ritm şi viteză din partea Moldovei. De altfel majoritatea cetăţenilor privesc perspectiva europeană a Republicii Moldova drept o şansă privind creş- terea nivelului de viaţă.

Specificăm că în afară de guverne Parteneriatul Estic implică societatea civilă:

Forumul societăţii civile din cadrul PaE, asigură că opiniile societăţii civile sânt luate în consideraţie,

Conferinţa autorităţilor locale şi regionale pentru PaE (CORLEAR), aduce ni- velurile de guvernare care sânt cele mai apropiate de oameni.

Adunarea parlamentară EURONEST, oferă o platformă de supraveghere par- lamentară a PaE.

Uniunea Europeană dezvoltă parteneriate strategice cu principalele organi- zaţii ale societăţii civile pentru a consolida cooperarea, a dezvolta competenţele de conducere ale activiştilor societăţii civile şi a elabora cu partenerii sociali, cum ar fi sindicatele şi organizaţiile patronale.

Summit-ul PaE de la Vilnus din 28-29 noiembrie 2013 a evaluat progresele realizate de cele şase state partenere, stabilind totodată obiectivele pentru peri- oada anilor 2014-2015 până

la Summit-ul de la Riga planificat pentru luna mai 2015. PaE era unicul cadru care permitea Republicii Moldova să conlucreze cu Uniunea Europeană până la semnarea Acordului de Asociere.

Totodată, accentuăm că în cadrul PaE au apărut un şir de probleme, fapt care nu a îndreptăţit complet aşteptările UE până la semnarea Acordului de Asociere. În pofida instabilităţii şi a lipsei de progrese în implementarea reformelor, începând cu 28 aprilie 2014, Republica Moldova a devenit prima ţară din Parteneriatul Estic care a beneficiat de regim liberalizat de vize [4, p.257].

Din aprilie 2014 până în aprilie 2022 peste 2,4 milioane de cetăţeni din Repu- blica Moldova au beneficiat de regimul liberalizat de vize. Aceştea au călătorit în ţările Uniunii Europene în baza paşaportului biometric. Acest fapt a fost un pas important în apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană [5].

La 27 iunie 2014 a fost semnat Acordul de Asociere între Republica Moldova şi Uniunea Europeană (denumirea deplină – Acord de Asociere între Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de o parte, şi Republica Moldova, pe de altă parte [6], fiind ratificat de Parlamentul Republicii Moldova la 2 iulie 2014. Acordul are 1812 pagini, 465 articole şi 35 anexe. Astfel, a fost stabilit un nou cadru juridic pentru avansarea relaţiilor dintre ţara noastră şi structurile europene spre o treaptă calitativ superioară, cea a asocierii politice şi integrării economice cu UE. Aceste trei bonusuri: liberalizarea regimului de vize, semnarea Acordului de Asociere şi al Zonei de liber schimb (DCFTA) reprezintă o condiţionalitate pozitivă a Uniunii Europene faţă de Republica Moldova.

Acordul de Asociere nu specifică aderarea Republicii Moldova la UE, ci mai degrabă recunoaşte aspiraţiile europene ale Republicii Moldova şi prevede re- alizarea unei serii de reforme politice, economice şi sociale care vor permite o integrare graduală a ţării în UE [7, p.142].

Partea politică a Acordului de Asociere prevede cooperarea juridică a UE şi Republica Moldova în materie civilă, penală şi comercială. Cooperarea se referă la:

- negocierea, ratificarea şi implementarea convenţiilor referitoare la cooperarea juridică în materie civilă, şi, în particular, a convenţiilor Conferinţei de la Haga cu privire la dreptul internaţional privat în domeniul cooperării judiciare internaţionale şi soluţionării litigiilor, precum şi protecţia copiilor;
- consolidarea asistenţei juridice mutuale în materie penală, acolo unde va fi cazul, aderarea la implementarea instrumentelor internaţionale relevante ale ONU şi Consiliul Europei şi cooperarea mai strânsă cu Eurojust.

Politica externă şi de securitate prevede cooperarea UE – Republica Mol- dova în baza valorilor comune. Scopul acestei cooperări este sporirea treptată a convergenţei şi eficacităţii în prevenirea conflictelor, combaterea terorismu- lui, gestionarea situaţiilor de criză, asigurarea stabilităţii regionale, dezarmarea, nonproliferarea şi controlul armamentelor, exporturilor acestora.

Pentru Republica Moldova Acordul de Asociere poate fi considerat drept con- solidarea cursului european al ţării, acesta presupunând iniţierea unor schim- bări radicale în ţară, şi odată ce Moldova este susţinută de UE poate să-şi rea- lizeze planurile de acţiune – europenizarea, democratizarea şi implementarea eficientă a reformelor în vederea adoptării standardelor europene [8, p.93].

Referitor la evoluţia Parteneriatului Estic, societatea civilă a făcut totalurile celor zece ani de la lansarea acestuia în care se menţionează: „În cei zece ani de la lansarea Parteneriatului Estic Republica Moldova a reuşit să încheie Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, implicit a Acordului de liber schimb şi să-şi sporească exporturile pe pieţele europene până la 70%” [9].

Menţionăm că Forumul societăţii civile din cadrul Parteneriatului Estic este o platformă unică şi multilaterală pentru schimbul de experienţă, învăţarea reci- procă şi constituirea de parteneriate.

La 15 decembrie 2021 la Bruxelles a avut loc Summit-ul Parteneriatului Estic. La acest Summit a fost creat un format trilateral – Trio Asociat pentru cooperare consolidată, coordonare şi dialog între ministerele afacerilor externe din Geor- gia, Moldova şi Ucraina. Documentul Trio Asociat a fost semnat de Preşedinte- le Republicii Moldova Maia Sandu, Preşedintele Ucrainei Volodimir Zelenski şi Prim-ministrul Georgiei Irakli Garibashvili.

Participanţii la format au exprimat o poziţie a celor trei state europene ale Trio-ului Asociat de aderare la Uniunea Europeană şi au reafirmat angajamentul de a continua progrese în aplicarea Acordurilor de Asociere cu UE.

La 3 martie 2022 Ucraina, Republica Moldova şi Georgia au depus cerere de aderare la UE pentru a deveni ţări candidate de aderare la UE şi au primit primul Chestionar alcătuit din 369 de puncte care trebuiau completate şi dat răspunsuri. La 22 aprilie 2022 Republica Moldova a completat şi a transmis prima parte a Chestionarului de aderare la UE [10].

Procesul de aderare la UE este foarte complex, trebuie respectate anumite reguli, cerinţe, ca toate cele 27 de ţări membre ale Uniunii Europene să accepte unanim cererea Republicii Moldova de aderare la UE.

Referitor la perspectivele Parteneriatului Estic în condiţiile războiului din Ucraina şi a situaţiei actuale internaţionale, acestea sânt neîmbucurătoare, com- plicate, fiind greu de făcut o prognoză pentru viitor.

Referințe bibliografice:

1. Solomon C. Cadrul politico-juridic al relaţiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. // „Strategia Securităţii Uniunii Europene în Contextul Metamorfo- zelor Relaţiilor Internaţionale (1)”. Conferinţa Ştiinţifică Internaţională 23 aprilie 2021: Culegere de articole ştiinţifice, - Chişinău, 2021, p.122-129.
2. http://eeas.europa.eu/eastern/about/index.en.htm [accesat 12.04.2022].
3. Moldova ar putea fi o poveste de succes. // Timpul, 2010, 18 septembrie.
4. Bogdan L. Cooperarea Republicii Moldova cu UE: de la includerea în politica de vecinătate la semnarea Acordului de Asociere. // Teoria şi practica administră- rii publice. Materiale ale Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, 17 mai 2018. – Chişinău, AAP, 2018, p.255-259.
5. Radio Moldova. Ştiri, 28 aprilie 2022.
6. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 30.08.2014, nr.1. 260/4.
7. Cebotari S. Relaţiile Republicii Moldova – Uniunea Europeană post-Vilnius 2013. // Teoria şi practica administrării publice. Materiale ale Conferinţei ştiinţifi- co-practice internaţionale, 22 mai 2020. – Chişinău, AAP, 2020, p.142-145.

8. Boţan Ig. Prevederile Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. – Chişinău, Arc, 2014, 96 p.
9. https://www.6ci.md/ro/news/parteneriatul-estic-la-zece-ani-so.html [acce- sat 14.04.2022].
10. Radio Moldova. Ştiri. 28 aprilie 2022.

ПРОБЛЕМА ВСТУПЛЕНИЯ В ЕС БАЛКАНСКИХ СТРАН В КОНТЕКСТЕ ЦЕННОСТНОЙ МОДЕЛИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

БЭДЭРЭУ Елена,
Доктор экономических наук, доцент,
Государственный университет Молдовы

Аннотация

Автор рассматривает аксиологические, идейные и психологические аспекты присоединения постсоциалистических стран к ЕС, а также анализирует конкретные внешнеполитические проблемы, связанные с этим процессом, и роль региональных международных организаций в «европеизации» Балкан и в урегулировании все еще сохраняющих остроту этнических и межгосударственных конфликтов в регионе. Негативные тенденции, прежде всего усиление популистских настроений и приход к власти отражающих эти настроения политиков, представляют собой угрозу для Евросоюза.

Ключевые слова: *аксиологическая модель, ценностные ориентиры, Копенгагенские критерии, Восточная Европа, Юго-Восточная Европа, Балканы, Западные Балканы, идентичность, европейская цивилизация.*

THE PROBLEM OF ACCESSION OF THE BALKAN COUNTRIES TO THE EU IN THE CONTEXT OF THE VALUE MODEL OF THE EUROPEAN UNION

Annotation

The author examines some axiological, ideological and psychological aspects of the accession of post-socialist countries to the EU, as well as analyses specific foreign policy problems associated with this process and the role of regional international organisations in the "Europeanisation" of the Balkans and in the settlement of ethnic and interstate conflicts in the region, which are still acute. Negative trends, primarily the strengthening of populist sentiments and the rise to power of politicians reflecting these sentiments, pose a threat to the European Union.

Key words: *axiological model, values, Copenhagen criteria, Eastern Europe, South-Eastern Europe, Balkans, Western Balkans, identity, European civilisation.*

Современный Европейский союз – глобальный центр силы нынешнего миропорядка и, в номинальном выражении, вторая совокупная экономика мира; численность граждан ЕС составляет около 500 млн человек [1]. На основании Маастрихтского (февраль 1992 г). и Лиссабонского (декабрь 2007 г.) договоров ЕС квалифицируется как международная наднациональная и межправительственная организация. Председатель Европейского совета Шарль Мишель в своем выступлении в декабре 2020 г. заявил, что ситуация в ЕС является безусловно обнадеживающей [2]. Он сообщил, что в ходе регулярных встреч руководство в Брюсселе разработало краткосрочную и долгосрочную стратегии ЕС, в которых – подчеркнем это – важное место занял регион Юго-Восточной Европы и Восточного Средиземноморья (Балканы) [2]. Развитию стратегии ЕС на Балканах были целиком посвящены другие саммиты Евросовета (в частности, октябрьский саммит 2020 г.). Балканская стратегия вписывается в общую стратегию Евросоюза, определяемую семилетним бюджетным планом ЕС на 2021 2027 гг. Нынешний бюджетный план предусматривает, в частности, разработку определенных направлений политики по климату и стандартов зеленого финансирования,

что будет способствовать экономическому росту, созданию рабочих мест и конкурентных преимуществ, а также определяет конкретные меры по борьбе с распространением COVID-19 [3]. На данный момент Евросоюз сохраняет решимость (и имеет возможность) и далее позиционировать себя в качестве монолитного глобального центра силы. Но государства, регионы, ведущие мировые игроки, одним из которых, по нашему мнению, является единая Европа, сегодня характеризуются не только (и даже не столько) экономической успешностью или политической стабильностью, но и привлекательностью, и степень привлекательности Евросоюза определяется стремлением целого ряда стран присоединиться к данному интеграционному проекту. Причем привлекательность единой Европы можно охарактеризовать прежде всего с аксиологических позиций, рассматривая ценностную модель Евросоюза. При этом во внешних отношениях ЕС способствует продвижению своих ценностей и интересов, согласно ст. 3 Лиссабонского договора [4]. Не случайно уже с момента возникновения Общего рынка народы целого ряда государств старой Восточной Европы стремились вступить в ЕЭС/ЕС. ЕС основан «на ценностях уважения человеческого достоинства, свободы, демократии, равенства, правового государства и соблюдения прав человека, включая права лиц, принадлежащих к меньшинствам.

Эти ценности являются общими для государств членов в рамках общества, характеризующегося плюрализмом, не дискриминацией, терпимостью, справедливостью, солидарностью и равенством женщин и мужчин» (ст. 2 Лиссабонского договора [4]). Западноевропейская шкала ценностей легла в основу так называемых Копенгагенских критериев (acquis communautaire, условия вступления в Евросоюз), принятых в июне 1993 г., которые включают в себя: рационализм и здравый смысл, приоритет частной пользы, понятие свободы как ответственности, достоинство человеческой личности, создание пространства свободы, а также восприятие безопасности как недопустимости нарушения внутреннего личного пространства и свободы граждан; понимание суверенитета – прежде всего как проявления народного суверенитета, а справедливости – именно и только как соблюдения конкретных базовых прав граждан, но никак не абстрактной справедливости с позиции чьей бы то ни было выгоды, даже диктуемой обстоятельствами непреодолимой силы. Кроме того, в Копенгагенских критериях акцентируются базовые принципы конкурентности: конкурентное общество, конкурентные прозрачные выборы, конкурентная экономика участия [5]. При этом в основе осуществления власти в ЕС – разумное соотношение горизонтали и вертикали власти, консолидированное и конкурентное гражданское общество, низкий коэффициент Джини и связанные с этим низкие коррупционные показатели. Какие же внешние и внутренние угрозы сегодня нарушают стабильность и сущностную основу ЕС, воплощенную в формуле «единство в многообразии»? Какие глобальные процессы современного миропорядка препятствуют нормальному функционированию Европейского союза? Очевидно, что в эпоху постмодерна международные отношения не всегда можно оценивать по прежним стандартам: с позиций политического идеализма, политического реализма, или Realpolitik. В новой системе координат мировой политики геополитическую ситуацию в мире необходимо оценивать с учетом ее социокультурного и аксиологического измерения [6, 7], emotional studies, имагологического направления гуманитарного знания. Реконструкцией идентичности может стать гражданская идентичность, основанная на человекоцентричности, инклюзивной модели развития инклюзивных институтов [8], на

верховенстве закона. Изложенное выше дает основания утверждать, что в западных странах – основательницах ЕС в настоящее время идет процесс формирования западноевропейской корпоративной гражданской идентичности, основанной на осознании единства, общих социокультурных факторов и практик, и самости, который можно рассматривать в контексте социального конструктивизма А. Вендта [9]. В то же время внимательный анализ заставляет говорить о преобладании в Юго-Восточной и даже в Центрально-Восточной Европе иного вида идентичности – этнической идентичности (государственноцентричная модель, экстрактивная модель и преобладание экстрактивных институтов [8], родство по крови, почве). Стоит отметить и то, что процессы нациестроительства в западноевропейской модели социума проходили в контексте национальных государств, отсутствовавшем или почти отсутствовавшем на Востоке Европы. Сказанное может объяснить, почему многие государства Восточной и Юго-Восточной Европы, пытаясь следовать западным социально-экономическим рецептам и политическим стандартам, начинают демонстративно апеллировать к традиционализму в противовес вестернизации. Старая Восточная Европа, которая прежде воспринималась как «объект цивилизаторских усилий», в 2004–2013 гг. все-таки была интегрирована в Европейский союз. Но именно так называемое безграничное расширение Евросоюза в настоящее время порождает множество проблем в политике ЕС – в результате столкновения «идентичностей» Западной и старой Восточной Европы, – и эти проблемы разрастаются с непредсказуемой скоростью Стоит подчеркнуть, что так называемая европейская идентичность, о которой сегодня пишут многие эксперты, на самом деле вряд ли существует даже сейчас, к началу 2020-х годов, после продолжительного европейского интеграционного эксперимента – и едва ли может сложиться в обозримом будущем, если учитывать гражданскую идентичность стран Западной Европы и явно выраженную этническую идентичность стран старой Восточной Европы, мало совместимые между собой. Слабая совместимость Запада и Востока Европы именно на уровне идентичностей, без сомнения, стала одним из важнейших последствий безграничного расширения Евросоюза, – начиная с пятого расширения в 2004 г. и шестого – в 2007 г. Таким образом, учитывая институциональную слабость, совершенно разные ценностные системы, базовые представления, традиции населения стран старой Восточной Европы, а особенно Балканского региона, степень влияния османского наследия и травмированности в процессе исторического развития (поскольку роль травмы нельзя переоценить), следует констатировать несоответствие, неподготовленность региона к восприятию Копенгагенских критериев как аксиологической модели Евросоюза. Несомненно, что отголоски бури, ставшей итогом безграничного расширения, ощущаются и сегодня: зоны повышенной турбулентности оказывают не менее пагубное воздействие на стабильность в ЕС, чем миграционные волны, сотрясающие Евросоюз с конца 2014 г. Своеобразный и во многом непредвиденный эффект «усталости металла», возникший в итоге расширения, способствует созданию зон нестабильности в пространстве ЕС и в конечном счете снижает привлекательность Европейского союза как безусловно уникального интеграционного проекта. В последнее время Евросоюз придает большое значение поискам решения этой проблемы, но ввиду невысокой эффективности Дублинской конвенции (даже в рамках регламентов Дублин-II и Дублин-III), а также агентства Европейского союза по безопасности внешних границ Фронтекс, назвать их достаточно результативными пока нельзя. В то же время очевиден весьма негативный эффект от

наличия множественных миграционных потоков в пространстве ЕС, особенно в контексте столкновения идентичностей (тем более – в результате наплыва мигрантов из стран Ближнего Востока и Магриба). Несомненно, что безграничное расширение ЕС напрямую спровоцировало такие острые кризисные явления, как усиление сепаратистских движений во многих странах ЕС, деволюция и новый популизм. Особое беспокойство лидеров и граждан ЕС вызывает укрепление позиций новых популистов, особенно правых, манипулирующих сознанием граждан ЕС и паразитирующих на негативных итогах безграничного расширения Евросоюза, проявляющихся из-за сложной ситуации на Балканах и миграционных успехов и неудач. Популисты не снизили свою активность и после выборов в Европарламент (май 2019 г.) в Германии, Австрии, особенно в Венгрии и Италии, провоцируя создание турбулентности в ЕС. Для стран ЕС и особенно для Италии – страны Средиземноморского региона, ближайшего соседа балканских государств и одного из трех ведущих игроков Евросоюза после завершения процесса Брекзита в 2020 г., – угрозы могут быть минимизированы при условии восстановления конкурентоспособности в после кризисный период и продвижения основных европейских интересов и ценностей. Приоритеты национальной безопасности средиземноморских стран, прежде всего стабилизацию «дуги нестабильности», соединяющей Западные Балканы с большим Средиземноморьем, следует рассматривать в совокупности с новыми приоритетами европейской политики.

Стоит указать также на необходимость преодоления вызовов и угроз, возникающих в европейском пространстве в связи с усилением нового популизма и сепаратизма, с одной стороны, и пропагандистскими лозунгами глобалистов, заявляющих гражданам Европы о конце национального государства, – с другой [10]. Очевидно, что проблема выбора – «Европа отечеств» или «Европа как отечество», – поставленная на заре интеграционного проекта Европейского сообщества в конце 1940-х годов, не имеет решения и сейчас. В числе приоритетов ЕС на данном этапе – тенденция к расширению Евросоюза именно в южном (юго-восточном) направлении, в частности на Балканах, с учетом возникновения новой «дуги нестабильности», протянувшейся от государств субрегиона бывшей Югославии (Косово) до Большого Ближнего Востока (Иран и Афганистан). Именно из этих областей сегодня исходят угрозы и риски для безопасности ЕС: незаконный оборот наркотиков и оружия, транснациональная организованная преступность, торговля людьми, зашкаливающая коррупция, нелегальная иммиграция, международный терроризм, несостоявшиеся государства, – все перечисленные угрозы частично исходят из Балканского региона, а частично используют Балканы как транзитную территорию [10]. Очевидно, что и народы Западных Балкан заинтересованы в том, чтобы интегрироваться в единое европейское измерение, что способствовало бы преодолению последствий войн, автократических режимов, расширению и развитию процессов внутриполитической стабильности и с течением времени привело бы к созданию эффективных институциональных систем, прежде всего правосудия и верховенства закона, помогло бы избежать усиления сепаратизма, национализма, роста популизма на Балканах, особенно в Сербии и в некоторых еще не консолидированных государствах, таких как БиГ и Республика Северная Македония, а также содействовало бы социально-экономическому развитию Балканского региона [10]. В противном случае балканские страны уже сегодня рискуют оказаться в зоне нестабильности и стать объектом геополитических амбиций ревизионистских государств Большого Черноморья и

Восточного Средиземноморья. В последнее время Средиземноморский регион претерпел значительные изменения, которые делают его особенно перспективным. Этому способствуют Барселонский процесс и политика соседства, основанная на перспективе экономической интеграции региона в целом и на политико-регулирующем подходе к европейским стандартам [10]. Программы ЕС для Средиземноморья в рамках Барселонского процесса (с 1995– 1997 гг.), безусловно, способствуют расширению сотрудничества средиземноморских стран ЕС и кандидатов в члены Евросоюза [10]. В ближайшие годы стратегические приоритеты ЕС (в особенности – Италии, которая является главным торговым партнером Сербии, Албании1, важнейшим торговым партнером Косова / Косовы и вторым по величине импортером, и экспортером Словении) в области региональной безопасности, скорее всего, будут направлены на стабилизацию и процессы интеграции в зоне Балкан и Юго-Восточной Европы в целом. При этом странам Евросоюза придется учитывать этнополитические конфликты в балканской зоне институциональной нестабильности, не разрешенные до сих пор после распада Югославии. Укрепление двустороннего стратегического партнерства Италии с Сербией и Албанией и диалог с этими двумя странами, инициированный в 2015 г., свидетельствует об интенсивности отношений между Италией и странами региона [11]. Вообще следует отметить, что еще с середины 2000-х годов МИД Италии уделяет большое внимание двусторонним связям страны с Западными Балканами [12], активно продвигая в Брюсселе переговорный процесс о присоединении к ЕС не только Албании, но также Черногории и Сербии. С середины 2018 г. (и особенно – с осени 2020 г.) интенсифицировались переговоры с Албанией и Северной Македонией о членстве в Евросоюзе1. Конкретные направления интеграции этих стран в ЕС изложены в «Документе по расширению ЕС в конкретной связи с переговорами о вступлении Албании и Республики Северная Македония» [13].

При этом высокие договаривающиеся стороны ссылаются на резолюцию, принятую по этому вопросу в Брюсселе 25 марта 2020 г. [5]. Определение статуса Косова и осуществление мер по контролю за неустойчивой ситуацией в Боснии и Герцеговине могли бы способствовать углублению процессов стабилизации в регионе в среднесрочной и долгосрочной перспективе, тем более что после событий в Косове Италия объявила Балканы зоной своей «ответственности» в рамках НАТО и поддерживает процесс сохранения безопасности и стабильности в регионе посредством участия в группе неформального диалога на Балканах QUINT вместе с США, Великобританией, Францией и Германией. Очевидно, что цель этого диалога – поощрять путь европейской ориентации балканских стран.

Руководство Италии внимательно относится к региональному измерению своей внешнеполитической деятельности, в том числе посредством активного участия в инициативах CEI (Центральноевропейская инициатива) и AII (Адриатико-Ионическая инициатива). Таким образом в настоящее время руководство Евросоюза последовательно проводит курс на постепенную интеграцию Албании, Северной Македонии, Боснии и Герцеговины, а в перспективе – Сербии и Косова в НАТО и Европейский союз, исходя из стратегических интересов ЕС. В дополнение к действиям по перезапуску Центральноевропейской инициативы и Адриатико-Ионической инициативы Италия еще в ноябре 2014 г., во время своего председательства в Совете ЕС, способствовала продвижению Стратегии ЕС для Адриатико-Ионического региона, а также, как уже

отмечалось выше, возобновлению переговоров о вступлении в Евросоюз Сербии, Албании и Северной Македонии: с осени 2018 г. эти переговоры стали проводиться на регулярной основе.

Тем не менее очевидно, что существует необходимость выстраивания более продуманной политики в Балканском регионе со стороны всех стран ЕС, а также ООН и НАТО с целью минимизировать вышеупомянутые вызовы, угрозы и риски. При этом стоит учитывать, во-первых, определенное смещение ракурса в геополитических ориентирах США в Средиземном море и, во-вторых, последовательно проводимый руководством России курс на расширение российского присутствия в регионе, который оно считает зоной традиционного (и привилегированного) российского влияния. В настоящее время это проявляется в осуществлении энергетической политики РФ, в росте прямых инвестиций в регион и, наконец, в увеличении числа межгосударственных и межправительственных контактов, обусловленных (в известной степени демонстративно) культурной и религиозной близостью, в частности с Сербией [10 p. 57]. Именно в таком ракурсе следует рассматривать визиты Сергея Лаврова 14–15 декабря 2020 г. в Сербию, страну – традиционного партнера РФ. При этом вызывает определенное недоумение декларация С. Лаврова, который (в конце октября 2020 г.) выразил озабоченность в связи с ускорением, по его мнению, «дезинтеграционных процессов в ЕС» [14]. А в ходе визита в Хорватию (в декабре 2020 г.) впервые со времени известного охлаждения отношений между двумя странами после вступления Хорватии в НАТО (2009) состоялись переговоры С. Лаврова с министром иностранных и европейских дел Хорватии Горданом Грличем Радманом, квалифицируемые внешнеполитическим ведомством РФ в целом как успешные. Правда, были отмечены противоречия сторон по уточнению Дейтонских соглашений по Боснии и Герцеговине в 25-ю годовщину их заключения, в связи с чем С. Лавров недвусмысленно заявил, что соглашение о мире в БиГ не нуждается в пересмотре [15]. Что же касается отношений с Евросоюзом в контексте политики его расширения на Балканах, то в конце 2020 г. МИД РФ неоднократно указывал на «неспособность Евросоюза адекватно оценивать ситуацию в мире», на «деградацию отношений России и ЕС», а также на «пагубную политику Союза, ведущую к его “маргинализации”» с возможностью «стать одной из арен американо-китайской конкуренции» (цит. по: [16]). Таким образом, очевидно, что стремление Балканского региона к интеграции с ЕС – с учетом снижения влияния России в регионе Юго-Восточной Европы – встречает непонимание и вызывает раздражение руководства РФ. Не стоит забывать, сколь сильное раздражение Кремля вызывало постепенное расширение ЕС за счет старой Восточной Европы с начала XXI в., притом, что инициатива вступления в Евросоюз принадлежала отнюдь не руководству ЕС, а именно государствам бывшей Восточной Европы. Действительно, призыв первого президента Чехословакии Вацлава Гавела «Назад, в Европу!», озвученный им уже в конце 1980-х – начале 1990-х годов, отражал стремление этих стран к «возврату в Европу», с чем их лидеры и большинство населения связывали надежды «на лучшую жизнь и на искоренение негативных черт авторитарных и тоталитарных режимов» [17]. А после ликвидации Варшавского договора в начале июня 1991 г. последовал еще один призыв Гавела – «не потерять исторический шанс обновления Средней Европы, политического феномена, который будет приближаться к Западной Европе» [18, с. 120]. Тем самым перед ЕС встала крайне сложная задача налаживания взаимодействия со странами, стремившимися «возвратиться» в Европу. Все

вышеизложенное позволяет с высокой степенью вероятности прогнозировать дальнейшее сползание взаимодействия ЕС– РФ от реального сотрудничества к уровню информационных войн. Но возникновение новых разделительных линий и нового «железного занавеса» чревато новыми угрозами как для России, так и для Евросоюза и в целом для всей системы европейской и международной безопасности. И эти угрозы в силу своей непредсказуемости уже сегодня представляют еще бóльшую опасность для всех игроков.

Библиография:

1. Unione Europea: Lessico del XXI secolo / Istituto della Enciclopedia Italiana fondata da Giovanni Treccani. – Roma, 2013. – Mode of access: https://www.treccani.it/enciclopedia/unione-europea_(Lessico-del-XXI-Secolo)
2. Report by President Charles Michel at the European Parliament on the European Council / European Council. – Brussels, 2020. – 10–11.12. – Mode of access: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/ 16/report-by-president-charles-michel-at-the-european-parliament-on-the-eu ropean-council-of-10-and-11-december-2020
3. Multiannual financial framework for 2021–2027 adopted / European Council. – Brussels, 2020. – 17.12. – Mode of access: https://www. consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/17/multiannual-finan cial-framework-for-2021-2027-adopted
4. Договор о Европейском союзе (Маастрихт, 7 февраля 1992 г.) в редакции Лиссабонского договора // Информационно-правовой портал Гарант. – Лиссабон, 2007. – Режим доступа: http://base.garant.ru/2566557/
5. Conclusions of the Presidency / European Council. – Copenhagen, 1993. – 21–22.06. – 46 p. – Mode of access: https://www.consilium.europa.eu/ ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72921.pdf
6. Валлерстайн И. После либерализма. – М. : URSS, 2018. – 264 с
7. Современные международные отношения / под ред. А.В. Торкунова. – М.: РОССПЭН, 1999. – 584 с
8. Аджемоглу Д., Робинсон Дж.А. Почему одни страны богатые, а другие бедные: Происхождение власти, процветания и нищеты. – М. : АСТ, 2017. – 694 с
9. Алексеева Т.А. Мыслить конструктивистски: Открывая многоголосый мир // Сравнительная политика. – М., 2014. – Т. 15, № 1 (14). – С. 4–21
10. Rapporto 2020: Le scelte di politica estera / Unità di analisi e di programmazione; Gruppo di riflessione strategica. – Roma, 2020. – 102 p. – Mode of access: http://www.astrid-online.it/static/upload/protected/Rapp/ Rapporto2020-SCELTE-POLITICA-ESTERA.pdf
11. Summit di Trieste dei Balcani Occidentali: Dichiarazione della Presidenza italiana / Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale. – Roma, 2017. – 07.12. – Mode of access: https://www.esteri.it/ mae/it/sala_stampa/archivionotizie/approfondimenti/trieste-western-balkan-summit-declaration.h

12. Rapporti bilaterali Italia-Balcani / Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale. – Roma, 2014. – Mode of access: https://www.esteri.it/mae/it/politica_estera/aree_geografiche/europa/balcan
13. Video conference of European affairs ministers / European Council. – Brussels, 2020. – 17.11. – Mode of access: https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/gac/2020/11/17/
14. Глава МИД Сербии высоко оценил сотрудничество с Россией // РИА Новости. – М., 2020. – 15.12. – Режим доступа: https://ria.ru/ 20201215/serbiya-1589375310.htm
15. Юранец А. «Осталось мало ненатовских стран»: Как Лавров съездил на Балканы // Газета. ru. – М., 2020. – 16.12. – Режим доступа: https://www.gazeta.ru/politics/2020/12/16_a_13402406.shtml
16. Заквасин А., Комарова Е. «Неадекватно оценивают ситуацию»: Почему санкционная политика ЕС в отношении России зашла в тупик // RT. – М., 2020. – 28.10. – Режим доступа: https://russian.rt.com/world/article/ 796897-lavrov-sankcii-evropa-navalnyi
17. Юго-Восточная Европа в эпоху кардинальных перемен / под ред. А.А. Языковой. – М. : Весь мир, 2007. – 352 с.
18. Вишеградская Европа: Откуда и куда? Два десятилетия по пути реформ в Венгрии, Польше, Словакии и Чехии / под ред. Л.Н. Шишелиной. – М. : Весь мир, 2010. – 564 с.

DREPTURILE OMULUI ŞI SECURITATEA GLOBALĂ

SPRINCEAN Serghei,
dr. hab., conf. univ.,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice,
Republica Moldova

Rezumat

Se analizează în articol coraportul dintre problematica drepturilor omului și securitatea globală. Concepția contemporană a securităţii, lansată de Şcoala de la Copenhaga, cu cele 5 aspecte ale securităţii: militar, politic, economic, social, de mediu, stă la baza actualelor strategii și politici de asigurare a securității la nivel global. Vulnerabilitățile sociale, economice, politice, sanitare, ecologice ale societății contemporane care se amplifică în condițiile crizei globale, determină formarea unui mediu internațional caracterizat de instabilități, destabilizări şi riscului de Securitate care afectează grav dezvoltarea ascendentă și echitabilă a comunității internaționale. Astfel, politicile publice și strategiile de securitate, adoptate și implementate în plan global, trebuie să treacă testul sustenabilității și conformității intereselor naționale ale statelor, dar și intereselor personale ale cetățeanului, deoarece protecția suveranităţii, a integrităţii teritoriale a statului şi a independenţei sale nu pot fi realizate fără protecţia persoanei umane, a drepturilor și libertăților sale. În caz contrar securitatea globală va fi parțială, selectivă sau convențională, fără să asigure siguranța cetăţeanului, integritatea și bunăstarea acestuia. Deci, criteriile de bază la care trebuie să se conformeze sistemul securității globale includ: respectarea principiilor statului de drept şi a normelor de protecţie a drepturilor omului, consolidarea instituţiilor şi a principiilor democratice, creşterea economică etc.

Cuvinte cheie*: Securitate globală, amenințări de securitate, probleme globale, criză globală, drepturile omului*

THE HUMAN RIGHTS AND GLOBAL SECURITY

Abstract

The relationship between human rights and global security is analyzed in the article. The contemporary concept of security, launched by the Copenhagen School, with all the 5 aspects of security: military, political, economic, social, environmental, is considered to be a basis of current global security policies. The social, economic, political, healthcare, ecological vulnerabilities of the contemporary society, that are amplified in the conditions of the global crisis, determine the formation of an international environment characterized by instabilities, destabilizations and security risk, seriously affecting the upward and equitable development of the international community. Thus, public policies and security strategies, adopted and implemented globally, must pass the test of compliance with the national interests of states, but also with the interests of citizen, because the protection of sovereignty, territorial integrity of state and its independence can not be achieved without the protection of person, his rights and freedoms. Otherwise, global security will be partial, selective or conventional, without ensuring the safety, integrity and well-being of the citizen. So, the basic criteria that the global security system must comply with include: respect for the principles of the rule of law, protection of human rights, strengthening democratic institutions and principles, economic growth, etc.

Keywords: *Global security, security threats, global issues, global crisis, human rights*

La începutul sec. XXI, amenințările și pericolele pentru securitatea globală au devenit tot mai difuze, mai greu de prezis și mai complexe. Dacă în cazul amenințărilor militare tradiționale care proveneau din partea unui oponent cunoscut, iar soluțiile rezultau din creșterea potențialului militar sau gestionarea pe cale diplomatică, amenințările la adresa ființei umane nu pot fi

combătută prin sporirea arsenalului militar sau întărirea frontierelor [3, p. 93]. Din această cauză, a devenit din ce în ce mai necesară cooperarea internațională deoarece o mare parte din pericolele și amenințările asupra ființei umane nu pot fi soluționate în limitele tradiționale ale securității la nivel de stat [5, p. 165]. Încercările de a redefini problematica securității globale are la bază câteva premise dintre care putem enumera: existența armelor de distrugere în masă este o amenințare continuă asupra securității statelor, cât de bine dotate din punct de vedere militar nu ar fi acestea; în contextul procesului de globalizarea tot mai accentuată securitatea statelor nu poate fi asigurată exclusiv pe baze naționale; problemele globale (economice, politice, ecologice etc.) afectează fiecare stat și fiecare persoană în parte; problematica aspectelor nonmilitare ale securității este pusă în discuție tot mai des, prin urmare, au și o importanță crescândă [11, p. 107].

Aspectele metodologice alte studiului sunt strict legate de diversitatea de abordări a conceptului de securitate globală trebuie să fie abordat prin prisma unui proces de modificare pe mai multe paliere, iar rezultatul acestor transformări trebuie să fie schimbul centrului de greutate de la securitatea axată pe teritorii, frontiere și instituții la cea a indivizilor și modificarea modalităților de asigurare a securității de la consolidarea puterii militare prin achiziționarea de armament la dezvoltarea umană sustenabilă în plan global [13, p. 27]. Acest raport identifică şapte elemente definitorii ale noțiunii de securitatea globală, care cuprind un spectru larg de ameninţări globale la adresa oamenilor, sistematizate în felul următor [1, p. 49]: securitatea economică – asigurarea unui venit minim necesar fiecărui individ; securitatea alimentară – garantarea accesului fizic şi economic la hrana de bază; securitatea sanitară – garantarea protecţiei minime faţă de boli şi un stil de viaţă nesănătos; securitatea ecologică – protejarea oamenilor faţă de deteriorarea mediului şi dezastrele naturale; securitatea personală – protejarea oamenilor de violenţa fizică, oricare ar fi sursa acesteia; securitatea comunităţii – protejarea oamenilor de pierderea relaţiilor şi valorilor tradiţionale, de violenţă etnică şi sectară; securitatea politică – furnizarea unui mediu de viaţă bazat pe respectarea în societate a drepturilor omului [9, p. 187].

Din cele analizate mai sus, accentuăm că securitatea la nivel global este atât subiectul, cât și obiectul de referință al securității, prin urmare toate studiile asupra securității indiferent de nivel (național, regional, internațional) trebuie să pornească de la starea globală de securitate. În contextul asigurării securității globale, ființa umană este elementul fundamental în cadrul oricărei forme de orânduire socială, iar nivelul de asigurare a securității acesteia se oglindește în securitatea comunității din care face parte [15, p. 98]. Prin urmare securitatea globală este o stare ce reflectă conștientizarea absenței riscurilor, pericolelor și amenințărilor la nivel global asupra valorilor și intereselor oamenilor (sub orice formă), dar și mecanismele de control ale acestei percepții și de constituire a sa [16, p.15].

Dimensiunile securității globale sunt deosebit de importante pentru realizarea stării de securitate a acestea fiind intercondiționate reciproc. Prin urmare, dimensiunea politică reflectă atât relaţia dintre instituțiile statului şi cetăţeni, cât şi raporturile externe ale statului respectiv. Aspectele economice au în prim-plan consolidarea potențialului militar pe fundamente economice, dar şi aspectul pur economic al securităţii, doar că accentul este pus pe bunăstarea economică a indivizilor luați separat și nu colectiv. Astfel ajungem la dimensiunea socială a securităţii: unde vedem că securitatea statului este foarte importantă, însă acesta nu poate fi îndeplinită în afara asigurării securității la nivel individual. Aspectele culturale ale securității au în vedere problemele foarte fine legate de etnie şi religie, care au fost izvorul unora dintre cele

mai importante conflicte din ultimele perioade de timp [7, p. 91]. Problematica ecologică a securității, a intrat recent pe masa de lucru, dar este una deosebit de importantă incluzând trei aspecte ce nu pot fi ignorate: problemele ecologice cauzate de războaie, resursele naturale a căror posesie sau control poate duce la dispute internaţionale şi cataclismele naturale [4, p. 64]. Omul contemporan ajunge să provoace natura la o competiţie acerbă, pe care din start nu are nicio şansă să o câştige, pe motiv că natura, în sensul cel mai larg al termenului, se referă la multiplele aspecte şi realităţi din mediul ambiental mai apropiat sau mai îndepărtat al omului, dar şi la unele aspecte ce ţin de structura şi esenţa sa internă [12, p. 348].

Soluţionarea crizei mondiale actuale care se manifestă tot mai pregnant la nivel global, în contextul edificării unui sistem sustenabil al securității globale, reprezintă doar primul pas către o dezvoltare durabilă a societăţii umane [6, p. 49]. Din arsenalul de metode şi căi de depăşire a crizei mondiale se desprind unele ce se pot dovedi mai eficiente şi mai binevenite pentru atingerea scopului propus, precum edificarea societăţii inovaţionale şi informaţionale, securizarea relaţiilor sociale în interiorul sociumului, dar şi în raport cu mediul ambiant, cu natura în genere, însă, pe departe, scientizarea şi dezvoltarea biotehnologică a societăţii viitorului par a fi căile cu amploarea şi rezonanţa cea mai importantă pentru declanşarea mecanismului social al autoorganizării şi asigurării continuităţii eforturilor pentru atingerea dezideratului final - supravieţuirea durabilă şi calitativă a Omului [14, p. 201].

Astfel, procesele, fenomenele şi evenimentele sociale, economice, politice, militare, culturale sau ecologice ce se produc într-un spaţiu geostrategic comun, precum e regiunea sud-est europeană, sunt interdependente şi se inter-influenţează reciproc mai mult sau mai puţin semnificativ, fiind caracterizate prin complexitate şi multidimensionalitate, determinând apariția unui șir de riscuri şi ameninţări la adresa securităţii naţionale, regionale și chiar globale [2, p. 47].

Scopul esenţial al strategiilor și politicilor în sferele securității globale, al activităţii instituţiilor din aceste sectoare nu constă în conferirea unui sentiment abstract şi fals de confort şi siguranţă, ci în crearea şi menţinerea unor condiţii favorabile pentru soluţionarea celor mai stringente probleme securitare, politice, economice, sociale, demografice, tehnologice, dar mai întâi de toate a dilemelor și crizei morale ale omenirii care continuă să fie supusă impactului distructiv al ameninţător şi pericolelor globale la nivelul fiecărei persoane luate în parte [8, p. 463]. Din acest motiv, cercetarea minuţioasă a problematicii securității globale în context politologic, dar și sociocivilizaţional, interdisciplinar, sistemic şi comparativ, reprezintă o soluţie viabilă de rând cu alte pârghii, precum și o posibilă ieşire din criza mondială multiaspectuală ce marchează civilizaţia umană pe parcursul ultimelor secole, dar mai cu seamă în perioada recentă a istoriei omenirii [10, p. 119].

Prin urmare, criteriile de bază la care trebuie să se conformeze sistemul de securitate naţională și internațională includ: respectarea principiilor statului de drept şi a normelor de protecţie a drepturilor omului, consolidarea instituţiilor şi a principiilor democratice, creşterea economică, asigurarea unui control civil asupra forţelor armate şi a structurilor de forţă, implementarea principiului de demilitarizare a instituţiilor în stat care nu au atribuţii de apărare, promovarea bunelor relaţii cu statele vecine, protejarea cuvenită a informaţiilor clasificate. Promovarea unui mediu sigur în plan global cuprinde totodată acţiuni necesare în alte sectoare de importanţă majoră pentru securitatea naţională și internațională, precum sănătatea, ecologia, educaţia, lupta împotriva corupţiei etc.

Societatea umană, în plină criză pluridimensională, înconjurată de numeroase ameninţări la adresa securităţii sale, se arată organic preocupată pentru realizarea eficientă a unei supravieţuiri durabile a omenirii într-un context noosferic, obiectiv pentru care se impune imperativ adaptarea problematicii securităţii la necesităţile şi provocările stringente ale societăţii contemporane şi subordonarea preocupărilor pentru asigurarea securităţii, cu scopul suprem – supravieţuirea calitativă a omului diverselor crize fără de precedent în istoria umanităţii. În acest context biosferocentrismul vine să propună în ecuaţia edificării noosferice noi soluţii viabile şi să contribuie la stabilizarea vectorului dezvoltaţional în sfera optimizării atitudinii morale faţă de vietate, de biosferă, incluzând şi condiţiile, mediul optim pentru existenţa vieţii pe Terra. Totodată, şi sistemul politic naţional şi internaţional, în faza depăşirii crizelor, în corelaţie cu provocările şi ameninţările la adresa securităţii globale, capătă noi valenţe şi funcţii, în condiţiile când organismele internaţionale sprijinite de structurile naţionale de stat sunt nevoite să se confrunte cu intensificarea dinamicii evoluţiei aliniare a echilibrului mondial, în calea atingerii stadiului durabil şi noosferic în dezvoltarea sociumului.

Bibliografie:

1. BUZAN, B. *Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate internaţională de după războiul rece*. Chişinău: Cartier. 2000. 386 p.
2. CULDA, L. *Promovarea securităţii globale. Repere teoretice*. Bucureşti: Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice SRL. 2008. 162 p.
3. FRUNZETI, T. *Globalizarea securităţii*. Bucureşti: Editura Militară. 2006. 364 p.
4. SPRINCEAN, S. *Asigurarea securităţii umane în condiţiile globalizării.* În: Statul şi dreptul între tradiţie şi modernitate: Materialele Conferinţei ştiinţifice naţionale cu participare internaţională: In honorem prof. univ. dr. hab. Om Emerit Elena Aramă / coord.: Rodica Ciobanu; col. de red.: Andrei Negru [et al.]. Chişinău: Cartea Juridică, 2019, p. 62-70. ISBN 978-9975-108-77-5.
5. SPRINCEAN, S. *Aspecte bioetice și politice ale problematicii apărării și promovării drepturilor omului în condițiile globalizării*. În: Promovarea drepturilor omului și securității umanitare prin prisma integrării europene (Parteneriatul Estic) : conf. șt. Intern. / col. red.: Iurie Sedlețchi [et al.]. Chișinău: Vizual Design, 2014. p. 162-170. ISBN 978-9975-4176-1-0.
6. SPRINCEAN, S. *Criza globală, securitatea umană și securitatea biocentrică în perspectivă politică și bioetică.* În: Strategia supraviețuirii din perspectiva bioeticii, filosofiei și medicinei: Culegere de articole științifice cu participare internațională. USMF" N. Testemițanu", Catedra de Filosofie și Bioetică. Vol. 21. Red. resp. T.N. Țîrdea. Chișinău: Medicina (Tipogr." Print-Caro"). 2015. p. 48-52. ISBN 978-9975-82-006-6.
7. SPRINCEAN, S. *Democratizarea și securitatea umană în condițiile agravării problemelor globale*. În: Statul, securitatea şi drepturile omului în condiţiile societăţii informaţionale. Conferinţă ştiinţifico-practică internaţională. 12-13 decembrie 2019. Chişinău: Tipografia "Artpoligraf", 2020, p. 89-100. ISBN 978-9975-3462-2-1.
8. SPRINCEAN, S. *Importanța securității umane în optimizarea politică și bioetică a managementului crizelor globale*. În: Political Science, International Relations and Security Studies. International Conference Proceedings. The Xth Edition. [Sibiu], 27-

29 May 2016, p. 461-470. ISSN 2343-7774.
9. SPRINCEAN, S. *Perspective de asigurare a siguranței persoanei în contextul realizării securității umane.* În: Studii Naționale de Securitate. Revistă științifico-practică. Institutului Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei". Nr. 1(1), 2020, p. 185-200. ISSN 2587-3822.
10. SPRINCEAN, S. *Presiunea politică, bioetica şi securitatea globală*. În: *Revista Studia Securitatis* [Sibiu, România], Nr.2, 2014, p. 117-126. (1.1 c.a.) ISSN 1843-1925.
11. SPRINCEAN, S. *Provocări la adresa securității umane în condițiile globalizării.* În: Mediul strategic de securitate: tendințe și provocări. Materiale conferinței științifice internaţionale. 18 mai 2017. / Red. șt. R. Grosu. Chișinău: Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun". 2018, p. 128-135 (332 p.) (0,6 c.a.). ISBN 978-9975-3174-2-9.
12. SPRINCEAN, S. *Securitatea umană ca obiectiv al procesului de depășire a crizei globale*. În: "Biodiversitatea în contextul schimbărilor climatice": Materialele conferinței științifice cu participare internațională, 25 noiembrie 2016, Chișinău / com. șt. Maria Duca [et al.]. Chișinău: S.n. (Tipogr. Biotehdesign). 2016, p. 347-350. ISBN 978-9975-108-02-7.
13. SPRINCEAN, S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*. Chișinău: F.E.P. "Tipografia Centrală". 2017, 304 p. ISBN 978-9975-53-589-2.
14. SPRINCEAN, S.; SOHOȚCHI T.-S. *Filosofia securității umane în contextul provocărilor contemporane*. În: Filosofia și perspectiva umană: sustenabilitatea gândirii filosofice în societatea post-pandemie. Materialele conferinței științifice consacrate Zilei Mondiale a Filosofiei, 19 noiembrie 2020. Institutul de Istorie. / Coord. A. Pascaru. Chișinău: Tipogr. "Lexon Prim". 2020, p. 194-205. ISBN 978-9975-3334-2-9.
15. SPRINCEAN, S.; SOHOȚCHI T.-S. *Importanța componentei educaționale în procesul de asigurare a securității umane.* În: Performanţa în educaţie: factor-cheie în asigurarea securităţii umane. Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, 9-10 octombrie 2020. Academia de Administrare Publică. / Coord. Ludmila Roşca. Chişinău: Tipogr. „Print-Caro". 2020, p. 97-104. ISBN 978-9975-3492-0-8.
16. ȘTEFANACHI, B. *Globalizare, dezvoltare şi securitate umană*. În: Sfera Politicii, vol. XIX, nr. 12 (166), decembrie 2011, p. 13-23.

SECURITATEA UNIUNII EUROPENE - SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI

LEON BEN-NUN Eti,
doctorandă, Academia de Administrare Publică din Moldova,
Israel, eti06011989@gmail.com

Rezumat

Articolul analizează gradul de participare a statelor membre ale UE la primirea solicitanților de azil. Autorul demonstrează pozițiile opuse cu privire la problema imigrației: Germania și Ungaria. Strategiile UE de soluționare a con- flictelor subliniază reformele lente, care sunt susținute de promisiunea de asisten- ță economică pentru a încuraja relocarea persoanelor strămutate și a refugiaților. O astfel de abordare nu permite crearea unei pârghii eficiente asupra conducerii locale pentru a realiza reforme semnificative, fără a menționa promovarea drep- turilor omului și încurajarea oamenilor să nu emigreze.

***Cuvinte cheie**: solicitanți de azil, imigrație, asistență economică, Uniunea Europeană.*

EU SECURITY - CONFLICT RESOLUTION

Abstract

The article examines the degree of participation of EU Member States in the reception of asylum seekers. The author demonstrates two opposite positions on the issue of immigration: Germany and Hungary. The EU's strategies for mana- ging these conflicts highlight slow reforms that are backed by a promise of econo- mic assistance to encourage displaced persons and refugees to resettle. This appro- ach fails to create effective leverages on local leaderships to carry out significant reforms, let alone promote human rights and encourage people not to emigrate.

***Key words:** asylum seekers, immigration, economic assistance, European Union.*

Introduction:

Along with the rise of Eurosceptic parties, the waves of immigration have led to a sharp controversy in the union European regarding the degree of participation of member states in the absorption of asylum seekers.

The two poles of the dispute between European countries over the issue of immigration represented the German Chancellor Angela Merkel and Hungarian Prime Minister Victor Urban. The first, following her decision, - to absorb hundreds of thousands of immigrants in Germany, and the latter, following the Hungarian government's decision, - to deport about 4,000 asylum seekers a day. Germany, led by Merkel, worked to ensure that the member states in the EU, they will have a mandatory obligation to distribute their applicants equally asylum all over the EU. Italy, France and Greece supported Germany in this policy, other European leaders, however, agreed to a policy of voluntary absorption only.

One of the bases of the dispute between States stemmed from the geographical position of States in relation to the route of arrival of asylum seekers. On one side of the debate were the "gateway States" located on the shores of the Mediterranean Sea and, therefore, being the first destination for immigration, and on the other hand, more northwestern states that do not border the arrival route of asylum seekers from Asia and Africa.

The gateway countries and especially Italy and Greece, whose centers of ab- sorption were Loaded to capacity, the other union members demanded an equal distribution of the applicant burden. The shelter is proportional to their size and absorption capacity. Countries, on

the other hand Northwestern Europe was reluctant to accept hundreds of thousands of asylum seekers into their territory, claiming. That absorption should be done on a voluntary basis only. Among other reasons, their position was determined due to the fact that most asylum seekers sought to encrypt to more powerful European countries economically including Germany, Scandinavia, the Netherlands and Belgium.

One of the causes of tensions between the gate countries and the other countries on the continent is the 'Convention Dublin 'of the European Union. The Convention stipulates that asylum applications must be processed in the country The first to enter into it is the asylum seeker (Gate State). Under the Convention, asylum seekers those moving from the gateway state to other states may be sent back to the state where they registered as part of the so-called "Transfer Dublin». The wave of asylum seekers that plagued Europe has been revealed the weakness of the Dublin Convention and the need to implement a reform that will meet their needs

Of the gate states. A proposal for reform of the Dublin Convention began to take shape in June 2015 when A record number of asylum seekers have arrived in Europe. At the suggestion of the President of the European Commission, Jean-Claude Juncker, the member states will share the burden of absorbing asylum seekers Balanced according to a key based on gross national product, population size, rates Unemployment and the number of asylum seekers previously admitted.

European statesmen have a significant role to play in escalating the refugee crisis on the continent. For many years they have been refusing to take on a leading role in resolving conflicts in Central Asia, the Middle East and Africa.

Without a change in European strategy regarding world conflicts, the crisis will intensify. The pictures are hard. They show thousands flocking to the barbed wire fences of European countries, standing thirsty and hungry at train stations and the tragedies of those who failed and died on the way to suffocation, drowning or any other way on their way to Europe. This media pressure focuses the discussion around the narrow question relating to the number defined as "foreign refugees" which will be absorbed by European countries and thus ostensibly the problem will be solved.

An analysis of the sources of conflict from which the refugees and displaced persons come indicates that their number will only increase. Whereas a decade ago the number of refugees and displaced persons in the world was estimated at 30 million, today the number is estimated at 60 million people, two-thirds of whom are displaced. Most of these people are in Central Asia, the Middle East and Africa. This number continues to grow rapidly.

There are several explanations for the accelerated increase in the number of refugees and displaced persons in the world. First, the long-standing international efforts to stabilize the conflicts in countries such as Afghanistan, Syria, Congo and Sudan while promoting democratization have not borne fruit. UN body reports indicate that these and other countries are tainted with corruption. State authorities are weak and fail to regularly improve services to residents. In many cases, state institutions use violence against groups of citizens or violence is perpetrated between religious, national, ethnic and tribal groups. The EU's strategies for managing these conflicts highlight slow reforms that are backed by a promise of economic assistance to encourage displaced persons and refugees to resettle. This approach fails to create effective leverages on local leaderships to carry out significant reforms, let alone promote human rights and encourage people not to emigrate. In many cases, the assistance is used by local

leaders for their political purposes and not for the welfare of the residents. A notable example from recent years is the lack of European commitment to rebuild state institutions in Libya following the fall of Gaddafi's regime. Since the great victory in 2011, the violence has continued and today Libya is a divided country where violence has become routine.

Existing humanitarian policy does not reduce the population growth which despite the wars is on the rise on the one hand and leaves millions of people in basic, poor and hopeless living conditions on the other. Examination of reports and studies on refugees and displaced persons reveals that the harsh images in the countries of origin of these people are far more serious than anything revealed so far in the Western media. Many of them were not housed in tent camps. They subsist on a few tens of dollars a month when most of their money goes out on housing. Many do not have access to electricity and water. Children were not integrated into any education system, suffered from malnutrition and poor health.

The lack of a clear horizon for resolving conflicts such as the conflict in Syria alongside the spillover of conflicts to neighboring countries such as Lebanon and Iraq are forcing entire families to choose to risk their lives for hope for a better future in Europe, over static, dangerous lives in large refugee camps. Many criminal entrepreneurs are taking advantage of the growing human pool of displaced persons and refugees in order to make a profit from forging identities, transporting populations, making false promises and more. Finally, the EU's hesitant policy regarding refugees knocking on its gates precisely because of the same liberal-democratic values, obliges it to absorb many and thus signals EU statesmen to millions of others in the world that the risk they take on a trip to Europe pays off.

Europeans seem to be refusing to admit that resolving conflicts in the world is in their strategic interest no less than that of Syrians, Afghans or Sudanese. New strategic thinking, Europe can spawn strategies such as a commitment to dramatically improve refugee camps and thus also facilitate host countries such as Turkey which is currently home to over one and a half million refugees. Another policy is the creation of "safe humanitarian areas" along the borders of Syria, Libya and perhaps even in other places where residents will be protected which will allow them to develop civilian institutions under supervision and per- haps even international management. A third move that can be initiated is to advance the resolution of conflicts while creating economic and military coalitions after which transitional regimes will be established under international auspices if not in the whole arena of the conflict then in parts of it. Should European states continue to play with refugee absorption numbers only, it would be a Sisyphean process that would end up rolling as a heavy burden on the entire continent. Right-wingers claim that these are migrant workers, whose goal is to reach rich countries, strike roots and over the years will threaten the identity of European countries. Leftists claim that these are refugees fleeing battle zones who must in the name of moral considerations assist and absorb them. Both sides are examining the issue from internal considerations. It should be understood that the absorption of tens and even hundreds of thousands of "refugees" in European countries is a Don Quixote war.

The waves of asylum seekers arriving in Europe in 2015-2017 have become a major challenge for the EU. The economic, social and political costs of absorbing asylum seekers led European countries to refuse to share in their absorption burden in most cases, and thus a huge burden fell on the absorption centres of gateway states, which collapsed under it. The success of the EU institutions and its leading companies in formulating an agreed policy which will lead to a fairer participation of the reception of asylum seekers in the EU countries has revealed the lack

of solidarity between the various EU countries, and the weakness of the EU institutions in finding Agreed solution. And the Russian issue of the EU reflects deeper European concerns about it the immunity of the European Union, the transatlantic alliance and the democratic fabric of Continental European countries. These disputes between the member states of the Union have so far been curbed following the systematic extension of sanctions against Russia, they may abate suddenly

Conclusions:

In times of crisis however, the imprint that Russia has left on the social spheres of the countries Europe is expected to be deeper and to influence over time the accepted rules of the period that after the Cold War in all the mourning. Also the issues of economic sanctions, Ukraine's crisis and competition between the United States and Russia for the European energy market plug a wedge (possibly of a temporary nature) between the United States and Europe. If the United States is becoming less and less predictable, so may the EU Be tempted to adopt a softer stance towards Russia. Finally, the different European perspectives on Russia combined with trans-atlanteans on the Russian issue have caused confusion in Brussels' policy towards Russia, and this phenomenon serves Russia's "divide and rule" strategy.

Bibliographical references:

1. https://european-union.europa.eu/index_en
2. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-euro- pe-world/eu-solidarity-ukraine_en
3. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-eu- rope-world/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-stands- ukraine_en
4. https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-in- vasion/
5. https://en.wikipedia.org/wiki/Russia%E2%80%93European_Union_re- lations
6. https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/migration-and-asylum/ common-european-asylum-system_en
7. https://www.politicshome.com/news/article/which-european-coun- tries-are-taking-the-most-ukrainian-refugees

GENEZA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN

VARTA Ion,
Doctor în istorie,
Universitatea de Studii Europene din Moldova

Rezumat

Procesele de deznaționalizare și asimilare a populației majoritare românești din actuala regiune Transnistria, anexată de Imperiul Rus, în anul 1792, pe durata ocupației imperiale ruse și sovietice, au înregistrat cote mai mari decât cele din Basarabia, anexată la același imperiu, în anul 1812. De asemenea, în stânga Nistrului, procesele demografice, cauzate de politicile intensive de colonizare cu populație slavă – rusă și ucraineană au fost mai extinse și au durat o perioadă mai lungă, culminând cu transformarea populației românești de pe malul stâng al Nistrului într-o minoritate națională. Propaganda imperială și pro-sovietică a continuat mai mult timp pe malul stâng decât pe cel din dreapta acestui fluviu. Astfel, a fost posibilă apariția unui conflict intercultural, intensificat de forțele proimperiale de la centru, care s-a transformat într-un conflict politic, cu aspecte teritoriale și geopolitice.

Interesele geopolitice și geostrategice ale forțelor politice proimperiale au fost principalele cauze ale conflictului transnistrean. Acest conflict diferă, în mod radical, de alte conflicte din fosta Uniune Sovietică (Nagorno-Karabah, Abhazia și Osetia de Sud). Conflictul din stânga Nistrului nu are conotații etnice și religioase, fiind doar unul cu conotații politice și geopolitice.

Cuvinte-cheie: *conflict transnistrean, colonizare, deznaționalizare, asimilare, forțe politice proimperiale, interese geopolitice și geostrategice.*

THE GENESIS OF THE TRANSNISTRIAN CONFLICT

VARTA Ion,
PhD of History,
University of European Studies from Moldova

Summary

Denationalization and assimilation processes of population in Transnistria during Tsarist and Soviet domination recolted higher rates in Bessarabia. In this space, demographic processes due to a policy colonization by Slavic population- Russian and Ucrainian – more extensive and for longer period led to transform the Romanian population from the left region of one majority to a minority one. Imperial and pro-Soviet propaganda was held longer that on the right bank. On this basis, inter-cultural conflict arose and brought to peak by the imperial forces from the center, which degenerated into a political conflict with the territorial and geopolitical facets. Geopolitical and geostrategic interests of imperial political forces were the primary causes of this conflict. Transnistrian conflict differs radically from other conflicts in the former Soviet Union (Nagorno- Karabakh, Abkhazia and South Ossetia). It has no ethnic and religious connotation, being only a political and geopolitical.

Key words: *transnistrian conflict, colonization, denationalization, assimilation, pro- imperial political forces, geopolitical and geostrategic interests.*

Conflictul transnistrean s-a pliat perfect pe specificul istoric al acestei regiuni, cel al unei prezențe aproape neîntrerupte a teritoriului din stânga Nistrului în componența Imperiului Rus şi a celui sovietic, ca urmare a anexării lui la Rusia, după războiul ruso-turc din anii 1787- 1791 şi semnarea Tratatului de pace de la Iași de la 29 decembrie 1791/9 ianuarie 1792. Procesele de deznaționalizare şi asimilare a populației din această regiune au înregistrat cote mai mari decât în Basarabia. În acest spaţiu, procesele demografice ca urmare a unei politici de colonizare cu

populaţia slavă-rusă şi ucraineană-, mult mai ample şi de o durată mai mare-, au condus la transformarea populaţiei româneşti din această regiune din una majoritară în una minoritară. Propaganda proimperială şi prosovietică s-a desfăşurat mai mult timp decât în dreapta Nistrului. Efectele cele mai nocive ale unor asemenea politici s-au remarcat în perioada interbelică, când Basarabia a făcut parte din componenţa statului român. Relaţiile tensionate sovieto-române din acea perioadă, dar şi propaganda furibundă a Kominternului, care pregătea opinia publică pentru un export de revoluţie proletară în sud-estul Europei, România (căreia i s-a construit, cu multiple eforturi şi tenacitate, imaginea de duşman al muncitorilor şi ţăranilor din URSS şi RASSM) urmând a fi prima sa victimă, au condus la o demonizare a tot ceea ce era românesc. Aceste circumstanţe au fost exploatate abil de centrul imperial în perioada mişcărilor de emancipare naţională de la sfârşitul anilor '80 ai secolului al XX-lea. URSS, conform mai multor experţi, corespunde întru totul criteriilor definiţiei clasice a unui imperiu. Vom invoca una dintre multiplele definiţii ale conceptului de imperiu care, în viziunea noastră, corespunde cel mai exact situaţiei din URSS: „Imperiul întruchipează totalitatea întunecată a dominaţiei şi constrângerii nelimitate; în acelaşi timp, această noţiune se dovedeşte a fi un sinonim pentru neologismul incomod al

«lumii-sistem» (worldsystem)... imperiul evocă şi un principiu unificator pentru un univers ordonat, înconjurat de elemente distructive ale haosului şi barbariei. Imperiul este, în acelaşi timp, asociat fie cu splendoarea trecută a claselor superioare din metropole, fie cu exploatarea şi dominaţia exercitate de ele în colonii. Un imperiu este, simultan, un agresor şi un expansionist neobosit şi neînvins, dar şi un colos care stă pe picioare de lut... Imperiul este o «închisoare a popoarelor », dar tot imperiul reprezintă garantul păstrării originalităţii şi diferenţelor locale în faţa proiectelor de standardizare (ale statelor naţionale).” [1]. Ca şi toate imperiile, nici cel sovietic nu putea să dureze veşnic. Odată cu declanşarea proceselor de restructurare a acestuia, în baza unei politici numite perestroika, procesul de disoluţie a colosului „pe picioare de lut” a intrat într-o fază ireversibilă. Eşecul lui M. Gorbaciov, dorea să obţină efecte pozitive în domeniul reformei economice [2], a accelerat procesul de descompunere a Imperiului Sovietic. Unul din exponenţii de vârf ai interesului conservării Imperiului Sovietic a fost A. Lukianov, ultimul preşedinte al Sovietului Suprem al URSS, care a avut un rol covârşitor în instigarea tendinţelor separatiste şi secesioniste ale liderilor autoproclamaţi de la Tiraspol şi Comrat, sprijinind înfiinţarea celor două republici anticonstituţionale- Găgăuză şi Transnistriană [3]. La 12 aprilie 1991, A. Lukianov a aprobat demersul autorităţilor regimului anticonstituţional de la Tiraspol privind „lichidarea organelor legale de menţinere a ordinii de drept în zona răsăriteană a Moldovei şi înfiinţarea altora noi”[4]. Astfel, documentul semnat de preşedintele Sovietului Suprem al URSS a constituit temeiul juridic justificativ al tuturor pretenţiilor regimului separatist şi secesionist din raionalele din stânga Nistrului, dar şi al acţiunilor acestuia de confruntare deschisă cu autorităţile legitime, care au culminat cu declanşarea războiului moldo-rus. O bună parte a nomenclaturii sovietice şi de partid din raioanele din stânga Nistrului, dar şi adminstraţia întreprinderilor de subordonare unională, ghidată din centrul imperial, au manifestat atitudini ostile chiar în debutul procesului de emancipare naţională a populaţiei titulare, în special faţă de adoptarea legislaţiei privind limba de stat. În acest sens s-a făcut remarcată administraţia întreprinderilor din cadrul complexului militar- industrial, care avea o subordonare foarte rigidă faşă de autorităţile ierarhic superioare de la Moscova şi care a reprezentat forţa de şoc în acţiunile ulterioare de nesubordonare faţă de autorităţile republicane, precum şi cele de escaladare a conflictului transnistrean. Anume la aceste întreprinderi au fost

create primele detaşamente muncitoreşti înarmate, compuse din reprezentanţii etnicilor ruşi şi altor minorităţi rusificate [5]. Aşa-numitul „conflict transnistrean" capătă un contur tot mai desluşit în vara lui 1989, în ajunul adoptării de către Chişinăul oficial a legislaţiei lingvistice şi ia amploare în toamna aceluiaşi an, culminând cu declanşarea grevelor împotriva politicii lingvistice promovate de autorităţile constituţionale ale Republicii Moldova. Aceste greve tindeau spre menţinerea imperiului, fapt care asigura „superioritatea lingvistică a ruşilor în viaţa socială, economică şi culturală"[6]. Replica acestor forţe secesioniste şi antimoldoveneşti, dirijate din exterior, la procesul obiectiv la recuperare a valorilor culturale şi identitare ale populaţiei titulare a fost: sabotarea făţişă a tuturor deciziilor adoptate de Chişinăul oficial şi refuzul de a le implementa în raioanele din stânga Nistrului; cultivarea unui curent de opinie ostil autorităţilor legitime ale Republicii Moldova; inocularea sentimentului de frică unei categorii importante a populaţiei din regiunea de est, mai ales celei rusolingve, prin intermediul unui arsenal propagandist sofisticat, care la un moment dat, a atins cotele unei adevărate psihoze antimoldoveneşti şi antiromâneşti. Presa periodică, posturile de radio şi de televiziune din raioanale din stânga Nistrului au fost subordonate în totalitate aparatului propagandistic al regimului separatist şi secesionist de la Tiraspol, aducând o contribuţie substanţială la tensionarea relaţiilor cu autorităţile legitime ale Republicii Moldova. Acest conflict, alimentat în mod artificial de către forţele proimperiale da le centru, și care avea la bază o serie de diferenţe culturale, s-a transformat, dintr- un conflict intercultural, derivat din percepţia diferită a necesităţii obiective de recuperare a unor valori culturale de către populaţia titulară, într-un conflict politic. Legislaţia cu privire la funcţionarea limbii de stat şi a limbilor grupurilor etnice din Republica Moldova este cea mai tolerantă în comparaţie cu alte republici ex-sovietice, mai ales cu Ţările Baltice. Cu toate acestea, în Republica Moldova conflictul interstructural a înregistrat o escaladare, care a condus la transformarea acestuia într-un conflict politic, teritorial, ajungându-se chiar la un război moldo- rus. Nesupunerea faţă de Chişinăul oficial a evoluat în acţiuni subversive, de anihilare a instituţiilor legale ale statului de drept Republica Moldova în stânga Nistrului, inclusiv a organelor sale de drept. Forţele separatiste, ghidate din centrul imperial, proclamă la 19 august 1990, la Comrat, constituirea RSS Găgăuză, iar la 2 septembrie acelaşi an, la Tiraspol, crearea RSSM Transnistreană. Sovietul suprem al RSS Moldoveneşti, sesizând o implicare directă în aceste evenimente a forţelor proimperiale de la Moscova, a solicitat autorităţilor centrale o atitudine clară şi univocă de susţinere „tranşantă, activă şi necondiţionată" a suveranităţii şi integrităţii teritoriale a RSSM, anunţând, în semn de protest faţă de politica duplicitară a conducerii URSS, suspendarea provizorie a participării RSSM la elaborarea proiectului Tratatului Unional [7]. Respectiva hotărâre a Sovietului Suprem al RSS Moldoveneşti era însoţită de o declaraţie, în care, pentru prima oară, autorităţile sovietice de la Moscova erau învinuite direct de uneltiri contra suveranităţii şi integrităţii teritoriale a RSSM: „URSS nu-şi îndeplineşte obligaţiile directe privind apărarea suveranităţii, obligaţii prevăzute de art. 81. din Constituţia (Legea Fundamentală) URSS. Mai mult ca atât, după cum demonstrează evenimentele din 25-26 octombrie curent de la sudul republicii, inclusiv cele din oraşul Comrat, Uniunea RSS acordă forţelor separatiste sprijin în special, militar, lucru confirmat prin introducerea de trupe în oraşul Comrat. Faptele expuse dovedesc că URSS, în persoana departamentului ei militar şi altor forţe conservatoare, mai rămâne în continuare pe poziţia de impunere prin dictat a voinţei sale republicilor suverane prin aplicarea forţei militare, a politicii de constrângere şi de neglijare a unui popor suveran." „Proceselor de democratizare şi, mai ales, de renaştere naţională le opun o rezistenţă aprigă forţele de reacţionare şi distructive din

republică şi cele din centru. Astăzi aceste forţe încalcă în mod brutal legislaţia în vigoare a RSS Moldova şi, realizându-şi ambiţiile lor separatiste şi izolaţioniste, pun în pericol suveranitatea, integritatea teritorială şi statală a RSSM, însăşi existenţa poporului Moldovei. Ele au început deja crearea unor formaţiuni statale artificiale pe teritoriul statului nostru - Republica Sovietică Socialistă Găgăuză şi Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană în afara Moldovei. Aceste acţiuni dezlănţuite şi abil dirijate de forţele reacţionare, care sunt tolerate de centru şi susţinute de Armata Sovietică, au dus Republica Moldova în pragul unei grave confruntări interetnice, ce poate avea consecinţe tragice" [8]. În proclamaţia votată de ei circa 800 000 de participanţi la cea de-a doua Mare Adunare Naţională, convocată la Chişinău, în ziua de 16 decembrie 1990, care contesta tentativele „conducerii imperiului" de a menţine „naţiunile captive ca simple părţi componente ale unui stat eminamente unitar şi totalitar", a provocat o atitudine irascibilă a centrului imperial. Drept urmare, forţele separatiste din sudul republicii şi din raioanele din stânga Nistrului erau instigate la noi acţiuni anticonstiuţionle şi antimoldoveneşti. Mai mult decât atât, centrul imperial a recunoscut, la un moment dat, întru-un fel, că cele două entităţi separatiste din Republica Moldova erau opera sa: „Voi semnaţi Tratatul asupra Uniunii, iar noi vom lua decizia de a dizolva celelalte formaţiuni statale (anticonstituţionale - n.a.), adică republicile formate la voi" [9] .Măsurile întreprinse de autorităţile legitime ale Republicii Moldova pentru a restabili ordinea constituţională şi integritatea teritorială a statului au determinat centrul imperial să recurgă la aplicarea unor scenarii care au condus la declanşarea unui veritabil război la Nistru. Escaladarea acestuia, prin intermediul unei ghidări rigide a forţelor secesioniste din centrul imperial, degenerează, în cele din urmă, într-un conflict de secesiune teritorială, cu intenţia dezmembrării unei republici unionale, pentru a o menţine în sfera de influenţă imperială, prin intermediul unei pârghii eficiente - regimul anticonstituţional autoproclamat din raionale din stânga Nistrului. Astfel, un conflict interstructural, adus la cote maxime de forţe proimperiale de la centru, a degenerat într-un conflict politic, cu consecinţe teritoriale şi geopolitice. Interesele geopolitice şi geostrategice ale forţelor politice proimperiale au constituit cauzele primordiale ale acestui conflict. Scopurile urmărite de centrul imperial erau multiple. În condiţiile proceselor de dezagregare a Imperiului Sovietic şi avansării Occidentului, pentru forţele proimperiale era important să se pună stavilă unei atare avansări, la o distanţă cât mai mare de frontierele Federeţiei Ruse. În felul acesta în condiţiile disoluţiei URSS şi pierderii statutului de supraputere, conservarea, cel puţin, a unor puncte strategice, a unor bastioane avansate pe direcţia confruntării cu Occidentul constituia un obiectiv de maximă importanţă pentru centrul imperial. Transnistria constituia, în viziunea strategilor geopoliticii sovietice şi ruseşti, un asemenea bastion. Raioanele din stânga Nistrului puteau servi drept cap de pod pentru relansarea unei politici active a Rusiei pe direcţia sud-vestică. Instituirea unui control economic, politic, militar asupra acestei regiuni permitea menţinerea Republicii Moldova în sfera de influenţă tradiţională imperială şi torpilarea unor eventuale procese de reîntregire a acestui teritoriu românesc cu România. Prezenţa militară rusă în acest spaţiu constituia, de asemenea, o pârghie eficientă de exercitare a anumitor presiuni de ordin geopolitic asupra Ucrainei. Conflictul transnistrean diferă în mod radical de celelalte conflicte din spaţiul ex-sovietic (Karabahul de Munte, Abhazia, Osetia de Sud) prin faptul că el nu a avut nici pentru un moment conotaţia de conflict interetnic şi religios, fiind doar unul politic şi geopolitic. Forţele proimperiale sovietice s-au implicat în escaladarea acestui conflict cu intenţia, inclusiv, de a anihila mişcările centrifuge de la periferia imperiului, care constituiau un real pericol pentru existenţa URSS. După disoluţia Uniunii Sovietice, aceste interese au fost

cultivate de noile autorităţi ale Federaţiei Ruse, care nu doreau să admită ieşirea Republicii Moldova din sfera imperială tradiţională de influenţă a Moscovei. Centrul imperial a desemnat în fruntea acestor forţe secesioniste, deloc întâmplător, etnici ruşi, desantaţi în această regiune cu ceva timp în urmă. Igor Smirnov şi Dmitri Kogut au fost transferaţi la Tiraspol cu numai câţiva ani înainte de declanşarea conflictului din raioanele din stânga Nistrului. Proclamarea independenţei Republicii Moldova şi recunoaşterea acesteia pe plan internaţional a avut drept consecinţă escaladarea conflictului transnistrean. La 2 martie 1992, acesta, alimentat şi dirijat din centrul imperial, degenerează într- un veritabil război moldo-rus, deloc întâmplător, tocmai în momentul admiterii Republicii Moldova în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite. Efectivele Armatei a 14-a, dislocată în stânga Nistrului, cu întregul ei corp ofiţeresc, educat în spirit imperial sovietic, au rămas devotate centrului imperial de la Moscova, fiind antrenate în pregătirea şi declanşarea ostilităţilor din primăvara şi vara anului 1992. Aceleaşi forţe imperiale au reuşit, prin intermediul unei acerbe propagande antimoldoveneşti şi antiromânești, să antreneze în acest conflict şi alte forţe străine din afara Republicii Moldova. Este vorba, în primul rând, de grupuri de cazaci, cetăţeni ai Federaţiei Ruse, care erau convinşi că au venit la Nistru să apere interesele ruseşti şi pe etnicii ruşi „discriminaţi" de autorităţile legitime ale Republicii Moldova. În afară de aceste grupări străine, în conflictul transnistrean, de partea forţelor proimperiale au luptat şi grupuri de naţionalişti ucraineni, care au deschis în regiune pentru a-i „apăra" pe etnicii ucraineni de politicile „discriminatorii", promovate de autorităţile moldoveneşti. Constituirea unor unităţi paramilitare compuse din locuitorii regiunii din stânga Nistrului, la baza cărora au stat foşti militari din cadrul Armatei a 14-a, trecuţi în rezervă, înarmarea acestor unităţi cu tehnică de război, muniţii din depozitele respectivei armate au adus Republica Moldova în pragul declanşării unor operaţiuni militare, care, de la 19 mai 1992, odată cu intrarea în acţiune a unităţilor militare ale Armatei a 14- a, au degenerat într-un război moldo-rus. La ora actuală, mai mulţi experţi califică diferendul transnistrean drept „un focar de conflict local cu posibilităţi de extindere" din cadrul Republicii Moldova [10]. În viziunea acestor experţi, regimul separatist optează pentru recunoaşterea independenţei sale şi pentru o eventuală unire cu Federaţia Rusă sau Ucraina. În acelaşi timp, consideră cercetătorii, „elemente militare ruse din Armata a 14-a se menţin în Transnistria ca «forţe de pace», cu toate că angajamentele internaționale (agreat de Rusia din 1999) prevăd retragerea trupelor ruse. Moscova pledează pentru soluţionarea crizei sub patronajul său (menţinerea integrităţii Republicii Moldova în cadrul CSI), în timp ce UE şi SUA consideră necesară o examinare internațională a crizei" [11].

Referințe bibliografice:

1. AB IMPERIO, nr. 1, 2005, p. 33, în: Andrei Cușco, Igor Caşu, Yuri Josanu, Imperii, naţionalisme și sisteme politice, Chișinău, 2009, p. 33.
2. Iulian Fruntaşu, O istorie etnopolitică a Basarabiei, Chișinău, 2002, p. 263.
3. Iulian Chifu, Război diplomatic în umbra Kremlinului, Iași, 1997, p. XXIII.
4. Ibidem.
5. Iulian Fruntaşu, op. cit., p. 263.
6. Ibidem.
7. Hotărârea nr. 329-XII Cu privire la suspendarea provizorie a participării RSSM la elaborarea proiectului Tratatului viitoarei Comunităţi a Statelor Suverane, Veștile, nr. 11, Chișinău, 26.10.1990, p. 75.

8. Apelul din 6 octombrie 1990 al Sovietului Suprem al RSSM, Veștile, nr. 11, Chișinău, 26.10.1990, p. 753.
9. Moldova socialistă, nr. 294, 295 817603, 17604, 22 decembrie 1990. Conferinţa ştiinţifico-practică naţională, 6 ianuarie 2015
10. Marea Neagră de la „lacul bizantin" la provocările secolului XX. Culegere de studii. Coord. general-maior (r), dr. Mihail E. Ionescu, București, 2006, p. 368-369.
11. Ibidem.

PERSPECTIVELE ADERĂRII ALTOR STATE LA UNIUNEA EUROPEANĂ

BOCAN Mirela,
studentă, Universitatea de Stat
din Moldova

Rezumat

Articolul examinează evoluția Uniunii Europene (UE) de-a lungul de- cadelor, evidențiind patru etape distincte de constituire a comunității. De la formarea primei comunități europene în anii '50 și până la extinderea semnificativă din 2004, pro- cesul de integrare a adus beneficii economice și sociale membrilor săi. Criteriile de ade- rare au fost stabilite la Copenhaga în 1993, punând accent pe respectarea democrației și a economiei de piață. Extinderea UE în Balcanii de Vest și Turcia a avut un impact pozitiv în promovarea stabilității și a valorilor europene. Totuși, articolul recunoaște și provocările cu care se confruntă UE, atât pe plan intern, cât și extern. Concluzionând, articolul subliniază importanța continuării procesului de extindere pentru a consolida pacea și prosperitatea în Europa.

***Cuvinte cheie**: Uniunea Europeană, Tratatul de la Maastricht, extinderea UE, țări candidate, integrare.*

THE PROSPECTS OF OTHER STATES ACCESSING THE EUROPEAN UNION

Abstract

This article examines the evolution of the European Union (EU) over the decades, highlighting four distinct stages in the formation of the community. From the establishment of the first European community in the 1950s to the significant expansion in 2004, the integration process has brought economic and social benefits to its mem- bers. The accession criteria were established in Copenhagen in 1993, emphasizing the importance of democracy and a market economy. The EU's expansion into the Western Balkans and Turkey has had a positive impact in promoting stability and European va- lues. However, the article acknowledges the challenges facing the EU, both internally and externally. In conclusion, the article emphasizes the importance of continuing the expansion process to strengthen peace and prosperity in Europe.

***Keywords**: European Union, Treaty of Maastricht, EU expansion, candidate countries, integration.*

Ideea de a crea o comunitate europeană este mult mai veche decât se putea crede. Totuși, aceasta a apărut și s-a dezvoltat furtunos, abia după ce Europa s-a pomenit fărâmițată de cele două mari războaie mondiale și , astfel, apăruse dorința de a crea o securitate pe plan internațional, care ar garanta o dezvoltare armonioasă tuturor statelor.

În general, Europa are o istorie destul de variată și bogată ce a contribuit la constituirea unei forțe europene ce evoluează și în prezent, iar forțele ei sunt îndreptate spre a se dezvolta în mai multe domenii și a ajuta și țările ce fac parte din această comunitate să se integreze cu succes, contribuind cu reforme în toate sferele sociale, economice și politice.

Uniunea Europeană, cunoscută la nivel mondial, a putut fi creată datorită unor premise care au fost inevitabile. Acest întreg proces s-a datorat în primul rând istoriei Europei, care a fost distrusă după cel de-Al Doilea Război Mondial, apoi fricii pericolului dinspre Est și desigur concilierii franco-germane. Din per- spectivă ideologică, ideea europeană și ideologia europenismului s-au constituit pe parcursul secolelor îndelungate și au contribuit la formarea

unei conștiințe, culturi și mentalități europene, fără de care, apariția Uniunii Europene ar fi fost imposibilă.

Procesul de integrare și unificare europeană, timp de șapte decenii a trecut prin mai multe faze și etape. Distingem patru etape ale constituirii acestui pro- ces:

- Prima etapă (din 1951 – mijlocul anilor 70), considerată "veacul de aur al Comunității". Etapa este semnificativă prin mai multe realizări importante: s-a constituit prima comunitate europeană – CECO, prin semnarea Tratatului de la Paris (1951-52), a fost constituită Comunitatea Economică Europeană (CEE) și Comunitatea EUROATOM, prin semnarea Tratatelor de la Roma (1957-58), a fost formată Uniunea Vamală, s-a format relativ reușit Piața Agrară Unică, a avut loc prima extindere europeană – la CEE au aderat trei noi membri: Marea Britanie, Danemarca și Irlanda;
- A doua etapă (mijlocul anilor 70 – începutul anilor 90), etapă caracterizată prin adoptarea programului de colaborare valutară și constituirea unui mecanism eficient de consultări. Etapa este marcată de anumite reușite, printre care lansarea sistemului monetar european, semnarea Actului Unic European, instituirea Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), semna- rea acordului Schengen, decizia de creare a Uniunii Europene, dar și de o primă etapă de o anumită criză, cunoscută sub numele de „scleroza europeană", care s-a caracterizat printr-un nivel diferențiat de dezvoltare a țărilor membre CEE și a statelor recent aderate;
- A treia etapă (din 1992 – 2004), caracterizată prin constituirea și evoluția Uniunii Europene. Etapa dată se evidențiază prin semnarea și intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht, constituirea Uniunii Economice și Monetare, trecerea la valuta unică euro, au fost semnate Tratatele de la Amsterdam (1997-99) și de la Nisa (2001-2003);
- A patra etapă (2004-2007), numită și etapa contemporană, etapa în care a fost elaborat primul proiect al Constituției Europene și propus spre aprobare Tra- tatul de la Lisabona (2007 – intrat în vigoare în 2009) prin care se punea scopul de a consolida capacitatea de funcționare a UE prin sporirea eficienței instituțiilor comunitare.

Uniunea Europeană este plină de perspective, însă pentru ca acestea să fie îndeplinite trebuie să fie punctate anumite obiective după care aceasta acționează. Astfel, obiectivele Uniunii Europene sunt: a) promovarea progresului economic şi social (piaţa unică a fost instituită în 1993, iar moneda unică a fost lansată în 1999); b) afirmarea identităţii Uniunii Europene pe scena internaţională (prin ajutor umanitar pentru ţările care nu sunt membre, o politică externă şi de secu- ritate comună, implicare în rezolvarea crizelor internaţionale, poziţii comune în cadrul organizaţiilor internaţionale); c) instituirea cetăţeniei europene (care nu înlocuieşte cetăţenia naţională, dar o completează, conferind un plus de drep- turi civile şi politice cetăţenilor europeni); d) dezvoltarea unei zone de libertate, securitate şi justiţie (legată de funcţionarea pieţei interne şi în particular de li- bera circulaţie a persoanelor); e) înfiinţarea şi consolidarea dreptului comunitar (corpul legislaţiei adoptate de către instituţiile europene, împreună cu tratatele fondatoare).

Uniunea Europeană a fost creată pentru a consolida pacea, prosperitatea și valorile europene pe continent. Prin urmare, Uniunea Europeană este deschisă pentru toate țările democratice europene care își doresc să facă parte din comu- nitate.

Comunitatea Economică Europeană, înființată în anii 1950 și cunoscută în prezent sub numele de Uniunea Europeană, a avut inițial șase membri: Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Țările de Jos. În 1973, au devenit state membre Danemarca, Irlanda și Regatul Unit. Grecia a aderat în 1981, urmată de Spania și Portugalia în 1986. Austria, Finlanda și Suedia li s-au alăturat în 1995. În anul 2004, Uniunea a cunoscut cea mai mare extindere din istoria sa, odată cu aderarea Ciprului, Estoniei, Letoniei, Lituaniei, Maltei, Poloniei, Republicii Cehe, Slovaciei, Sloveniei și Ungariei. Trei ani mai târziu, în 2007, au aderat la Uniune Bulgaria și România. Croația a devenit stat membru la 1 iulie 2013, numărul membrilor fiind acum de 28.

La Consiliul European de la Copenhaga din 1993 Uniunea a făcut un pas decisiv către extindere, convenind ca „statele asociate din Europa Centrală și de Est să devină membri ai Uniunii Europene dacă o cerere este formulată în acest sens". Prin urmare, extinderea era mai degrabă o chestiune de timp. În ceea ce priveşte planificarea, Consiliul European a hotărât ca „aderarea să aibă loc de îndată ce ţările asociate au capacitatea să ducă la îndeplinire obligaţiile de stat membru prin satisfacerea condiţiilor economice şi politice stabilite". Tot cu această ocazie au fost formulate criteriile de aderare, cunoscute sub numele de „criteriile de la Copenhaga".

Pentru a deveni stat membru, o ţară candidată trebuie sa îndeplinească urmă- toarele condiții: 1) instituţii stabile care să garanteze democrația, statul de drept, respectarea drepturilor omului şi protecția minorităților; 2) o economie de piaţă funcţională, precum şi capacitatea de a face faţă presiunilor concurenţiale din piaţa internă; 3) capacitatea de a-şi asuma obligațiile de stat membru, inclusiv adeziunea la obiectivele politice, economice şi monetare ale Uniunii Europene.

După cum s-a subliniat în concluziile Consiliului European de la Madrid din 1995, calitatea de stat membru presupune de asemenea crearea condiţiilor pentru o integrare armonioasă prin adaptarea structurilor administrative. Oricât de impor- tant este ca legislația comunitară să fie transpusă în legislaţia naţională, este şi mai important ca această legislație să fie efectiv pusă în practică prin structuri admi- nistrative şi judiciare adecvate. Muntenegru, Albania, fosta Republică iugoslavă a Macedoniei, Serbia și Turcia sunt țări candidate. Sunt în curs de desfășurare nego- cieri de aderare cu Albania, Muntenegru, Serbia și Turcia. De asemenea, Comisia a recomandat deschiderea negocierilor de aderare cu fosta Republică iugoslavă a Macedoniei. Bosnia și Herțegovina și Kosovo sunt țări potențial candidate.

Negocierile de aderare se referă la capacitatea țării candidate de a-și asuma obligațiile care decurg din calitatea de membru. Ele se concentrează pe condițiile și calendarul în care țara candidată adoptă, pune în practică și aplică normele UE – aproximativ 100 000 de pagini. Normele ca atare nu sunt negociabile. Des- chiderea negocierilor de aderare este decisă de către Consiliul European la reco- mandarea Comisiei, odată ce țara candidată îndeplinește într-o măsură suficientă criteriile politice de la Copenhaga și, eventual, alte condiții.

Strategia de pre-aderare a fost proiectată pentru a pregăti ţările candidate pen- tru viitorul statul de stat membru al Uniunii Europene. Aceasta include Acordurile de asociere, Parteneriatele de aderare, asistența de pre-aderare, cofinanțarea de la instituțiile financiare internaționale, participarea la programele, agențiile şi comi- tetele UE, Programul național pentru adoptarea Acquis-ului, Rapoartele regulate de progres şi dialogul politic. Deși responsabilitatea pentru îndeplinirea criteriilor de aderare aparține exclusiv statelor candidate, Uniunea Europeană a contribuit substanțial în ceea ce privește eforturile de pre-aderare, prin diferite instrumente financiare prin care acordat statelor candidate fonduri nerambursabile.

Extinderea UE este atât în interesul statelor membre, cât și al țărilor în curs de aderare. Bunăoară, Europa se transformă într-un loc mai sigur și mai prosper, ce promovează democrația și libertățile fundamentale ale statului de drept și a pieței unice. Beneficiile pieței unice sunt considerabile: un nivel de trai mai ri- dicat generat de creșterea economică, bunuri de consum mai sigure, prețuri mai mici și o gamă mai largă de opțiuni în sectoare precum telecomunicațiile, servi- ciile bancare și transportul aerian, pentru a aminti doar câteva dintre acestea. Pe măsură ce UE se extinde, de aceste beneficii se bucură un număr tot mai mare de persoane. Alte avantaje ale extinderii sunt:

- Extinderea zonei de pace, prosperitate și stabilitate a UE spre Europa Centrală, de Răsărit și de Sud, care își va avea finalitatea ultimă în extinderea zonei de securitate europeană;
- Creșterea economică a pieței europene care adaugă la cei 370 de milioane de cetățeni alte 100 milioane, proveniți din PECOS, cu repercusiuni pozitive asu- pra dinamicii creării de noi locuri de muncă în toată Europa extinsă;
- Îmbunătățirea calității vieții cetățenilor UE prin extinderea politicilor de mediu, a noului spațiu de libertate, securitate și justiție;
- Fortificarea rolului UE în lume;
- Democratizarea spațiului ex-comunist, ex-socialist prin instaurarea regi- murilor democratice, a statului de drept, prin respectarea drepturilor fundamenta- le ale omului și a minorităților în toată Europa;
- Realizarea unor reforme economice profunde, liberalizarea economică, crearea unor economii de piață viabile și competitive, integrarea lor pe piața europeană și mondială.

În prezent politica de extindere continuă să aibă un efect stabilizator în Bal- canii de Vest și constituie un punct de sprijin pentru reformele democratice din Turcia. Această transformare politică determină schimbări reale pe teren. Aderarea Croației este cel mai bun exemplu în acest sens: sfâșiată de conflict cu numai două decenii în urmă, această țară este actualmente o democrație stabilă, capabilă să își asume obligațiile de stat membru al UE și să se conformeze normelor europene.

Desigur că pe lângă avantaje, Uniunea Europeană se luptă și cu anumite probleme de ordin intern și extern. Printre problemele de ordin intern se numără: lipsa Constituției; problemele legate de tranziția democratică în țările Europei de Est; probleme legate de extindere, vecinătate, de politica externă și de secu- ritate; probleme legate de integrarea și unificarea culturală europeană; confrun- tări de ordin confesional, a diferitor minorități. Problemele de ordin extern sunt următoarele: corelația dintre integrare și globalizare, influența și repercusiunile globalizării asupra proceselor integraționiste europene; probleme legate de locul și rolul UE pe arena internațională; probleme legate de competiția globală în care UE trebuie să facă față.

Concluzii: Uniunea Europeană este o entitate statală economică, politică, de securitate și de apărare, capabilă să se descurce în fața obstacolelor datorită politicilor și programelor sale. Construcția europeană a fost una din marile provocări ale sec. XX. După ce Europa a fost focarul unor mari civilizaţii, dar şi teatrul de desfăşurare a unor războaie devastatoare, europenii au înţeles în sfârşit că singura garanţie a securităţii colective este o organizare supranaţională. Această organizare socială inedită, realizată prin diminuarea progresivă a prerogativelor naţionale, a fost posibilă mai întâi datorită unificării vamale şi pieţei comune, urmată de

integrarea politică şi unirea monetară pentru ca, în final, să se ajungă la o nouă identitate colectivă, anume cetăţenia europeană.

Extinderile succesive au jucat un rol esențial în garantarea democrației și asi- gurarea stabilității în Europa. Acest lucru a fost evidențiat de membrii comitetu- lui care a acordat Uniunii Europene Premiul Nobel pentru Pace în 2012. Această transformare politică determină schimbări reale pe teren. Aderarea Croației este cel mai bun exemplu în acest sens: sfâșiată de conflict cu numai două decenii în urmă, această țară este astăzi o democrație stabilă, capabilă să își asume obligațiile de stat membru al UE și să se conformeze normelor europene.

Referințe bibliografice;

1. EȘANU, Rodica; GORAȘ-POSTICĂ, Viorica; GROSU, Vitalie; SCLI- FOS, Lia; SOLOVEI, Rodica; VASILESCU Grigore. Integrare europea- nă pentru tine. Chișinău, 2009
2. UNIUNEA EUROPEANĂ. Extinderea valorilor și normelor europene la mai multe țări. Luxemburg, 2014
3. PASCARIU, Carmen Gabriela. Integrare economică europeană. Suport de curs. Filosofia Integrării Europene. Curs universitar.
5. ILAȘCIUC, Andrei. Programe și strategii europene
6. BÎRZEA, Cezar. Politicile și instituțiile Uniunii Europene. București, 2000
7. URBAN, Eugen. ABECEDAR European. Agenția Monitor Media, 2007
8. NEAGU, Cornelia. Note de curs – Istoria construcției europene. 2006
9. Politica de extindere a UE. [online]. Disponibil: https:// www.consilium.europa.eu/ro/policies/enlargement/

МИГРАНТЫ ВТОРОГО ПОКОЛЕНИЯ. УСПЕХ ИНТЕГРАЦИИ МИГРАНТОВ ВТОРОГО ПОКОЛЕНИЯ В ЕВРОПЕ

АСКЕРОВА Симузер,
аспирантка, Государственный Университет Молдова.

Аннотация

Успех интеграции мигрантов второго поколения зависит от определенных факторов и условий, в котором она происходит эта интеграция. К контексту традиционных факторов можно отнести следующие: культурную, языковую, образовательную, правовую и пространственную среду. В Европе за последние двадцать лет в урбанистическом ландшафте отдельных городов-миллионников сложились районы высокой концентрации мигрантов, ставшие предметом беспокойства со стороны общественности и объектом исследовательского интереса. Негативное влияние проживания в таких местах на интеграцию мигрантов первого поколения в отдельных странах только подогревает дискуссию. Несмотря на существующий интерес к резидентным характеристикам мигрантов первого поколения, интеграция их детей - мигрантов второго поколения - в связи с характеристиками проживания остается вне фокуса исследований. В данной статье ставится задача положить начало анализу о влиянии мест резидентной концентрации на интеграцию мигрантов второго поколения старше 18 лет посредством сравнения двух групп таких мигрантов: проживающих в районах с высокой долей мигрантов и проживающих в прочих районах.

Ключевые слова: *мигрант, мигрант второго поколения, интеграция, урбанизация.*

SECOND-GENERATION MIGRANTS. THE SUCCESS OF THE INTEGRATION OF SECOND-GENERATION MIGRANTS IN EUROPE

Summary

The success of the integration of second-generation migrants depends on certain factors and conditions in which this integration takes place. The context of traditional factors includes the following: cultural, linguistic, educational, legal and spatial environment. In Europe over the last twenty years, areas of high concentration of migrants have developed in the urban landscape of selected cities with a high concentration of migrants, which has become a subject of public concern and research interest. The negative impact of living in such places on the integration of first- generation migrants in individual countries only fuels the debate. Despite the existing interest in the residency characteristics of first-generation migrants, the integration of their children, second- generation migrants, remains outside the focus of research due to residency characteristics. This article aims to begin an analysis of the impact of places of residence concentration on the integration of second-generation migrants over the age of 18 by comparing two groups of such migrants: those living in areas with a high proportion of migrants and those living in other areas.

Key words*: migrant, second-generation migrant, integration, urbanization.*

В последние годы Европа столкнулась с огромным волнением из-за миграционных потоков. Но, если ранее в центре внимания были первопоколенные мигранты, то теперь все большее значение приобретают их дети – мигранты второго поколения. Они выросли в новой культурной среде, но сохраняют связь с родиной своих предков. Их интеграция и адаптация к новым условиям жизни стоят насущной проблемой для европейских государств. В статье рассматриваются проблемы, которые стоят перед мигрантами второго поколения в Европе и как они справляются со своей двойной культурной идентичностью. Какую роль играет миграционная политика при интеграции мигрантов? Что можно сделать для улучшения

экономического и социального состояния мигрантов? Какие вызовы стоят перед обществом при интеграции людей из разных культурных фондов?

Для реализации поставленных в статье задач были использованы теоретические, практические (эмпирические) и универсальные методы научного познания.

Благодаря обобщённым теоретическим методам и универсальным методам познания, удалось систематизировать фактический материал по данной теме диссертационной работы. Используя метод анализа и синтеза, анализ позволил разложить изучаемый материал на единицы, изучить раздельные части элементов, а синтез – соединить все части в целое, воссоздавая единое, новое, взаимодействующее из отдельных частей. Метод научной классификации помог рассортировать информацию согласно определённым критериям, с помощью сравнения, а также сопоставления существующих теоретических и статистических данных. В работе был применен метод классификации для определения видов и типов трудовой миграции. Таким образом, благодаря методу научной классификации был применён универсально-теоретический метод синергетики, проявившийся во взаимосвязи и взаимозависимости теоретических и теоретико- аналитических основ магистерской работы.

Мигранты второго поколения – люди, родившиеся в принимающем обществе или привезенные в детском возрасте – важная группа для государственной миграционной и интеграционной политики [2].

Мигранты второго поколения представляют особый интерес для социальных ученых. Они живут на пересечении двух культур и обладают уникальной способностью видеть мир под разными углами зрения. Как правило, они говорят на двух языках и имеют богатый опыт общения с людьми разных национальностей. Вместе с тем, многие из них сталкиваются с проблемами адаптации и часто чувствуют себя оторванными как от родной страны своих предков, так и от страны, в которой они выросли.

Согласно данным Евростата, в 2020 году более 36 миллионов человек в ЕС были мигрантами или потомками мигрантов. Это примерно каждый седьмой житель ЕС. Среди них около 20% – это мигранты второго поколения.

Рис.1 Кол-во мигрантов второго поколения в Европе в 2020 году (мл.чел)
*Источник** Авторская разработка. https://economytimes.ru/kurs-rulya/migrant-vo-vtorom-pokolenii-ne-migrant [1].

Наибольшая численность мигрантов второго поколения проживает в Германии (9,6 миллиона), Франции (7,8 миллиона) и Великобритании (4,5 миллиона). Также большое

количество таких иммигрантов можно найти в Италии, Испании и Нидерландах. Что касается стран происхождения этих людей, то на первом месте исторически были турки – около 5% всех мигрантов второго поколения. Однако сегодня положение изменилось: больше всего таких иммигрантов прибывает из Польши (3,1 миллиона), Италии (2,1 миллиона) и Румынии (1,9 миллиона).

По данным Евростата за 2020 год, распределение по возрастным группам среди этой категории мигрантов таково: 0-14 лет – 26%, 15-29 лет – 32%, 30-44 года – 23%, а старше 45 лет – 19%. Таким образом, можно сделать вывод о том, что молодежь составляет наибольшую часть мигрантов второго поколения.

Одной из причин возрастания численности этой категории иммигрантов является высокий уровень рождаемости в их семьях. Согласно отчету ЮНЕСКО, доля детей мигрантов второго поколения, рожденных в стране приема, составляла около 70% от общего количества новорожденных. Это объясняется тем, что большинство этих людей живут уже не первое поколение на территории Европы и интегрировались в новую среду.

Места проживания мигрантов второго поколения различны и зависят от ряда факторов: социального положения семьи, доступности жилья и работы, характеристик района (наличие школ и других объектов социальной инфраструктуры). Но в целом можно выделить несколько районов, где проживает большинство этой категории мигрантов: это северные регионы Франции, Южная Италия, Западная Германия и Северные Нидерланды. Статистика также показывает, что уровень образования и занятости у мигрантов второго поколения значительно выше, чем у первого поколения. Большинство из них заканчивают школу и получают высшее образование наравне с представителями коренного населения.

Однако, не все данные такие оптимистичные. Многие мигранты второго поколения сталкиваются с дискриминацией и ограничением возможностей из-за своего происхождения. Кроме того, некоторые группы мигрантов по-прежнему испытывают трудности в интеграции и приспособлении к новой культуре, что может привести к социальной изоляции и другим проблемам.

Статистические данные по мигрантам второго поколения в Европе показывают, что эта группа находится в более выгодном положении по сравнению с первым поколением мигрантов. Они обладают лучшими знаниями языка страны проживания, высшим уровнем образования и большей степенью социальной интеграции. Для успешной интеграции мигрантов второго поколения необходимо проводить политику разнообразия и инклюзии на всех уровнях – от правительства до общественности. Важно создать условия для равноправного доступа к работе, жилью и образованию. Таким образом, для успешной интеграции мигрантов второго поколения необходимо проводить комплексную политику, которая будет учитывать все нюансы этой группы. Важно создавать условия для равных возможностей и бороться с дискриминацией, а также поддерживать связь с культурой предков. Только так можно достичь полной социальной интеграции и создать гармоничное общество, основанное на разнообразии и инклюзии.

Библиографические сноски:

1. https://economytimes.ru/kurs-rulya/migrant-vo-vtorom-pokolenii-ne-migrant [citat 30 apr. 2023]
2. https://fom-gk.ru/events.html/ [citat 22 apr. 2023]

REGIONALIZAREA ȘI REGIUNILE ROMÂNIEI: ABORDARE ISTORICO-POLITOLOGICĂ

MOSCVICIOV Leonid,
doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat

Procesul de regionalizare în România este unul sinuos și specific, fiind condiționat de parcursul istoric de instituire a statului, de întregire a „pământurilor" și de consolidare a unității naționale. Acesta s-a dovedit a fi unul prodigios din punct de vedere politic și profund legitimizat. În acest context, o eventuală intervenție în structura teritorială și administrativă a statului român cu scopul reorganizării spațiului constituțional al acestuia, ar pune la îndoială această legitimitate, dar și corectitudinea parcursului istoric, profund socializat drept unul eroic și incontestabil. Printr- o astfel de abordare poate fi explicată prudența cu care autoritățile statului acționează în direcția regionalizării în România.

Cuvinte cheie: *regiune, consilii regionale, reşedinţe regionale, raionare, regionalizare, autonomie regională, unitate administrativ-teritorială, regiune de dezvoltare.*

REGIONALIZATION AND REGIONS OF ROMANIA: HISTORICAL-POLITOLOGICAL APPROACH

MOSCVICHIOV Leonid,
PhD student, State University of Moldova

Summary

The process of regionalization in Romania is a winding and specific one, conditioned by the historical establishment of the state, the completion of "lands," and the consolidation of national unity. It has proven to be a politically remarkable process, deeply legitimized. In this context, any intervention in the territorial and administrative structure of the Romanian state with the aim of reorganizing its constitutional space would call into question this legitimacy, as well as the correctness of the historical path, which has been deeply socialized as heroic and indisputable. The cautious approach of the state authorities towards regionalization in Romania can be explained through such an understanding.

Key words: *region, regional councils, regional capitals, districting, regionalization, regional autonomy, administrative-territorial unit, development region.*

După evenimentele din România (1989), care sau finalizat cu eradicarea regimului politic comunist și instaurarea unui sistem democratic de administrare a țării, în societatea românească au demarat discuțiile cu privire la integrarea europeană. Acestea s-au amplificat la maximum în legătură cu perspectiva aderării României la Uniunea Europeană şi respectiv absorbția fondurilor europene de pre-aderare. În acest sens, în cadrul diferitor cercuri și structuri sociale – în special cele ce reprezentau birocrația politică și administrativă, intelectualitatea academică și universitară, businessul și societatea civilă, se conturează un gen al discursului valoric/normativ proeuropean, deseori perceput prin prisma interpretărilor științifice, cu privire la depășirea decalajului pe care România îl avea față de țările-membre ale Uniunii Europene. Discuțiile se refereau, inclusiv la transparența și incluziunea procesului decizional (conform rigorilor europene), aducerea serviciilor publice mai aproape de cetățeni (conform principiului subsidiarității), determinarea utilizării mai eficiente a diverselor resurse, inclusiv celor locale, fonduri guvernamentale, programe europene etc.

Realizarea acestor deziderate presupunea descentralizarea sistemului administrativ al României, care la acel moment era instituit din 41 de județe, 3181 localități, 2861 comune, 217 orașe și 103 municipii [1]. Din punct de vedere funcțional sistemul respectiv se afla sub controlul absolut al puterii centrale. În acest sens puterea administrativă era exercitată de guvernul României, de ministere și instituții subordinate, de autoritățile locale coordinate de structurile deconcentrate ale guvernului la nivelul fiecărui județ. Pentru ca acest sistem administrativ să devină unul funcțional din perspectiva principiilor democratice, era necesar de reformat conform unui alt principiu – cel al subsidiarității, care presupune inclusiv regionalizarea și reorganizarea administrativ-teritorială a țării.

În discuțiile ce vizau aceste probleme și care trenează până în prezent, au fost implicați politicienii ce reprezintă, practic, toate guvernările democratice din ultimii 30 de ani, au fost atrași diferiți cercetători din multiple domenii științifice, precum lideri de opinie ai societății civile. Însă pașii decisivi în realizarea practică a dezideratelor menționate, erau mereu înlocuiți cu acțiuni formale de ordin birocratic.

Din perspectiva autorului, existau considerente mult mai profunde ce condiționau amânarea declanșării procesului de regionalizare și reorganizare administrativ-teritorială a României: 1) considerentul istoric – România se deosebește prin parcursul său istoric de instituire a statului, de întregire a „pământurilor” și de consolidare a unității naționale, care s-a dovedit unul eficient din punct de vedere politic și profund legitimizat. O eventuală intervenție în structura teritorială a statului cu scopul reorganizării spațiului constituțional al acestuia, presupunem că ar pune la îndoială această legitimitate, dar și corectitudinea parcursului istoric, profund socializat drept unul eroic și incontestabil; 2) din această perspectivă, menționăm și considerentul de precauție a clasei politice românești, care nu risca să-și asume responsabilitatea pentru un eventual eșec, în realizarea noii regionalizări și redimensionări administrativ-teritoriale a României. Partidele politice, care se aflau la guvernare, lăsau acest proces să deruleze într-un regim „laissez faire”, iar cele ce se aflau în opoziție manifestau ceva mai multă insistență, însă doar prin critici și promisiuni electorale; 3) considerentul privit prin prisma disensiunilor și neînțelegerilor: a) dintre grupurile de intelectuali implicați în elaborarea și promovarea proiectelor de regionalizare a țării și b) dintre elitele guvernatoare și cele intelectuale, acestea din urmă aspirând la o mai rapidă restructurare administrativ-teritorială a României, dar într-o formulă mai puțin acceptată de guvernanță.

Cauzele amânării proiectului de „împărțire a țării pe regiuni de dezvoltare după modelul european”, propus României spre realizare în 2002 de către Comisarul european, Michel Barnier, preocupat la acea perioadă de politica regională, se reflectă destul de elocvent în activitatea grupului de „colaboratori” în frunte cu politologul de origine maghiară Molnar Gusztav, care au și propus partidelor politice, administrațiilor locale, liderilor marcanți de opinie şi societății civile,

„mai multe idei ce se refereau la construcția politică şi administrativă a unei Românii a regiunilor, în consens cu dezbaterea care se desfășoară la nivel european despre viitorul Europei unite”; „împărțirea țării în regiuni cu identitate istorică mai bine definite” [2]. Aceste „idei” au fost expuse într-un „Memorandum”, publicat în 2001 în revista „Provincia”, ele fiind scoase și la dezbateri televizate, dar într-o ambianță „marcată de suspiciuni”. În curând, după aceste prime-încercări de mediatizare a documentului, primul ministru Adrian Năstase, refuză discuția publică a subiectului, „avertizându-i pe cei care ar persevera că păşesc pe un teren periculos” [2]. Menționăm în acest sens, că de fapt Adrian Năstase se pronunța împotriva ideii de realizare a

unei organizări a României pe regiuni cu personalitate juridică și putere administrativă, ce reprezenta la acea vreme o viziune absolut inedită, dar și străină pentru clasa politică din România.

În afară de aceasta, reacția politică a Bucureștiului, considerăm că a fost determinată și de alte circumstanțe cauzale: 1) documentul elaborat venea dintr-un mediu intelectual preponderent de origine maghiară și în acest sens „lipsa unei susțineri românești conștiente", constituia partea vulnerabilă a acestei inițiative; 2) acest document numit și „Memorandumul de la Cluj", depășea percepția politică și emoțională românească, care la începutul anilor 2000, era una încă tradițională, cu adânci rădăcini și deprinderi istorice; 3) suspiciunile față de acest document, care de fapt „nu conținea nimic subversiv", erau alimentate și de unele ambiguități lexicale. Astfel, în punctul 6, de exemplu, se propunea "discutarea înființării unor consilii regionale sau a parlamentelor provinciale localizate în reședințe regionale sau capitale provinciale" [2].

După aderarea României la Uniunea Europeană aceste subiecte de discuție devin treptat acceptabile, beneficiind de o atmosferă politică mult mai constructivă. Mai mult, în 2011 președintele României Traian Băsescu, aducând în discuțiile publice problema organizării administrativ-teritoriale a țării, menționa: „Susțin orice propunere privind reorganizarea teritorială în opt județe care să se suprapună pe actualele regiuni de dezvoltare" [3].

Caracterul discuțiilor și acțiunilor întreprinse în direcția regionalizării României, vor deveni, în opinia noastră, mult mai clare, dacă vom elucida evoluția acestei probleme și vom înțelege specificitatea transformărilor în timp a sistemului administrativ-teritorial, în teritoriile istorice ale Statului Român. Remarcăm în acest sens că spațiul românesc ca entitate istorico-politică și culturală, a cunoscut forme proprii de organizare: „obștile sătești", „uniuni de obști", „țâri", „voievodate", „cnezate", „ducate" etc., până la marile provincii istorice: Țara Românească, Moldova şi Transilvania, fiecare din ele, după instituirea lor statală, dispunând de unitățile sale teritoriale de bază, cu denumirile corespunzătoare de „județ", „ținut" și respectiv „comitat".

De menționat că structurile administrativ-teritoriale a primelor două principate sunt în esență similare și comparabile ca număr. Se deosebesc doar prin semnificația terminologică – „județ"-„ținut", precum prin proveniența denumirii lor. Dacă „județele" Țării Românești s-au format, precum menționează profesorul Iacob Altman, „de-a lungul râurilor", care le-au dat și numele, inclusiv Doljul (care însemna Jiul de jos), Gorjul (Jiul de sus) Oltul, Argeşul, Dâmboviţa, Prahova, Buzăul, Râmnicul Sărat, Ialomița, atunci „ținuturile" în Moldova medievală s-au format în jurul unor centre, orașe sau cetăți, preluându-le și numele. În plus, dacă în Țara Românească (sec. XVII), conform scrierilor lui Miron Costin, se înregistrau 16 județe (după alte mărturii-17) - Râmnic (Râmnicu Sărat), Săcuieni (Saac), Ialomiţa, Ilfeul (Ilfov), Muscel, Olt, Vâlcea, Jii de jos (Dolj), Buzău, Pravova (Prahova), Dâmboviţa, Argiş (Argeş), Vlaşca, Romanaţi, Jii de Românească, Teleormanul, atunci în Moldova medievală, conform acelorași mărturii, sunt cu două ținuturi mai mult – în total 19, inclusiv: Bacău, Roman, Neamț, Cernăuţi, Dorohoi, Botoşani, Iaşi, Fălciu, Hotin, Soroca, Chilia, Cetatea Albă. Remarcăm că doar câteva ținuturi erau situate pe cursul unor ape (Putna, Trotuş, Covurlui, Suceava). În ceia ce privește împărțirea administrativă a Transilvaniei aceasta s-a realizat prin așa numitele „comitate", „scaune" secuiești şi săsești, „districte" românești şi săsești. Remarcăm în acest context, că pe parcursul sec. XVI-XVII se constată o anumită tendință de diminuare a numărului de unități administrative. Astfel, dacă în 1565, Cronica moldo-polonă menționează că în

Moldova erau 24 de ținuturi, atunci în 1677 acestea au fost reduse până la 19 [4], precum am și menționat.

Perioada istorică respectivă se caracterizează și prin alte forme de organizare teritorială și administrativă: Moldova era cunoscută prin două mari regiuni - Moldova Inferioară sau Țara de Jos, împărțită în 12 ținuturi şi Moldova Superioară sau Țara de Sus, care includea 7 ținuturi, iar Țara Românească se deosebea prin existența unor regiuni, cum ar fi, de ex., Oltenia, care avea un statut special, fiind administrată de către un trimis special al Domnitorului, cu împuterniciri specifice guvernatorilor romani. În sec. XVIII, pentru o mai bună administrare a țărilor române, eficientizare a actului decizional, transmiterea operativă a directivelor domnești către comune şi sate, ținuturile Moldovei au fost subdivizate în „ocoale", iar județele Munteniei în „plași" și „plaiuri". După unirea Principatelor (1859), județele și plășile ca denumiri și unități teritorial-administrative, au devenit unități administrative legitime în toată țara (proces care în Transilvania s-a realizat după 1918) [4].

Conform Constituției adoptate la 29 martie 1923, Regatul României devine „un Stat național unitar și indivizibil", iar conform art.4 „Teritoriul României din punct de vedere administrativ se împarte în județe, județele în comune" [5]. Pentru eficientizarea activității de administrare a țării şi pentru o aplicare cât mai riguroasă şi uniformă a tutelei administrative, județele au fost grupate în circumscripții administrative, cu rol executiv, fără personalitate juridică, conduse de inspectori generali administrativi. În acest context, art. 65 al Constituției menționa:

„Alegerea deputaților se face pe circumscripții electorale", iar „circumscripția electorală nu poate fi mai mare decât un județ". În acest context conform art.137 „se vor revizui toate codicile si legile existente in diferitele parti ale Statului român spre a se pune in armonie cu Constituțiunea de fața si asigura unitatea legislativa" [5].

Întru executarea Constituției, prin decretul regal din 13 iunie 1925, a fost elaborată Legea (nr. 95 din 13 iunie 1925) pentru „Unificarea Administrativă". Legea constituită din 400 de articole, în care au fost expuse drepturile, obligațiile și competențele autorităților administrative și elective, oarecum depășește cadrul constituțional privind delimitarea țării în unități administrativ- teritoriale, revenindu-se de fapt la tradițiile administrative de până la 1918. Conform art. 5. „Pentru înlesnirea controlului, supravegherea aplicării legilor şi buna îndrumare a administrației, județele se împart în circumscripții numite plăşi, cuprinzând mai multe comune, iar comunele urbane, în circumscripții numite sectoare. Sectoarele şi plăşile nu sunt persoane juridice". În plus urmează să menționăm descentralizarea și democratizarea sistemului administrativ al țării. Conform art.10

„Comuna şi județul își administrează interesele lor locale prin consilii compuse din consilieri aleși, de drept şi consilieri femei cooptate obligatoriu în comunele reședințe de județ, facultativ în celelalte comune urbane. Aceste consilii sunt datoare să execute şi măsurile de interes general ordonate de autoritatea centrală în limitele competinței sale legale". Articolul prevedea inclusiv elaborarea unei legi speciale, axate pe principiile prezentei legi, „care va stabili organizarea şi funcționarea administrațiunilor în comunele mai mari de 300.000 locuitori" [6].

Urmare acestei ultime stipulări, este de presupus că prezenta lege nu răspundea tuturor necesităților unei administrări eficiente, fiecare provincie având la acea perioadă un sistem administrativ propriu. În plus, necesitatea consolidării Statului Român, precum experiența aplicării acestei legi, au justificat pregătirea unei noi reforme administrative puse în aplicare la 3 august 1929, prin noua lege (nr.167) [7], ce urmărea realizarea pe de o parte, a unei mai

profunde descentralizări administrative, deziderat pentru înfăptuirea căruia, era necesară formarea unor noi instituţii menite să asigure o mai mare autonomie în activitatea socială și politică a entităților administrativ-teritoriale existente, pe de alta, - acordarea instituțiilor existente, a unor atribuții și competențe administrative, consfințite prin lege. Din această perspectivă, in primul articol al legii se stipula: „Teritoriul României se împarte, din punct de vedere administrativ, în județe şi județele în comune. Județele sunt subdivizate în plăşi. Comunele pot fi subdivizate în sectoare, în condițiunile stabilite în legea de față. Județele, comunele şi sectoarele comunale sunt persoane juridice".

Din cele expuse rezultă, că traseul evoluției sistemului administrativ și teritorial al României, reprezintă un proces logic, axat pe continuitatea istorică și respectarea tradițiilor istorice la toate etapele de reformare a acestui sistem. După cel de-al Doilea Război Mondial, România a intrat în sfera de influență sovietică, acest fapt reflectându-se corespunzător, inclusiv asupra sistemului teritorial-administrativ. Prin Legea nr. 5 din 7 septembrie 1950, pentru „raionarea" administrativ-economică a Republicii Populare Române, teritoriul țării a fost divizat în regiuni, orașe, raioane şi comune [8]. Implementarea acestei legi impunea desființarea celor 58 de județe, precum a 424 plăși și 6.276 de comune rurale și urbane, fiind înlocuite cu 28 de regiuni compuse din 177 de raioane, 148 de orașe și 4.052 de comune. Această reformă ca de altfel și cea întreprinsă în 1952, se bazau pe aceleași principii ideologice: „Raionarea trebuie să corespundă noii structuri sociale a țării noastre, noii politici economice a regimului de democrație populară, să corespundă marilor sarcini de consolidare regimului nostru de democrație populară, de dezvoltare a industriei socialiste, de transformare socialistă a agriculturii, de neîncetată dezvoltare a nivelului de trai al oamenilor muncii" [9].

Pentru realizarea acestui deziderat s-a decis asupra unei noi modificări a Constituției în regim de „extremă urgență". Astfel la 27 septembrie 1952, Marea Adunare Națională „aprobă cu unanimitate de voturi", cel mai controversat act fundamental din istoria statului român (Constituția din 1952 este una dintre cele trei constituții ale României adoptate în timpul regimului comunist). Conform acestei Constituții Republica Populară Româna era împărțită în 18 regiuni - Arad, Bacau, Baia Mare, Barlad, Bucuresti, Cluj, Constanta, Craiova, Galati, Hunedoara, Iasi, Oradea, Pitesti, Ploiesti, Stalin (din 1960 – regiunea Brașov), Suceava, Timisoara și Regiunea Autonoma Maghiara (din 1960 – regiunea Mureș-Autonomă Maghiară). Aceasta din urmă, conform art.19, „era formată din teritoriul locuit de populația compactă maghiară secuiască si are conducere administrativă autonomă, aleasă de populația Regiunii Autonome". În calitate de centrul administrativ al acestei autonomii regionale a fost desemnat orașul Târgu-Mureș. Conform art. 21 „Regulamentul Regiunii Autonome Maghiare este elaborat de Sfatul Popular al Regiunii Autonome si supus spre aprobare Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romane" [10].

Evenimentele politice ce au marcat blocul țărilor socialiste din estul Europei (1950-1960), inclusiv tulburările social-politice din Ungaria (1956), retragerea armatei sovietice din România conform acordului dintre România și URSS (24 mai 1958) şi revoluția din Cehoslovacia (1968) supranumită Primăvara de la Praga, au creat și anumite condiții, ce au permis României revenirea la tradiționalul sistem administrativ – partajarea teritorială pe județe. În Legea nr. 55 din 19 decembrie 1968, se preciza existența a 39 județe, 47 municipii, 189 orașe, 604 localități componente ale municipiilor/orașelor, 2.706 comune, din care 145 suburbane şi 13.149 sate, din care 232 aparțineau municipiilor şi orașelor [11]. Învederăm în acest sens, că organizarea administrativ-teritorială din1968 a suferit ulterior ușoare modificări, în special la

nivel de comune şi oraşe. La 20 noiembrie 1977, numărul comunelor s-a redus de la 2.706 la 2.705, iar patru ani mai târziu, în 1981, numărul judeţelor a ajuns la 40. Remanierile care au urmat după 1989 , s-au dovedit a fi nesemnificative din perspectiva regionalizării: 61 de comune au fost declarate oraşe. Astfel, în 2004 pe harta României au apărut 37 de asemenea oraşe noi, pe care mass-media le considera existente „doar pe hârtie" [12].

Ţinând cont de această istorică dar şi sinuoasă cale a dezvoltării administrativ-teritoriale a României vom remarca următoarele puncte de referinţă: 1) opinia publică, precum abordarea politică cu privire la conformarea României la rigorilor europene de regionalizare, s-au dovedit a fi adânc ancorate în trecutul istoric şi tradiţia gândirii politice naţionale; 2) împărţirea României în regiuni, conform Constituţiei comuniste din 1952, acordarea teritoriului locuit compact de populaţia maghiară statutul de Regiune Autonomă Maghiară (din 1960 – regiunea Mureş-Autonomă Maghiară), apariţia unor regiuni cu denumiri ideologizate şi absolut incompatibile cu toponimele naţionale (de ex., regiunea Stalin), au avut un efect de profundă conservare a tradiţiilor regionaliste româneşti; 3) avându-se în vedere că regionalizarea ţării, acordarea unor eventuale autonomii teritoriale, produc nu doar efectul descentralizării sistemului administrativ, dar şi diminuarea caracterului unitar al statului, influenţei lui, în egală măsură, pe întreg teritoriul pe care îl reprezintă, clasa politică română continua să rămână preocupată de adoptarea unor decizii şi acţiuni precaute, în acest sens.

Luând în consideraţie stringenta necesitate de a tranzita cu succes spre un sistem administrativ descentralizat, bazat pe principiul subsidiarităţii şi exigenţele regionalizării europene, iar în perspectivă de a deveni parte a familiei europene, România şi clasa ei politică, întreprind anumite acţiuni, care pot fi considerate de succes. Iniţial, prin Legea nr.151 din 15 iulie 1998 au fost stabilite cadrul instituţional, obiectivele, competentele şi instrumentele specifice politicii de dezvoltare regionala în România. Prin art. 2 Legea stabilea obiectivele de baza ale politicii de dezvoltare regională, care se refereau la diminuarea dezechilibrelor regionale prin „recuperarea accelerată a întârzierilor" în dezvoltarea zonelor defavorizate; pregătirea cadrului instituţional pentru a răspunde criteriilor de integrare în structurile Uniunii Europene şi de acces la fondurile structurale şi la Fondul de coeziune ale Uniunii Europene; stimularea iniţiativelor şi valorificarea resurselor locale şi regionale, în scopul dezvoltării economico-sociale durabile; stimularea cooperării interregionale, interne şi internaţionale, a celei transfrontiere, inclusiv în cadrul euroregiunilor [13].

Realizarea acestor obiective, impunea necesitatea formării unui cadru instituţional înzestrat cu atribuţii specifice, ţinând cont de faptul că regiunile de dezvoltare „nu sunt unităţi administrativ- teritoriale şi nu au personalitate juridică". În acest sens Legea stipulează cu o deosebită elocinţă juridică atât competenţele structurilor teritoriale cât şi a celor naţionale. În pofida faptului că acţiunile de formare a structurilor regionale au fost organizate de „jos" în „sus", cu o diferenţă în timp de 30 de zile, considerăm necesar de a elucida funcţionalitatea acestor structuri - de la nivelul naţional spre cel local, urmărind doar o mai comprehensivă abordare.

Astfel, pentru buna funcţionare a structurilor naţionale pentru dezvoltarea regională, Legea nr.151/1998 prevedea înfiinţarea Consiliului Naţional pentru Dezvoltare Regională (CNDR), al cărui preşedinte suplineşte şi funcţia de prim-ministru, precum atribuţiile Consiliului, în care se specifica inclusiv aprobarea strategiei naţionale pentru dezvoltare regională; monitorizarea utilizării surselor financiare alocate pentru dezvoltarea regională; gestionarea fondurilor alocate României din Fondul european de coeziune ş.a. În scopul

promovării şi coordonării politicii de dezvoltare regională, a fost creată Agenția Națională pentru Dezvoltare Regională (ANDR) organ executiv al CNDR, cu personalitate juridică, condusă de un președinte cu rang de secretar de stat, iar pentru finanțarea activităților de dezvoltare regională a fost constituit Fondul Național pentru Dezvoltare Regională (FNDR).

În ceia ce privește activitatea structurilor teritoriale pentru dezvoltarea regională, Legea prevedea înființarea Consiliilor pentru Dezvoltare Regională (CDR) ca organe deliberative, conduse de un președinte și un vicepreședinte, funcții care urmau a fi suplinite prin rotație; crearea Agențiilor pentru Dezvoltarea Regională (ADR), al căror activitate sunt reglementate de un statut de organizare și funcționare, aprobat de CNDR cu avizul consultativ al Ministerului Dezvoltării şi Prognozei. În atribuțiile Agențiilor erau prevăzute inclusiv: punerea în aplicare a programelor de dezvoltare regională; identificarea zonelor defavorizate; prezentarea Agenției Naționale pentru Dezvoltare Regională propuneri de finanțare; atragerea de surse financiare la Fondul pentru dezvoltare regională, administrat de Agenția pentru dezvoltare regională.

Astfel, este ușor de observat că structurile naționale și cele teritoriale pentru dezvoltarea regională, sunt structurate după formula administrării tradiționale a statului român, doar că este vorba de dezvoltarea regiunilor prin instrumente de stimulare economică și a unor inițiative, care vin să completeze eforturile statului în direcția diminuării diferențelor de dezvoltare dintre teritorii, prin realizarea unor proiecte specifice, promovate de către Uniunea Europeană. Fără ca să abordăm valoric acest fenomen, punctăm doar că Guvernul român nu se distanțează de procesul regionalizării, mai de grabă el este parte a acestui proces, începând cu etapa de elaborare a planurilor de dezvoltare regională. Astfel, Comitetul Regional pentru elaborarea Planurilor de Dezvoltare, rolul căruia este unul consultativ şi constă în formularea de recomandări şi propuneri asupra perspectivei dezvoltării regionale, este format nu doar din reprezentanți ai ADR-urilor, instituțiilor de învățământ superior şi institutelor de cercetare, reprezentanți ai partenerilor economici şi sociali, dar și din persoane ce reprezintă Prefecturile, Consiliile Județene, Serviciile descentralizate ale instituțiilor publice centrale. În aceiași formulă este instituit și Comitetul Inter- instituțional pentru elaborarea Planurilor Naționale de Dezvoltare, doar că din în componența acestei structuri fac parte reprezentanți a ministerelor și altor instituții publice centrale.

Mai mult, în conformitate cu Legea nr.315 din 28 iunie 2004 privind dezvoltarea regională în România, art.2, ”Politica de dezvoltare regională reprezintă ansamblul politicilor elaborate de Guvern, prin organele administrației publice centrale, de autoritățile administrației publice locale și organismele regionale specializate, cu consultarea partenerilor socio-economici implicați, în scopul asigurării creșterii economice și dezvoltării sociale echilibrate și durabile ale unor arii geografice constituite în regiuni de dezvoltare, al îmbunătățirii competitivității internaționale a României și al reducerii decalajelor economice și sociale existente între România și statele membre ale Uniunii Europene” [14]. Considerăm necesar să observăm odată în plus tentativa de a atribui regiunilor un anumit rol în structura administrativă a statului, acestea fiind atrase și mai mult în zona de control a guvernului.

Cele 8 regiuni ale României, stipulate prin legea a dezvoltării regionale [14], modificată prin Legea nr.315/2004, cu respectarea Regulamentului CE nr.1059/2003, referitor la stabilirea unui sistem comun de clasificare statistică a unităților teritoriale, sunt: Regiunea - Nord-Est cu 6 județe: Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui; Regiunea - Sud-Est cu 6 județe: Brăila, Buzău, Constanța, Galați, Tulcea, Vrancea; Regiunea - Sud Muntenia cu 7 județe: Arges, Calarași, Dîmbovița, Giurgiu, Ialomița, Prahova, Teleorman; Regiunea - Sud-Vest Oltenia cu 5

județe: Dolj, Corj, Mehedinți, Olt Vîlcea; Regiunea de Dezvoltare Vest – cu 4 județe: Arad, Caraș- Severin, Hunedoara și Timiș. Regiunea – Nord-Vest cu 6 județe: Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare, Salaj; Regiunea – Centru cu 6 județe: Alba, Brașov, Covasna, Harghita, Mureș, Sibiu; Regiunea – București-Ilfov cu municipiul București și județul Ilfov. Conform Legii, regiunile de dezvoltare sunt unități teritorial-statistice, alcătuite din numărul respectiv de județe, prin asocierea liberă a Consiliilor Județene. Ele corespund nivelului NUTS II potrivit clasificării EUROSTAT și reprezintă cadrul de colectare a datelor statistice acestui nivel [15].

Prin Legea nr.315/2004, precum am și menționat, componenta administrativă a dezvoltării regionale se amplifică. Spre deosebire de atribuțiile Agenției pentru Dezvoltarea Regională, stipulate în Legea nr.151/1998, cele determinate în 2004, au evoluat în direcția unei mai conturate responsabilități administrative. Conform art.8, „În fiecare regiune de dezvoltare funcționează câte o agenție pentru dezvoltare regională, organism neguvernamental, nonprofit, de utilitate publică, cu personalitate juridică, care funcționează în domeniul dezvoltării regionale, cu rol de autoritate de management, în condițiile legii” [14].

Notificăm, că prin prezenta lege, se pun bazele legislative ale cooperării transfrontaliere. În art.2 (4), se menționează că „Cooperarea transfrontalieră reprezintă o componentă a politicii de dezvoltare regională, care are ca scop asigurarea creșterii economice și dezvoltării sociale echilibrate și durabile a regiunilor de frontieră” [14]. În acest sens, prin obiectivele de bază ale politicii de cooperare transfrontalieră se urmărea promovarea cooperării între regiunile, comunitățile și autoritățile situate de o parte și de alta a frontierelor, sub aspectul creșterii nivelului de trai și al dezvoltării economice; promovarea bunei vecinătăți, a stabilității sociale prin finanțarea unor proiecte „cu beneficii vizibile” pentru regiunile și comunitățile din aceste regiuni; sprijinirea realizării descentralizării responsabilității, prin promovarea inițiativelor locale. Întru realizarea acestor deziderate, județele situate de-a lungul frontierei comune se pot asocia formând birouri regionale pentru cooperarea transfrontalieră, în scopul asigurării managementului administrativ, financiar și tehnic al programelor de cooperare transfrontalieră.

Începând cu elaborarea și realizarea„Programului de Guvernare 2013-2016”, prin care Guvernul preia conceptele „Agendei Teritoriale a Uniunii Europene 2020” [16], România, în politica sa de regionalizare, se pronunță clar pentru atingerea obiectivului general, expus în Tratatul privind funcționarea UE (Titlul XVIII, articolul 174) - „reducerea decalajelor dintre nivelurile de dezvoltare a diferitelor regiuni și a rămânerii în urmă a regiunilor defavorizate, zonelor afectate de tranziția industrială, precum și regiunilor afectate de un handicap natural și demografic grav și permanent, cum ar fi regiunile cele mai nordice cu densitate foarte scăzută a populației, precum și regiunile insulare, transfrontaliere și muntoase” [17]. Conform acestui Program, Guvernul României urma să acționeze pe trei direcții magistrale: 1) diminuarea disparităților regionale existente, cu accent pe revitalizarea zonelor defavorizate (cu dezvoltare întârziată) şi prevenirea creării de noi dezechilibre; 2) pregătirea cadrului instituțional pentru a răspunde criteriilor de integrare în structurile UE şi de acces la Fondurile structurale şi de coeziune; 3) integrarea politicilor sectoriale la nivel regional şi stimularea cooperării interregionale (interne şi internaționale) în vederea dezvoltării economice şi sociale durabile [18].

Din perspectiva autorilor acestui important document, procesul de descentralizare urma să se realizeze pe trei nivele: local (comune, orașe, municipii), județean şi regional, iar organizarea transferului de atribuții şi de competențe, între Guvern, pe de o parte şi

regiuni/județe, pe de altă parte, se va realiza în baza unor dezbateri publice, în colaborare cu mass-media, ONG-uri şi alte instituții publice interesate. Transferul atribuțiilor către regiuni se va realiza în scopul dezvoltării echilibrate a acestor entități teritoriale [18]. În acest context observăm odată în plus intenția de a monta regiunile de dezvoltare în sistemul administrativ al statului ca instituții intermediare între Guvern și județe.

O altă cauză decât cea istorică a acestui fenomen, asupra căreia am insistat anterior, poate fi dedusă din „Strategia Națională pentru Dezvoltare Regională 2014-2020" și ține de funcționalitatea și eficiența regiunilor. Considerăm că această cauză este generată de doi factori: pe de o parte de un gen de situație când condițiile propice de regionalizare/dezvoltare a României nu sunt capabile să stimuleze acest proces și să reducă din punctele slabe, fără intervenția structurilor statale, fapt ce concomitent reduce esențial și din posibilitatea apariției unui eventual efect „trigger" de sistem. Cu alte cuvinte, asemenea priorități precum existența unei industrii diversificate la nivel regional este anihilată de productivitatea muncii scăzută în toate regiunile țării; chiar dacă fiecare regiune are avantaje competitive în anumite domenii de activitate totuși 6 regiuni de dezvoltare din România sunt printre cele mai sărace 20 de regiuni ale Uniunii Europene; dacă România se deosebește prin existența unor resurse naturale adecvate dezvoltării unor industrii prelucrătoare și turismului, industriei extractive, industriei energetice, industriei siderurgice, inclusiv dezvoltării unei agriculturi sustenabile ea totodată poate fi specificată ca deținătoare a unei rate de ocupare a populației sub media europeană și mult în urma țintelor stabilite și asumate de România, coroborat cu scăderea constantă a numărului de salariați, precum a unui impunător coeficient a populației ocupate în agricultură, sector cu valoare adăugată mică [19]. Pe de altă parte, avem tot temeiul să presupunem, că promovarea efectivă a proiectului de regionalizare a României poate fi realizat în condiția, când regiunea de dezvoltare economică, coincide cu structura administrativ-teritorială regională (pe care ex-președintele Traian Băsescu o numea „super județ").

În această ordine de idei prezintă interes așa numita audiere publică - „Regionalizarea României - între pericole și oportunități", organizată (28 martie 2013) de către Coaliția 52, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor a Universității Babeș Bolyai și Academia de Advocacy, cu privire la regionalizarea României [20]. Organizatorii acestei audieri au colectat 250 de opinii scrise, „pline de conținut și idei", din toate regiunile de dezvoltare ale țării, respectiv din 34 de județe, precum din afara țării.

La întrebarea „Care sunt pericolele / problemele majore specifice României, nesoluționate încă și care ar putea fi rezolvate printr-un proces de regionalizare?", respondenții au menționat, că printre „problemele majore", care ar putea fi soluționate prin procesul de regionalizare, pot fi menționate: ridicarea nivelului dezvoltării economice; descentralizarea și democratizarea procesului decizional public; eficientizarea sistemul administrativ; eficientizarea procesului descentralizării administrative; eficientizarea procesului decizional și atragerea cetățenilor în acest proces; consolidarea capacității de absorbție a fondurilor europene. Plus la aceasta, respondenții și-au expus opinia cu privire la riscurile, care ar putea fi induse de un eventual proces de regionalizare. Printre acestea au fost menționate: riscul enclavizării și federalizării României; incoerența strategiei de regionalizare, la nivel național; managementul defectuos al procesului de regionalizare; compromisurile politice în detrimentul interesului național; adâncirea decalajelor, atât din punct de vedere economic, cât social, între județele care nu intră în sfera intereselor politice, sau cele care nu vor reuși să obțină statutul de capitală regională. Printre problemele, care în opinia respondenților, nu vor fi soluționate prin

regionalizarea României, au fost menționate lipsa unui stat puternic și a unei strategii reale de dezvoltare a țării; „legislația bolnavă” și corupția generalizată; incapacitatea elitei politice de a consolida societatea; restabilirea și dezvoltarea industriei țării; dezvoltarea sectorului agricol și exploatarea eficientă a terenului arabil ș.a. [20, p. 3-5].

Revenind la Strategia Națională pentru Dezvoltare Regională (SNDR) 2014-2020, care în fond reprezintă viziunea Guvernului României privind dezvoltarea regională, prin care se stabileau prioritățile de dezvoltare a regiunilor, menționăm că acest document a fost elaborat în conformitate cu politica de coeziune economică și socială a Uniunii Europene. În acest sens, au fost luate în considerare obiectivele europene promovate prin „Strategia Europa-2020” și s-a asigurat corelarea cu obiectivele tematice și prioritățile de investiții, promovate prin propunerile regulamentare pentru perioada 2014-2020. Învederăm că SNDR a preluat și o anumită parte din conținutul Planului Național de Dezvoltare (PND) – 2007-2013, ce promova idea de „diminuare a disparităților de dezvoltare între regiunile țării” și anumite deziderate din Programul Operațional Regional (POR) - 2007-2013, elaborat în termeni de investiții, care rămâne valabil și actual, inclusiv în contextul politicii de coeziune pentru perioada 2014-2020 [19].

Continuitatea funcțională în ceia ce privește realizarea SNDR (2014-2020) se reflectă în elaborarea și realizarea Programul Operațional Regional al României (POR) 2014-2020, care reprezintă documentele de program şi management prin care se implementează Acordul de Parteneriat (AP), prin intermediul unor intervenții sectoriale şi/sau regionale, la care vom reveni. POR 2014-2020 - succesorul Programului Operațional Regional 2007-2013, elaborat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, ce reflectă obiectivele principale ale celor 8 programe regionale (și viceversa), prin care România, în calitate de membru a UE, va accesa Fondurile Europene Structurale și de Investiții (FESI), a fost adoptat pe 23 iunie 2015. POR dispune de o alocare estimată la 8,25 miliarde euro, din care 6,7 miliarde euro, reprezintă sprijinul UE, prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR), iar 1,5 miliarde euro este contribuția națională. Valoarea fondurilor alocate prin POR reprezintă 21,5% din totalul FESI alocate României in perioada de program 2014–2020 [21]. Programul Operațional Regional 2014- 2020, a fost finanțat din Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR) și gestionat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice în calitate de Autoritate de Management (AM) și a fost implementat cu sprijinul Agențiilor de Dezvoltare Regională.

În ceea ce privește, Acordul de Parteneriat, menționăm că acest document a fost elaborat de Romania, in calitate de stat-membru al Uniunii Europene și coordonat cu structurile diriguitoare ale UE, prin care s-a stabilit strategia, prioritățile si cadrul instituțional pentru valorificarea fondurilor europene in perioada 2014-2020. Prin acest Acord adoptat pe 6 august 2014 de Comisia Europeană, se stabilea strategia de utilizare optimală a fondurilor structurale si de investiții europene - a 23 de miliarde de euro, sumă care reprezintă totalul finanțărilor in cadrul politicii de coeziune pentru perioada menționată [22].

Pentru aprobarea cadrului general în vederea implicării autorităților și instituțiilor din România în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile aferente perioadei de programare 2021-2027 și a cadrului instituțional de coordonare, gestionare și control al acestor fonduri, Guvernul României adoptă Hotărârea nr.936/2020 [23]. Prin Hotărârea dată se stabileau autoritățile și instituțiile din România, implicate în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile alocate României în perioada de programare 2021-2027, precum și cadrul instituțional de coordonare, gestionare și control al

acestor fonduri. Prin art.3 a acestei decizii, Ministerului Fondurilor Europene (MFE) i se atribuia responsabilitatea coordonării pregătirii, dezvoltării, armonizării și funcționării cadrului legislativ, instituțional, procedural și programatic pentru gestionarea fondurilor externe nerambursabile aferente politicii de coeziune alocate României pentru perioada de programare 2021-2027. Pentru a-și exercita funcția de coordonator, MFE dispune de o serie de atribuții inclusiv: coordonarea elaborării Acordului de parteneriat pentru perioada de programare 2021-2027; coordonarea procesului de negociere cu Comisia Europeană în ceea ce privește Acordul de parteneriat pentru perioada respectivă; coordonarea elaborării, negocierii și aprobării programelor aferente politicii de coeziune ș.a. În afară de aceasta, conform art.12 Ministerul Fondurilor Europene împreună cu autoritățile publice centrale și organismele neguvernamentale desemnate ca titulari de programe sau autorități de management exercită o serie de atribuții inclusiv: pregătirea mandatului de negociere cu Comisia Europeană a Acordului de Parteneriat pentru perioada 2021-2027; constituirea Comitetului de Coordonare pentru Managementul Acordului de Parteneriat 2021-2027; elaborarea programelor operaționale pentru care au fost desemnați titulari de program și adoptă măsurile necesare pentru ca programele să fie aprobate prin decizie a Comisiei Europene ș.a. [23].

Începând cu demararea exercițiului financiar 2021–2027, Agențiilor de Dezvoltare Regională, care până la această etapă aveau funcția unor structuri intermediare, li se atribuie calitatea de Autorități de Management la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare. Astfel, ADR-urile urmau să elaboreze și să negocieze direct cu Comisia Europeană- Programele Operaționale Regionale, să contacteze la nivel regional proiectele depuse și să gestioneze implementarea acestora. Programele urmau a fi elaborate în conformitate cu regulamentele și exigențele înaintate de către structurile specializate ale UE, inclusiv prevederile Regulamentului (UE) 2021/1.060 al Parlamentului European și Consiliului din 24 iunie 2021, de stabilire a dispozițiilor comune privind Fondul European de dezvoltare regională, Fondul social european Plus, Fondul de coeziune, Fondului pentru azil, migrație și integrare ș.a. [24]. În acest context urmau a fi respectate cele 5 obiective principale de politică regională ale Comisiei Europene: o Europă mai inteligentă din perspectiva implementării unei economii inovatoare și inteligente; mai verde prin diminuarea emisiilor de carbon; mai conectată din perspectiva mobilității și comunicării mai intensive la nivel regional; mai socială, din punctul de vedere ale drepturile sociale; mai aproape de cetățeni din perspectiva dezvoltării sustenabile a zonelor urbane, rurale și de coastă prin inițiative locale [25]. Întru susținerea acestor remanieri și eficientizarea procesului de elaborare a Proiectelor Operaționale Regionale în noua formulă, Guvernul României a emis Ordonanța de Urgență nr.170 din 8 decembrie 2022. Conform art. 7 (1) „În cadrul Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene (MIPE) se înființează Direcția asistență gestionare programe operaționale regionale, cu atribuții de coordonare la nivel național a programelor operaționale regionale, în scopul asigurării bunei funcționări și implementării acestora”. Conform Ordonanței, MIPE preia de la Ministerul Dezvoltării autoritatea de management pentru Programul Operațional Regional 2014-2020, pentru faza de închidere a acestuia – până la finele anului 2023 [26]. Conform unor estimări prealabile, finalizarea POR (2014-2020), precum gestionarea celor 8 programe regionale (2021-2027) de către Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR), MIPE necesita majorarea numărului de colaboratori cu aproximativ 20%, inclusiv prin preluarea cadrelor de la Ministerul Dezvoltării [27]. O asemenea creștere spectaculoasă a numărului de angajați ai MIPE, ne demonstrează, că prin aceste remanieri se urmărea realizarea unei noi abordări a dezvoltării regionale în România.

Concluzie. Astfel, regionalizarea României, se deosebește printr-un dinamism moderat, care deseori trece într-un regim de expectativă, procese condiționate, în opinia autorului, de trecutul istoric al formării și consolidării sistemului administrativ și teritorial al statului român. Un rol important în declanșarea și menținerea continuității procesului de regionalizare în România, le atribuim instituțiilor specializate ale Uniunii Europene, care prin exigențele impuse, dar și prin motivațiile de ordin financiar, au reușit să includă, nu doar clasa politică dar și societatea civilă, în procesul de edificare a regiunilor de dezvoltare și diminuare a disparităților economice între diferite teritorii.

Referințe bibliografice:

1. Strategia de dezvoltare teritorială a României. România policentrică 2035. Coeziune şi competitivitate teritorială, dezvoltare şi şanse egale pentru oameni. http://www.mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/2016-10-26_Strategia_de_dezvoltare_teritoriala_a_Romaniei_SDTR.pdf (accesat: 24 mai 2023)
2. Pepine Horaţiu. Istoria ideii de regionalizare. https://www.dw.com/ro/istoria-ideii-de- regionalizare/a-15141283 (accesat: 24 mai 2023)
3. UPDATE: „Băsescu vrea 8 județe" https://www.capital.ro/basescu-vrea-8-judete-148281.html (accesat: 23 mai 2023)
4. Altman Iacob. Despre Regionalizarea României. https://paradigme-bm.uvvg.ro/Articole/Iacob%20ALTMAN%20nr%203'.pdf (accesat: 24 mai 2023)
5. Constituţia României din 1923. https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=1517 (accesat: 25 mai 2023)
6. Legea nr. 95 din 13 iunie 1925 pentru Unificarea Administrativă. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/107203 (accesat: 25 mai 2023)
7. Legea nr. 167 din 3 august 1929 pentru organizarea administraţiunii locale. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/168809 (accesat: 26 mai 2023)
8. Legea nr. 5 din 7 septembrie 1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/116926 (accesat: 26 mai 2023)
9. Băncilă Andi Mihail. Reforma administrativ teritorială a României din anul 1952. Prefaţa unui nou dictat. https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/view/121 (accesat: 26 mai 2023).
10. Constituţia Republicii Populare Române din 1952. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/14933 (accesat: 26 mai 2023)
11. Legea nr. 55/1968 pentru modificarea Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România. https://lege5.ro/gratuit/g43tmnzt/legea-nr-55-1968-pentru-modificarea-legii-nr-2-1968-privind- organizarea-administrativa-a-teritoriului-republicii-socialiste-romania (accesat: 26 mai 2023)
12. Mărginean Erika. Povestea oraşelor ce se visează din nou comună! https://www.punctul.ro/povestea-oraselor-ce-se-viseaza-din-nou-comuna/ (accesat: 26 mai 2023)

13. Legea nr. 151 din 15 iulie 1998 privind dezvoltarea regionala în România (actualizată până la data de 16 iulie 2003). https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/15220 (accesat: 26 mai 2023)
14. Legea nr. 315 din 28 iunie 2004 privind dezvoltarea regională în România. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/53040 (accesat: 26 mai 2023)
15. Nomenclatorul comun al unităților teritoriale de statistică (NUTS) https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/99/nomenclatorul-comun-al-unitatilor- teritoriale-de-statistica-nuts- (accesat: 26 mai 2023)
16. Agenda teritorială 2030. Un viitor pentru toate teritoriile. https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_RO_romana.pdf (accesat: 26 mai 2023)
17. Versiune consolidată a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT (accesat: 26 mai 2023)
18. Programul de guvernare 2013-2016. https://gov.ro/fisiere/pagini_fisiere/13-08-02-10-48-52program-de-guvernare-2013-20161.pdf (accesat: 26 mai 2023)
19. Strategia Națională pentru dezvoltare regională 2014-2020. București, 2013. https://www.academia.edu/11437446/STRATEGIA_NA%C5%A2IONAL%C4%82_PENTRU_ DEZVOLTARE_REGIONAL%C4%82_2014_2020 (accesat: 26 mai 2023)
20. Regionalizarea României – între pericole și oportunități. http://consiliulciviclocal.ro/wp-content/uploads/2013/08/SINTEZA_Region-RO-pericole-si- oportunitati_11-04-2013.pdf (accesat: 26 mai 2023)
21. POR (2014-2020). https://www.fonduri-ue.ro/por-2014 (accesat: 26 mai 2023)
22. Acord de Parteneriat. România. 2014RO16M8PA001.1.2. https://www.fonduri-ue.ro/acord-parteneriat (accesat: 26 mai 2023)
23. Hotărâre nr. 936 din 5 noiembrie 2020 pentru aprobarea cadrului general necesar în vederea implicării autorităților și instituțiilor din România în procesul de programare și negociere a fondurilor externe nerambursabile aferente perioadei de programare 2021-2027 și a cadrului instituțional de coordonare, gestionare și control al acestor fonduri. În: Monitorul Oficial. nr. 1048 din 9 noiembrie 2020. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/232757 (accesat: 23 mai 2023)
24. Regulamentul (UE) 2021/1060 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 iunie 2021 de stabilire a dispozițiilor comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european Plus, Fondul de coeziune, Fondul pentru o tranziție justă și Fondul european pentru afaceri maritime, pescuit și acvacultură și de stabilire a normelor financiare aplicabile acestor fonduri, precum și Fondului pentru azil, migrație și integrare, Fondului pentru securitate internă și Instrumentului de sprijin financiar pentru managementul frontierelor și politica de vize. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1060 (accesat: 23 mai 2023)
25. Obiectivele de politică europene și propunerile de regulamente. http://regio-adrcentru.ro/obiective-de-politica-ue/ (accesat: 23 mai 2023)
26. Ordonanță de Urgență nr. 170 din 8 decembrie 2022 privind aprobarea unor măsuri pentru consolidarea capacității administrative a Ministerului Investițiilor și

Proiectelor Europene de gestionare a programelor operaționale pentru perioada de programare 2021-2027. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/262399 (accesat: 23 mai 2023)

27. Ministerul Proiectelor UE va lua sute de angajați de la Dezvoltare pentru a coordona cele 8 programe regionale 2021-2027. https://www.startupcafe.ro/fonduri-europene/mipe-angajati-dezvoltare-programe-regionale.htm (accesat: 23 mai 2023)

IMPORTANȚA ACORDULUI DE ASOCIERE RM-UE ASUPRA EFICIENȚEI GUVERNĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

URSU Valentina,
cercetător științific stagiar,
Academia de Administrare Publică, urrsuv@gmail.com

Rezumat

În contextul situațiilor actuale fără de precedent, bunăstarea so- cială a cetățenilor Republicii Moldova este una din prioritățile de bază pe agenta politică și este într-o legătură directă cu procesele modernizării și democratizării societății. Calitatea guvernării ca problemă de eficacitate a puterii politice este una complexă şi extrem de importantă pentru destinul cetăţenilor şi al societăţii în ansamblu. În contextul existenţei mai multor probleme legate de promovarea reformelor democratice profunde şi de reactualizarea unor provocări interne şi externe la adresa statului, factorii decizionali sunt obligaţi să instituţionalizeze mecanismele şi structurile adecvate de articulare şi agregare a intereselor tuturor cetăţenilor. Acordului de Asociere RM-UE prin prevederile sale, sprijină și ampli- fică dezvoltarea democrației participative în Republica Moldova. Recunoaşterea importanţei unor abordări democratice a procesului de dezvoltare umană şi so- cială, a bunei guvernări este un ideal greu de atins în totalitate, cu toate acestea, eforturile depuse în acest scop, vizează stabilitatea dinamică a sistemului politic, dezvoltarea și securitatea umană.

Cuvintele cheie: *Acordul de asociere, guvernare eficientă, buna guvernare, Republica Moldova, Uniunea Europeană, instituții democratice.*

THE IMPORTANCE OF THE MOLDOVA-EU ASSOCIATION AGREEMENT ON THE EFFICIENCY OF GOVERNANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract

In the context of the current unprecedented situations, the social welfare of the citizens of the Republic of Moldova is one of the basic priorities on the political agency and is in a direct connection with the processes of moderni- zation and democratization of society. The quality of governance as a question of the effectiveness of political power is a complex one and extremely important for the destiny of the citizens and society as a whole. In the context of the existence of several problems related to the promotion of profound democratic reforms and the updating of internal and external challenges against the state, the decision-makers are obliged to institutionalize the adequate mechanisms and structures of ar- ticulation and aggregation of the interests of all citizens. The Moldova-EU Association Agreement, through its provisions, supports and amplifies the development of participatory democracy in the Republic of Moldova. The recognition of the importance of democratic approaches to the process of human and social develop- ment, of good governance is an ideal that is difficult to achieve in full, however, the efforts made to this end are aimed at the dynamic stability of the political system, human development and security.

Key words: *Association Agreement, effective governance, good governance, Republic of Moldova, European Union, democratic institutions.*

În data de 27 iunie 2021, sau împlinit 7 ani de la semnarea Acordului de Aso- ciere între Republica Moldova și Uniunea Europeană. Acordul reprezintă un nou cadru juridic, stabilit pentru avansarea relațiilor dintre RM și UE în toate sec- toarele de interes și include crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA), care are obiectivul de a stimula

integrarea economică și asocierea politică dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană [2]. Acordul de Asociere poate fi definit ca un act de înțelegere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și UE cu statele sale membre, în conformitate cu com- petențele lor care decurg din Tratatul privind Uniunea Europeană și din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și, după caz, de asemenea, Euratom, în conformitate cu competențele sale prevăzute de Tratatul de instituire a Comu- nității Europene a Energiei Atomice, pe de altă parte, ce creează un cadru juridic modern prin preluarea de componente esențiale ale acquis-ului comunitar și bazându-se pe două elemente esențiale: asocierea politică și integrarea graduală pe piața unică europeană. Acordul de Asociere nu specifică aderarea Republi- cii Moldova la UE, ci mai curând recunoaşte aspiraţiile europene ale Republicii Moldova şi prevede realizarea unei serii de reforme politice, economice şi sociale care vor permite o integrare graduală a țării în UE [3].

Urmare a realizării plenare a tuturor obiectivelor stabilite, Republica Moldo- va va consolida instituțiile democratice şi va contribui la ridicarea nivelului de viață apropiindu-l de cel al statelor UE, şi prin urmare va exista un grad mai mare de interdependenţă dintre Republica Moldova şi UE ce va oferi mai multe pâr- ghii de promovare a statutului de stat candidat pentru aderare la UE. Acordului de Asociere RM-UE, prin prevederile sale, sprijină și amplifică dezvoltarea de- mocrației participative în Republica Moldova. Totodată, în articolele: 2 (3) sunt incluse următoarele prevederi, și anume că: "Părțile își reafirmă respectul față de principiile statului de drept și ale bunei guvernanțe, precum și obligațiile lor internaționale, în special în cadrul ONU, al Consiliului Europei și al OSCE.", ar- ticolul 3 (2) subpunctul (e) conține: „consolidarea respectării principiilor demo- cratice, a statului de drept și a bunei guvernanțe, a drepturilor omului și a libertă- ților fundamentale, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților, precum și contribuirea la consolidarea reformelor politice naționale", articolul 52, prevede aspectul că: „Părțile cooperează pentru a consolida buna guvernanță în domeniul fiscal, în vederea îmbunătățirii în continuare a relațiilor economice, a comerțului, a investițiilor și a concurenței loiale", articolul 99 a Acordului de Asociere RM-UE vizează și constituirea unor mecanisme viabile ale bunei guver- nări în RM. Cooperarea poate viza următoarele subiecte:

(a) schimbul de informații și de cele mai bune practici privind punerea în aplicare a strategiilor naționale referitoare la societatea informațională, inclusiv, printre altele, inițiative care vizează promovarea accesului la rețele în bandă lar- gă, îmbunătățirea securității rețelelor și dezvoltarea serviciilor publice online;
(b) schimbul de informații, de cele mai bune practici și de experiență pen- tru a promova dezvoltarea unui cadru de reglementare cuprinzător pentru co- municațiile electronice, în special pentru a consolida capacitatea administrativă a administrației naționale în domeniul tehnologiilor informației și comunicați- ilor, precum și a autorității independente de reglementare, pentru a încuraja o mai bună utilizare a resurselor de spectru și pentru a promova interoperabilita- tea rețelelor în Republica Moldova și cu UE;
(c) încurajarea și promovarea punerii în aplicare a instrumentelor TIC pen- tru o mai bună guvernanță, e-learning și cercetare, servicii publice de asistență medicală, digitizarea patrimoniului cultural, dezvoltarea conținutului digital și a comerțului electronic, precum și (d) îmbunătățirea nivelului de securitate a date- lor cu caracter personal și a protejării confidențialității în comunicațiile electro- nice [4].

Apropierea cetățenilor Republicii Moldova de procesele decizionale și de ela- borare a politicilor ar genera servicii publice care să răspundă mai bine nevoilor și cererilor sporite ale

populației. În cele din urmă, aceasta poate duce la o în- credere crescută în Guvern, fie la nivel local, fie la nivel național. Cadrul de re- glementare al țării are un puternic potențial pentru asigurarea unei bune guver- nanțe democratice. Cu toate acestea, trebuie efectuate anumite acțiuni de sprijin în vederea îmbunătățirii cadrului juridic și a practicilor existente. Consiliul Europei își propune să sprijine autoritățile naționale în ceea ce privește consolida- rea cadrului de reglementare pentru participarea civilă și stabilirea de practici efective pentru participarea și implicarea societății civile în procesul decizional. Acest lucru se va realiza prin oferirea de sprijin pentru organizarea activităților de consolidare a capacităților privind transparența la nivel local, pe baza bunelor practici la nivel european. În plus, activitățile din acest domeniu pot contribui la stabilirea unui dialog deschis, transparent și periodic între instituțiile publice și asociațiile reprezentative și societatea civilă, precum și mecanismele de par- ticipare a cetățenilor, inclusiv a copiilor, la procesul decizional, în conformitate cu obiectivele enumerate în Acordul de Asociere (AA) între Uniunea Europeană (UE) și Republica Moldova [5].

La nivel european, Tratatul privind Uniunea Europeană, precum și Acordul de Asociere RM- UE, asigură cadrul juridic și politic pentru implicarea parteneri- lor sociali și ai societății civile în procesele decizionale, atât la nivel legislativ, cât și consultativ. Articolul 15 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene recunoaște rolul societății civile în buna guvernare a UE. Articolul 11 din Tratatul privind Uniunea Europeană subliniază necesitatea ca instituțiile UE să mențină un dialog deschis, transparent și constant cu organizațiile societăți civile. Arti- colele 377, 442 și 443 din Acordul de Asociere RM-UE, prevăd obligații pentru informarea și consultarea societății civile și a partenerilor sociali, în aspectele ce privesc implementarea Acordului de Asociere și a Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător RM-UE [6].

Tânărul stat Republica Moldova are astăzi ca prioritate să devină un stat eu- ropean, prin intermediul ajustării legislației naționale la cea comunitară, prin aplicarea unui șir de reforme, implementarea Acordului de Asociere și a Planului de Acțiuni, regimul liberalizat de vize, dar cel mai important rămâne a fi factorul societății civile și contribuția fiecărui cetățean în parte. În acest sens, diasporei moldovenești îi revine un rol important în consolidarea eforturilor naționale pentru opțiunea de integrare europeană. Tânăra diasporă moldovenească devi- ne tot mai mult antrenată în politica statului său de origine, îndeosebi de politica externă şi cursul ales pentru dezvoltarea şi prosperarea ţării [7]. Eficacitatea, co- erența și vizibilitatea rolului Uniunii Europene pe scena internațională, inclusiv securitatea și apărarea, au necesitat o coordonare din ce în ce mai strânsă între statele membre ale UE și statele vecine, inclusiv Republica Moldova, la nivel in- stituțional, structuri și instrumente. Abordând subiectul consolidării sistemului național de securitate în contextul politicilor de securitate comunitară, este im- portant să se identifice o dreaptă balanţă între nevoile reale de protecţie împotri- va riscurilor şi ameninţărilor în creştere şi nevoile sporite de protecţie a dreptu- rilor şi libertăţilor cetăţeneşti. Totodată, este necesară adaptarea instituțională şi funcţională continuă la modelul structurilor europene de securitate, punând în prim plan perfecţionarea cadrului normativ-legal național, prin aplicarea unor practici, procedee şi mecanisme mai performante în implementarea politicilor de securitate [8].

Fiind una dintre cele trei ramuri ale puterii publice, justiția este, similar exe- cutivului și legislativului, supusă standardelor de transparență și acces la infor- mații stabilite prin Constituție și legislația în vigoare. În mod practic, aceasta în- seamnă că autoritățile din sistemul justiției trebuie să ofere informațiile oficiale de care dispun la solicitare, dar și să informeze publicul, în mod pro-activ, despre chestiunile de interes public [1]. Dimensiunea structurală a binomului „interes public - societate tranzitorie în schimbare” poate fi înțeleasă mai adecvat în

baza unor concepții post-clasice, post-sistemice, post-structurale: „câmpului social și politic”, „noului instituționalism”, „design instituțional” ș. a. Aceste concep- te, apărute în perioada reconsiderării critice a abordărilor sistemică și funcțio- nal-structurală (în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea), au specificul lor de cercetare, cu capacități de a realiza și evalua pe nou un aspect sau altul al structurii intereselor publice tranziționale [9]. Aceste obligații vin să asigure respectul dreptului constituțional al cetățenilor la informații dar și funcționarea corespunzătoare a instituțiilor democratice, răspunderea oficialilor față de ce- tățeni, controlul și supravegherea cetățenilor asupra treburilor publice. Astfel, actorii din sistemul de justiție, ca reprezentanți ai puterii publice se supun nor- melor generale privind accesul la informație, libertatea de exprimare și transpa- rența. Pe lângă aceasta, în cazul sistemului de justiție, există garanții specifice

– în particular regula constituțională privind caracterul public al dezbaterilor judiciare și al hotărârilor judecătorești – care pot fi considerate cazuri speciale de acces la informațiile cu caracter public. Această garanție, consfințită și în prin- cipale instrumente internaționale din domeniul drepturilor omului, urmărește, în primul rând, protejarea dreptului persoanei la un proces echitabil – caracterul public al procedurilor judiciare protejează părțile de o administrare a justiției fă- cută în secret și înafara oricărei supravegheri din partea publicului [10]. Totoda- tă, principiul publicității proceselor și a hotărârilor judecătorești este un mijloc de asigurare a încrederii publicului în instanțe.

Pentru a ține statul responsabil de acțiunile sale, societatea trebuie să fie in- formată despre activitățile acestuia. Sectorul justiției nu este o excepție: asigu- rarea respectării legilor, funcționarea statului de drept, protecția drepturilor și libertăților fundamentale sunt interese de prim ordin. Astfel, înfăptuirea justiției nu doar că ar trebui să fie pasibilă unor verificări din partea publicului, dar și să poată fi controlată post-factum prin acces la hotărârile judecătorești și alte infor- mații. În mod evident, dreptul la informație nu este unul absolut și susceptibil limitărilor necesare într-o societate democratică [11]. La fel cum nu este absolut nici dreptul la protecția vieții private și de familie sau alte interese ale persoanei. Adesea cele două drepturi sunt în opoziție, iar stabilirea unui echilibru implică o examinare atentă a felului în care aceste drepturi sunt afectate într-o situație concretă, a contextului în care are loc conflictul de drepturi, a intereselor pe care le urmărește exercitarea unui sau altui drept. Între timp democrația începe sa capete teren, ea nu este văzută ca regulă sau ca principiu al voinței majorității, ci este văzută ca o tehnică sau modalitate de organizare si exercitare a puterii în așa manieră ca cei care dețin puterea sa nu abuzeze de ea sau să o folosească în scopuri personale sau de grup. Această viziune democratică este legată în special de statul de drept și de instituțiile sale. Statul de drept alocă o anumită concepție raportului dintre stat și individ, statul găsindu-și limitele în drepturile indivizi-lor, individualismul fiind considerat baza fundamentală a statului de drept. Rolul statului este limitat, el trebuie sa acționeze, pe o parte, iar, pe de alta parte, „so- cietatea civilă”, deoarece statul nu poate sa îndeplinească singur toate cerințele și nici nu este indicat să le facă pe toate. Există obiective ale activității statale care rezultă din natura lucrurilor și anume dreptul natural. De asemenea, mai există o repartiție riguroasă în ceea ce privește sfera dintre privat și public, iar administrația trebuie sa aibă garanții juridice pentru a se putea amesteca statul în domeniul care le este rezervat lor.

Incertitudinea politică existentă în Republica Moldova în prezent este un impediment major în continuarea reformelor democratice, promovarea politi- cilor socioeconomice sustenabile conjugate cu transformări demografice, ce au drept finalitate instaurarea unui stat de

drept, al bunăstării, unde vor fi respectate drepturile și libertățile omului, create condiții decente de viață și de muncă, ce ar concura cu cele din statele dezvoltate [12]. Dezvoltarea capitalului uman prin investiții consistente în educație și sănătate va genera numeroase beneficii, pre- cum ameliorarea sănătăţii, creșterea productivității muncii, reducerea sărăciei, scăderea criminalităţii şi a dependenţei de prestaţii sociale. Autorităţile decizio- nale de la diferite niveluri trebuie să includă planificarea participativă ca parte a responsabilităţilor lor și/sau să ia în considerare preocupările părţilor interesa- te, participanţilor afectaţi de deciziile lor. Ne referim aici la toate autorităţile ale căror decizii privind dezvoltarea au un impact asupra calităţii vieţii. O autoritate sau un organism public trebuie să fie imparțiale în ceea ce privește urmărirea și auditarea procesului de democraţie participativă, în scopul de a garanta carac- terul transparent, echitabil, incluziv și imparţial tuturor membrilor societății.

Actualmente, criza politică multidimensională este determinată de două ca- uze majore. În primul rând, factorii de decizie politică şi societatea civilă, subes- timează valoarea umană în procesul dezvoltării şi modernizării ţării. Ca rezultat, factorul uman, relaţiile umane, resursele umane, capitalul uman, potenţialul uman nu sunt plasate în centrul politicilor de dezvoltare sustenabilă. În al doilea rând, criza, starea de supravieţuire şi incertitudine mai persistă, deoarece subes- timând valoarea factorului uman în cadrul dezvoltării, instituţiile guvernamen- tale şi societatea civilă nu şi-au consolidat eforturile pentru păstrarea nucleului structurii sociale. În concepţia dimensiunilor politice a dezvoltării potenţialului uman, existenţa noului nucleu social este condiţia principală sau punctul „0” de la care porneşte estimarea dezvoltării sustenabile, creşterea calităţii vieţii şi bu- năstării în contextul globalizării. O astfel de abordare ne permite să plasăm in- dividul în centrul realităţii social-politice ca purtător al capacităţilor intelectuale necesare pentru depăşirea problemelor sociale.

În pofida dificultăţilor economice şi instabilităţii politice din Republica Mol- dova, savanții continuă să caute soluţii relevante [13]. Cu toate acestea, până în prezent, oficial nu este aprobat spre implementare publică nici un model de dezvoltare naţională, nu sunt suficient de transparente nici mecanismele de conlucrare între ştiinţă-politică-mediul de afacere, nici rezultatele pozitive ob- ţinute în procesul dezvoltării sociale şi umane. În cadrul cercului vicios al crizei multidimensionale, contribuţia guvernării politice se limitează doar la lansa- rea declaraţiilor despre bunăstare şi prosperitate. Prin semnarea documentelor ONU, Republica Moldova şi-a asumat responsabilitatea de a aplica un model al guvernării democratice de a implementa la nivel naţional obiectivele strategi- ilor internaţionale de dezvoltare sustenabilă. În pofida acestui fapt, în practică sunt situații care nu permit depăşirea crizei economice şi integrarea europeană cu succes. Riscurile şi ameninţările privind dezvoltarea potenţialului uman din Republica Moldova au fost grupate în factori politico-juridici, politico-adminis- trativi, socio-culturali, demografici şi economici. În cazul Republicii Moldova, edificarea statului de drept nu este finalizată, deoarece reformele instituţionale sunt inconsecvente şi contradictorii. Principalii factori de risc şi ameninţare la adresa democrației participative la procesele de modernizare a ţării sunt lipsa unui nucleu social nou, ca rezultat al subestimării valorii factorului uman în pro- cesul dezvoltării; politicile guvernamentale de dezvoltare sunt insuficient finan- țate şi susţinute tehnologic, ignoră necesităţile şi interesele capitalului uman. Din lipsă de comunicare între instituţiile guvernamentale şi societatea civilă, din cauza reformelor ne finisate, populația este nemulţumită de situaţia economică şi direcţiile de dezvoltare. În esenţă, dezvoltarea umană şi socială depind de capacitatea conducătorilor instituțiilor statului de a implementa în mod con- secvent politici ce vizează formarea, dezvoltarea şi realizarea

democrației parti- cipative - elementul cheie al procesului de tranziţie social-economică şi politică. Priorităţile Strategiei de dezvoltare a Republicii Moldova sunt: consolidarea statului democratic modern, bazat pe principiile democrației participative, pe principiul supremaţiei legii; reglementarea conflictului transnistrean şi reinte- grarea ţării; sporirea competitivităţii economiei naţionale; dezvoltarea resurselor umane, încadrarea în câmpul muncii şi promovarea incluziunii sociale; dezvoltarea regională.

Factorul demografic este foarte activ în determinarea crizei ce caracterizează societatea moldovenească. An de an, populația Republicii Moldova continuă nu- meric să scadă. Moldovenii își părăsesc casa din cauza lipsei locurilor de muncă și a unei perspective clare în viitor, iar în ultimii ani și din cauza unui mediu social nefavorabil, dominat de corupție, criminalitate și degradare. Potrivit unui sondaj realizat de Magenta Consulting, unul din trei moldoveni ar dori să plece din țară. Totodată, ONU a prognozat că până în anul 2050 populația Republicii Moldova va ajunge sub două milioane de locuitori. Toate acestea impun cerinţe concrete faţă de cercetătorii politicului, socialului, economicului, care ar trebui să elaboreze şi să realizeze studii sistemice a realităţii din Republica Moldova cu scopul de a evidenţia şi argumenta programele de dezvoltare strategică a statu- lui, de a asigura dinamica şi funcţionalitatea sistemului politic, pus în deservirea societăţii şi a fiecărui cetăţean în parte. Considerăm că Republica Moldova ca stat democratic de drept are viitor, care trebuie susţinut de o clasă politică instru- ită, înzestrată cu o gândire strategică, de o societate coezivă. Acordul de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele mem- bre ale acestora, pe de altă parte, este un tratat internațional cuprinzător, un do- cument cu efecte juridice clare, ce stabilește relațiile dintre părți și reformele ce urmează să fie implementate de Republica Moldova. Acordul are ca scop și stabi- lirea Zonei de liber schimb complex și cuprinzător – de fapt, una dintre cele mai importante părți ale întregului acord. Dincolo însă de liberalizarea comerțului, acordul vizează modernizarea Republicii Moldova prin alinierea la normele și standardele Uniunii Europene în toate domeniile, iar aceste norme și standar- de, în general, corespund celor mai bune practici internaționale. Dispunând de acest acord, Republica Moldova nu trebuie să asigure implementarea acestuia, inclusiv cu suportul pe care îl poate oferi Uniunea Europeană, și să învețe din vasta experiență a țărilor europene. Aplicarea acordului nominalizat contribuie la realizarea agendei de reforme politice și economice care vizează inclusiv solu- ţionarea problemelor de ordin social, economic sau politic din țară. Implemen- tarea acordului este mai mult decât o chestiune tehnică, vizând sarcina urgentă de instituire a unei guvernări eficiente și integre. Astfel, acordul oferă Republicii Moldova multiple beneficii pentru dezvoltarea umană.

Pentru atingerea oportunităților de aliniere la rigorile și cerințele externe, este necesar înțelegere și implementarea tipuri de participare civilă. Participarea civilă la luarea deciziilor poate avea forme diferite, printre care: furnizarea de in- formații, consultare, dialog și implicare activ. În toate etapele procesului de luare a deciziilor, toate informațiile pertinente trebuie prezentate într-un limbaj clar și ușor de înțeles și într-un format adecvat și accesibil, fără anumite obstacole administrative nejustificate și, în principiu, gratuit, în conformitate cu principiile datelor deschise. Autoritățile publice trebuie să ofere acces cât mai larg, atât offli- ne, cât și online, la documentele și informațiile cheie, fără restricții privind anali- za și reutilizarea acestor informații. Consultarea permite autorităților publice să colecteze opiniile persoanelor, ONG-urilor și societății civile în general cu privire la o anumită politică sau un subiect în cadrul unei proceduri oficiale. Consultarea poate fi efectuată prin diverse mijloace și instrumente, de

exemplu, întruniri, au- dieri publice, focus grupuri, sondaje, chestionare și instrumente digitale. Autori- tățile publice trebuie să ofere un feedback public privind rezultatul consultărilor, în special informații care să motiveze orice decizie finală. Dialogul este un proces structurat, de lungă durată și bazat pe rezultate, întemeiat pe interesul reciproc în schimbul de opinii între autoritățile publice, persoane, ONG-uri și societatea civilă în general. Autoritățile publice, ONG-urile și societatea civilă în general pot examina oportunitatea creării unor platforme diferite, ca spațiu permanent pen- tru dialog și participare. Aceste platforme pot include audieri publice regulate, forumuri publice, consilii consultative sau structuri similare. Implicarea activă se referă la oportunitățile de participare civilă la procesul de luare a deciziilor ofe- rite de autoritățile publice persoanelor, ONG-urilor și societății civile în general, care se extind dincolo de furnizarea de informații, consultare sau dialog. Aceasta poate include grupuri de lucru sau comitete pentru elaborarea în comun a docu- mentelor, precum și a politicilor și a legilor, care pot fi adoptate, în cele din urmă, printr-o decizie a autorității publice competente. În cazul în care există grupuri de lucru sau comitete mixte, autoritățile publice trebuie să adopte criterii și pro-cese transparente pentru reprezentarea persoanelor, a ONG-urilor și a societății civile în general. Diferite tipuri de parteneriate între autoritățile publice, ONG- uri și reprezentanții societății civile pot fi adecvate în diferite etape ale procesului decizional și pot include parteneriate legate de realizarea deciziilor.

Calitatea actului guvernării constituie unul dintre elementele fundamentale care determină calitatea vieții oamenilor. De funcționarea eficientă a instituțiilor statului, într-un mod transparent și centrate pe om, depinde calitatea și eficiența implementării politicilor și reformelor în orice sector. Sporirea ratei de încredere în instituțiile statului și în calitatea actului de justiție atrage după sine creșterea nivelului de investiții ale oamenilor în dezvoltarea statului. Administrația publi- că centrală și locală trebuie să fie eficientă, transparentă și credibilă la toate ni- velurile, inclusiv la nivel teritorial, unde activitatea administrației publice locale trebuie să fie mai aproape de oameni și în serviciul oamenilor.

În concluzie, menționăm că stabilitatea și instabilitatea politică influențea- ză, în mod direct, viața și activitatea cetățenilor, speranța lor de viață și calitatea acesteia. Am evidențiat atât problemele, exemple de nefuncționalite instituțio- nală, de formalism, cât și am expus recomandările teoriei politice, teoriei statului de drept referitoare la acțiunile guvernării care și-ar dori schimbarea în bine a vieții sociale din Republica Moldova. Suntem convinși că cea mai scurtă cale de ieșire din instabilitate politică este cea a conlucrării tuturor forțelor politice, miș-cărilor social-politice, unirii eforturilor și resurselor acestora în interesul cetățe- nilor. Obiectivul central al activității unui sistem politic este atingerea coeziunii sociale, proces monitorizat de o guvernare legitimă și legală. Promovarea relaţii- lor politice şi economice dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană prin menţinerea relaţiilor complexe cu instituţiile guvernamentale şi extinderea in- formării despre Uniunea Europeană, instituţiile şi programele sale, în special Po- litica Europeană de Vecinătate şi importanţa acesteia pentru Moldova, realizarea cestor aspecte pot avea loc prin reforme, iar Acordul de Asociere dintre Republi- ca Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele membre ale acestora, pe de altă parte, servește în calitate de tratat internațional cuprinzător, un docu- ment cu efecte juridice clare, ce stabilește relațiile dintre părți ce urmează să fie implementate de Republica Moldova. Monitorizarea implementării Acordurilor de Parteneriat şi Cooperare dintre UE şi Moldova şi, de asemenea, a Planului de Acţiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, dezvoltarea, realizarea şi eva- luarea programelor de asistenţă externă a Uniunii Europene pentru dezvoltare

democratică şi bună guvernare, reformă regulatorie şi dezvoltarea capacităţilor administrative, precum şi reducerea sărăciei şi creştere economică. Valorile respectului pentru demnitatea umană, libertate, democraţie, egalitate, stat de drept şi respect pentru drepturile omului sunt elementele-cheie ale programelor, acţiunilor şi comunicării Uniunii Europene.

Referințe bibliografice:

1. Borodac, A. Bazele statului şi dreptului Republicii Moldova. Chişinău: Ştiinţa, 1997, p. 20 p.ISBN: 9975-67-033-4.
2. Republica Moldova marchează 7 ani de la semnarea Acordului de Asociere RM-UE [citat15.12.2021]. Disponibil: http://www.me.gov.md/ro/content/re- publica-moldova-marcheaza-7- ani-de-la-semnarea-acordului-de-asocie- re-rm-ue-0 Vizualizat 12/11/2021
3. Democrație participativă. [citat 15.12.2021, Disponibil:https://www. paemalba.ro/democratie-participativa/
4. https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf.
5. Consiliul Europei, Plan de acțiune pentru Republica Moldova 2021-2024, CM(2020)161, 19 noiembrie 2020, Document elaborat de Biroul Direcției Gene- rale de Programe, Document aprobat de Comitetul de Miniștri al Consiliului Eu- ropei la 25 noiembrie 2020 (CM/Del/Dec(2020)1389/2.3). [citat 15.12.2021]. Dis- ponibil: https://rm.coe.int/action-plan-2021-2024-romanian/1680a3ff23.
6. Organizație a Societății Civile. [citat 15.12.2021]. Disponibil: https://eur-lex.eu- ropa.eu/summary/glossary/civil_society_organisation.html?locale=ro
7. Raport de activitate al Biroului pentru Relații cu Diaspora al Cancelariei de Stat. Biroul pentru Relaţii cu Diaspora, 2013. [citat 15.12.2021]. Disponibil: https:// brd.gov.md/ro/content/raportul-de-activitate-al-biroului-pentru-rela- ții-cu-diaspora-al-cancelariei-de-stat-cu-0.
8. SICKERT, C.R. Homo economicus, 2009 [citat 15.12.2021]. Disponibil: https://www.scribd.com/ document /64749373/ Pa- per-2009-Homo-economicus.
9. SACA, V. Structura interesului public în condițiile societății în schimbare. Chisinau: Universitatea de Stat din Moldova, Administrarea Publică, Nr. 2(102), 2019, 13p. ISSN 1813-8489.
10. Hotărîrea Guvernului nr. 912/2016 cu privire la instituirea Consiliului Național de Coordonare pentru Dezvoltare Durabilă. [citat 15.12.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_ id=94139&lang=ro.
11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Guide on Article 6 of the European Convention on HumanRights, p. 30. [citat 07.05.2019]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG. pdf .
12. SACA, V., Leahu I. Interesul național și problemele guvernării în contextul trans- formărilor democratice. Cazul Republicii Moldova.Chisinau: Universitatea de Stat din Moldova, Moldoscopie, Nr. 3(86), 2019, ISSN 1812-2566.
13. ПЩЕВОРСКИЙ, А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2000. ISBN: 5-8243- 0054-

PROTECȚIA SECURITĂȚII ECONOMICE ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII EUROPENE

PEREDERCO Vasilii,
doctor în drept, lector universitar, UCCM**.**

Rezumat

În comunicare autorul prezintă una dintre puţinele cercetări care îmbină elucidarea protecţiei în domeniul securităţii economice prin intermediul dreptului în baza actelor normative adoptate în Republica Moldova, unde, studiul securității economice este un subiect absolut pe ne drept ignorant de doctrină. Nu suntem siguri că există cauze obiective care ar explica această situaţie de-a dreptul ciudată, mai ales că securitatea economică naţională ameninţa să fie ireversibil deteriorată, atât de factori externi, cât şi interni. Este stabilit că importanţa subiectului este pe deplin înţeleasă numai în condiţii *fait accomplit,* când ameninţările în adresa securităţii economice devin realitate. Or, securitatea, în general, şi cea economică, în particular, nu admite abordări parţiale sau ocazionale. În rezultatul cercetărilor effectuate, autorul evidențiază și unele concluzii și recomandări. Istoria demonstrează că chestiunea securităţii economice nu trebuie să rămână doar în domeniul exerciţiilor academice, ci trebuie să constituie obiectul unui sistem de monitorizare şi gestionare permanentă.

Cuvinte cheie*: securitatea economică, protecție, securitate națională, strategie, concept.*

PROTECTION OF ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN SECURITY

Abstract

In the communication the author presents one of the few researches that combine the elucidation of protection in the field of economic security through law based on normative acts adopted in the Republic of Moldova, where economic security is an absolutely unjustly ignorant subject of doctrine. We are not sure that there are objective causes that would explain this really strange situation, especially since national economic security threatens to be irreversibly damaged, both by external and internal factors. It is established that the importance of the subject is fully understood only in fait accomplit conditions, when threats to economic security become reality. However, security in general and economic security in particular do not allow for partial or occasional approaches. As a result of the research carried out, the author also highlights some conclusions and recommendations. History shows that the issue of economic security must not remain only in the field of academic exercises, but must be the subject of a system of permanent monitoring and management.

Key words*: economic security, protection, national security, strategy, concept.*

Afirmarea Republicii Moldova ca stat de drept presupune, pe de o parte, supremaţia legii şi a ordinii de drept, ca o cerinţă esenţială a existenţei lui şi, pe de altă parte, plasarea în rândul celor mai importante valori persoana umană, proprietatea privată şi publică, ordinea şi liniştea publică, activitatea organelor statului, autoritatea acestuia, capacitatea de apărare etc. În măsura în care transformările social-politice și economice, bazate pe lege şi justiţie, vor contribui la consolidarea statului şi ordinii de drept, valorile menţionate vor fi tot mai complet şi multilateral ocrotite. Dimpotrivă, dacă se manifestă slăbiciuni şi tendinţe de diminuare a capacităţii de organizare şi conducere a statului, valorile sus-numite vor fi tot mai slab protejate în raport cu anumite fapte şi ameninţări antisociale [1, p.1-6].

Conceptul Securității naţionale este confirmat prin legea nr.112 din 22.05.2008, care concretizează că securitatea naţională a Republicii Moldova se realizează prin măsuri adecvate de natură politică, economică, diplomatică, socială, juridică, educativă, administrativă şi militară,

prin activitate de informaţii, contrainformaţii, precum şi prin depăşirea eficientă a crizelor, în conformitate cu legislaţia în vigoare şi cu dreptul internaţional [2]. Strategiea Securității Naționale include acţiunile de bază necesare pentru menţinerea regimului de securitate în sectoarele economiei naţionale, în diverse ramuri şi medii sociale.

Securitatea economică este o componentă a securităţii naţionale şi rezidă într-o stare a economiei, manifestată prin legalitate, echilibru şi dezvoltare. Serviciul identifică vulnerabilităţi şi cauze ce pot submina sau/şi afectează securitatea economică a statului; intervine prin informarea autorităţilor abilitate, în dependenţă de caz, situaţie sau ameninţare, pentru a fi întreprinse măsuri de prevenire sau contracarare. Valorificarea informaţiilor se efectuează preponderent de către instituţiile cu putere decizională din ţară, prin măsuri administrative, legislative, penale şi contravenţionale, economice, politice şi sociale. Activităţile sunt efectuate în vederea obţinerii informaţiilor utile şi indispensabile la securizarea atributelor economice de bază ale ţării, cum este suveranitatea economică şi financiară, apărarea, precum şi promovarea intereselor economiei naţionale, în ţară şi în exterior. În acest scop, prin investigaţii şi măsuri speciale, sunt identificaţi preventiv factorii din interiorul ţării şi din exterior, care se prezintă a avea direcţionări şi efecte cu caracter distructiv. Principale segmente ale securităţii economice, monitorizate şi protejate, sunt securitatea energetică, financiară, bancară şi nebancară, securitatea ramurilor strategice ale economiei naţionale şi a întreprinderilor de importanţă vitală, inclusiv prin prevenirea situaţiilor excepţionale [3].

Conceptul de securitate economică este util atâta timp, cât are o implementare practică directă. Dar în pofida importanţei practice, aspectul teoretic al securităţii economice nu este nici pe departe unul lejer de abordat sau unul care poate fi ignorat. Este complicată studierea fenomenului de securitate a unor state mici, care, aflându-se în fază de tranziţie la economia de piaţă, şi-au constituit doar nişte proto-sisteme economice naţionale. În cazul acestor state, încă nu sunt suficient de clare interesele economice externe, abia se încheie procesul acumulării primitive a capitalului şi nu este destul de bine conturat sistemul cauzelor şi efectelor în jocul intereselor corporative, politice, economice etc. În multe dintre aceste state este dezvoltată crima organizată şi corupţia, iar organele publice nu sunt suficient de puternice pentru a inspira o încredere socială în capacitatea statului de a garanta respectarea "regulilor de joc". Drept urmare, în majoritatea acestor state o parte a activităţii economice trece în sectorul tenebros sau chiar criminal al sistemului economic. Atingând dimensiuni de circa 50-60% din volumul economiei formale, aceste sectoare prin existenţa lor creează dificultăţi suplimentare în analiza fenomenului de securitate economică. Aceasta este doar una dintre cauzele care explică de ce barierele în calea înţelegerii şi asigurării securităţii economice sunt dublu dificile atunci când obiectul securităţii este nu pur şi simplu un stat mic, ci şi un stat slab. Deaceia noi considerăm că economia trebuie să fie protejată şi statul asigură această protecţie prin diferite metode şi forme una fiind cea juridică. Astfel în comunicare ne vom referi la asigurarea securităţii economice prin intermediul mai multor modalități.

Gradul de cercetare al temei de investigaţie relevă că cercetări ample sau efectuat în ţările occidentale, care au deja o anumită experienţă în reglementarea securităţii economice şi care constituie surse de inspiraţie pentru cercetătorii din ţările cu lipsă de experienţă în domeniul dat.

Noțiunea sau termenul "securitatea economică" a fost întrebuinţat cu aproape şaptezeci de ani în urmă de către F. Roosvelt. Acest termen a devenit oficial în 1985, când, la sesiunea a 40-a a Adunării Generale a ONU, a fost adoptată rezoluţia "securitate economică internaţională".

În Rusia spre exemplu, au fost antrenaţi pentru fundamentarea metodelor de soluţionare a problemei cunoscuţii savanţi L. Abalkin, B. Miliner, A. Porohovskii, V. Senciagov ş.a. Un aport deosebit în dezvoltarea conceptului de securitate economică î-i aparține cercetătorilor Grigoreva Ekaterina, Fesina Elena. [4, p. 940-948].

În doctrina autohtonă se menționează că securitatea economică poate fi privită în raport cu diferite categorii de obiecte ale securităţii [5, p. 155; p. 4]. Astfel, unii autor remarcă în termenii cei mai generali, obiect al asigurării securităţii poate fi: individul, întreprinderea, regiunea, statul, societatea globală [6, p. 10-12]. La nivel intern însă, se face distincție între securitatea economică a consumatorilor, a producătorilor (corporativă), a proprietarilor, a factorilor de producţie (capital, muncă, pământ, informaţie) şi a statului. Mai mult, se consideră că securitatea economică naţională se formează la confluenţa echilibrată a acestor patru componente [7, p. 228; p. 150]. Într-o altă opinie, securitatea economică presupune o anumită stare a economiei, în condiţii de suveranitate economică (internă şi externă) şi a unui mediu concurenţial, în care subiecţii relaţiilor economice (inclusiv autorităţile statului şi agenţii economici) asigură o creştere economică permanentă şi o dezvoltare durabilă a economiei în general, fapt ce duce la: satisfacerea optimă a necesităţilor persoanei, societăţii şi statului şi conducerea raţională a economiei; asigurarea protecţiei intereselor economice (la nivel naţional şi internaţional) faţă de ameninţări interne şi externe şi influenţa factorilor negativi, precum şi a integrităţii spaţiului economic [8.p. 53-55]. Aşadar, susținem că securitatea economică reprezintă un factor esenţial al securităţii naţionale care face posibil accesul la resurse, finanţe şi pieţe, menţinând un nivel acceptabil de bunăstare şi putere a statului, asigurând, în același timp, şi un echilibru dinamic al celorlalte componente ale securităţii [9, p.52-55]. Mai mult, unii specialiști juriști și economiști, accentuând importanţa deosebită a securităţii economice (considerată drept fundamentul funcţionării unei societăţi), susțin că „în rezultatul influenței factorilor externi și interni, putem să ajungem în situația în care, securitate economică va avea rolul securității naționale, întrucât de aceasta va depinde poziția statului în economia mondială” [10, p.10 - 11].

Scopul: elaborarea elementelor şi liniilor directorii ale protecției securității economice naţionale, o condiţie necesară pentru dezvoltarea social-economică a ţării, precum şi pentru promovarea şi apărarea intereselor economice naţionale pe plan extern, şi necesitatea existenţei unui cadru legislativ specializat în securitatea economică, în soluţionarea problemelor aparente în condiţiile actuale ale statului.

Deşi, în studiul de faţă ne referim cu predominanță la aspectele teoretice ale fenomenului de securitate economică a unui stat mic, ele sunt însoţite de comparaţii şi comentarii ale situaţiei concrete din Republica Moldova. Ne-am străduit ca analiza noastră să ţină şi de aspectele concrete, practice, ale securităţii Republicii Moldova ca un stat eminamente mic, poate cel mai mic din Europa Centrală şi de Est. Am încercat de asemenea să formulăm principalele interese economice ale Republicii Moldova. În finalul studiului am expus unele concluzii doctrinale de securitate economică naţională a Republicii Moldova, care ar putea apăra interesele economice naţionale. Sperăm că aceste concluzii vor fi acceptate de forţele politice care acum se află la putere, ar putea sta la baza unei veritabile doctrine de securitate economică, care va putea înlătura barierele ce stau în calea unei vieţi mai bune pentru oamenii din această ţară, aflată încă în căutare de sine.

Securitatea economică este un subiect pe cât de complicat, pe atât şi de controversat. Analiza acesteia se desfăşoară pe câteva nivele de referinţă diferite, făcându-se distincţie între securitatea economică a consumatorilor, corporativă şi statală. Securitatea economică naţională

se formează la confluenţa echilibrată ale acestor trei componente. În acelaşi timp, pentru un stat mic, mult mai importantă şi mai operabilă este securitatea consumatorilor, cea a statului şi cea corporativă rămânând de multe ori în afara posibilităţilor statului mic de a le gestiona.

Din punctul de vedere al originii factorilor (variabilelor) de securitate, poate fi deosebită securitatea economică naţională internă şi externă. Nivelele de referinţă, precum şi dimensiunile interne şi cea externe a securităţii economice, pot fi complementare, dar de asemenea, nu de puţine ori, acestea pot fi şi concurente, mai ales în societăţile post-totalitare, aflate în plină fază de tranziţie la economia de piaţă şi de democratizare. Mai mult ca atât, în cazul Republicii Moldova, interdependenţa acestor nivele şi dimensiuni este cel puţin la fel de complexă, iar controlul lor – cel puţin la fel de dificil, ca şi în cazul unor ţări mai mari. Această situaţie se datorează câtorva factori, dintre care cei mai importanţi sunt:

1. premisele politice şi social-economice extrem de nefavorabile care au precedat începutul procesului de tranziţie la economia de piaţă, din care cauză actualmente în Republica Moldova se manifestă tot mai pronunţat stagnarea informaţională şi conceptuală a tranziţiei; societatea europeană spre care tindem va deveni în viitorul apropiat o veritabilă societate informaţională, în timp ce în Republica Moldova doar 1 (unul) din 3000 de cetăţeni are acces la reţeaua Internet;
2. extrema neajunsurilor de resurse economice şi financiare, datorată lipsei resurselor naturale, dar mai ales datorită lipsei abilităţilor de management corporativ, evaziunii fiscale de proporţii şi abordărilor semisocialiste până nu demult - şi probabil socialiste pentru viitor - a managementului macroeconomic;
3. dependenţa unilaterală a producătorilor şi consumatorilor moldoveni de resursele energetice şi de materiile prime ruseşti şi ucrainene, precum şi de pieţele externe de desfacere a unui asortiment îngust şi necompetitiv de produse;
4. interferenţa marilor interese economice, politice şi criminale (acestea în cea mai mare parte fiind transnaţionale), rezultată într-o corupţie înaltă, au condus la preluarea de către cercurile criminale a controlului asupra unor sectoare şi întreprinderi-cheie şi la pierderea încrederii sociale şi cetăţeneşti în capacităţile statului de a garanta securitatea economică a consumatorilor şi corporativă;
5. societatea civilă insuficient de dezvoltată, care nu este în stare să asigure feedbackul necesar pentru ajustarea sistemului economic la necesităţile cetăţenilor, adică ale acelor care constituie reperul fundamental pentru evaluarea securităţii economice naţionale.

Până în prezent s-au afirmat două direcţii principale în abordarea fenomenului de securitate economică cea anglo-americană şi cea asiatică. În conceptul anglo-american scopul fundamental al sistemului economic este să asigure standarde înalte de viaţă pentru cetăţenii ţării. După cum îi şi este specific, sistemul capitalismului american se bazează pe indivizi separaţi şi nu pe guvern sau pe colectivitate. Într-o democraţie veritabilă, consideră americanii, economia nu are misiunea să pregătească ţara de război, ci să satisfacă necesităţile consumatorilor şi producătorilor naţionali. În viziunea asiatică, securitatea economică înseamnă, în primul rând creşterea puterii economice naţionale pe plan extern. Prin urmare, statul are dreptul, ba chiar şi obligaţia, să controleze activitatea economică care direct afectează securitatea naţională. Este ceea ce americanii numesc abordare militarizată a economiei [11, p.34]. Istoria demonstrează că viziunile de război asupra economiei de multe ori întradevăr au condus la război.

Viziunea europeană asupra securităţii economice este o simbioză destul de ciudată între cea anglo-americană şi cea asiatică. Unul dintre cele mai reuşite modele practice este economia suedeză social orientată. Pentru Republica Moldova, modelul suedez ar putea servi în calitate de reper pentru elaborarea unui model propriu de securitate economică, bazat pe interferenţa celor două viziuni diametral opuse asupra fenomenului. Dar, contradicţiile dintre acestea sunt foarte subtile şi provoacă confuzii, fiind prin urmare foarte dificil de realizat o sinteză practică a lor. De asemenea, este foarte greu să găseşti argumente în istoria economică sau în istoria gândirii economice în favoarea unei sau altei opţiuni. De exemplu, încă Adam Smith considera că o economie este prea complexă pentru a fi începutul secolului care a fost una controlată de guvern, lucru demonstrat şi de căderea economiilor centralizate din lagărul socialist (teză favorabilă viziunii americane a securităţii economice). Pe de altă parte, acelaşi Adam Smith considera că uneori apărarea ţării este mult mai importantă ca opulenţa (teză favorabilă viziunii asiatice asupra securităţii economice) [12, p.385]. Dificultăţi suplimentare în analiza securităţii economice sunt provocate şi de interminabilele discuţii academice asupra primordialităţii economicului sau politicului în existenţa umană şi în subconştientul şi comportamentul social.

Aceste discuţii sunt:

Spaţiul politic se deosebeşte radical de cel economic. Primul nu poate să existe fără continuitate, fără interdicţii şi control, în timp ce al doilea este mult mai dinamic, interesele majore axându-se pe controlarea fluxurilor şi reţelelor şi pe depăşirea frontierelor naţionale. Din cauza contradicţiilor şi confuziilor existente în gândirea politică şi economică, conceptul de securitate, în general, şi cel de securitate economică, în particular, aşa cum au fost dezvoltate până în prezent, resping orice tentativă de definire exactă sau de desfăşurare a analizei în limite strict prestabilite. Este lipsită de sens, ba chiar şi imposibilă, abordarea dimensiunii economice a securităţii naţionale separat de cea politică, militară, informaţională etc. În primul rând, frontierele de demarcaţie dintre dimensiunile securităţii sunt foarte volatile. În al doilea rând, dimensiunile securităţii se condiţionează reciproc, uneori fiind foarte dificil să separăm factorii ce ameninţă securitatea economică de cei ce subminează securitatea politică. Într-adevăr, dependenţa cvasi-totală a Republicii Moldova de sursele energetice şi de materie primă externe a determinat o structură agrară a economiei şi o orientare unilaterală a relaţiilor comerciale externe, punând în pericol capacitatea statului moldovenesc de a asigura producătorii şi consumatorii cu resurse şi bunuri economice. Prin urmare, este foarte probabil ca în cazul unui conflict armat sau a pericolului unui conflict armat, Republica Moldova să fie absolut incapabilă să asigure o economie de război viabilă. Chiar şi în actualele condiţii de pace, extrema penurie a statului nu permite constituirea unei economii defensive, precum şi restabilirea şi mobilizarea potenţialului militaro-industrial rămas de la imperiul sovietic. Bineânţeles că acest factor uşor ar putea fi utilizat de forţe externe sau interne, interesate în diminuarea independenţei politice reale a Republicii Moldova.

Un alt exemplu este conflictul transnistrean, care de multe ori a trecut din dimensiunea politică în cea economică, autorităţilor de la Tiraspol reuşindu-le în mod convingător să demonstreze Chişinăului că dispun de suficiente instrumente pentru a influenţa securitatea economică a Moldovei transnistrene şi pentru a orienta tratativele în direcţia necesară.

Despre securitatea economică nu putem vorbi aşa de parcă ne-am referi la o anumită stare concretă, realizabilă prin mijloace economice, politice sau militare. O atare percepţie ar fi falsă. Chiar dacă am dori foarte mult, nu am putea descrie exact - calitativ sau cantitativ - ce anume înţelegem prin securitate economică. După părerea lui Barry Buzan, idea general acceptată, că

securitatea economică ar reprezenta o valoare absolută, cu o largă aplicare, este o iluzie, iar a o urmări, înseamnă a urmări o himeră [13, p.23]. Această calitate a securităţii economice devine imediat perceptibilă dacă o extindem la nivelul societăţii capitaliste, bazată pe libera iniţiativă şi pe competiţie. Dar nu este vorba doar de societăţile veritabil capitaliste, ci chiar şi de ţările care sunt în tranziţie la economia de piaţă social orientată, cum este şi Republica Moldova. Aceste contradicţii sunt remarcate chiar şi în cadrul unei economii eminamente socială cum este cea a Suediei. Vom elucida mai jos contradicţiile pentru fiecare dintre cele trei nivele a consumatorilor, corporativ şi statal - ale securităţii economice, trasând mai întâi un alt aspect problematic este contradicţia dintre securitate şi eficienţă. Aceasta marchează veşnica problemă a echilibrului dintre echitatea socială şi eficienţa economică. Recent s-a mai adăugat o problemă, care complică definitiv situaţia în care se află decision-makerul. Este vorba de necesitatea de a minimaliza impactul activităţilor umane asupra mediului ambiant. La interferenţa acestor trei principii s-a format conceptul de dezvoltare economică durabilă.

Incertitudini apar, după cum am menţionat şi mai sus, la analiza securităţii economice a consumatorilor. În primul rând, se produce o confuzie dintre securitatea economică a consumatorilor şi securitatea socială individuală. Securitatea socială individuală înseamnă dreptul fiecărui om de a avea acces la minimumul necesar pentru supravieţuirea biologică şi garantarea unui anumit standard de viaţă.

În art. 47 din Constituţia Republicii Moldova este clar stipulat că, statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea lui şi familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare. Iar în art. 126, alineatul (2), punctual g) este prevăzut că, statul trebuie să asigure sporirea numărului de locuri de muncă, crearea condiţiilor pentru creşterea calităţii vieţii [14]. În mod expres nu este garantat un loc de muncă sau un venit minim decent, deoarece aceasta ar însemna asumarea unor obligaţii suplimentare din partea statului sau a patronului. Din partea Guvernului aceasta ar presupune intervenţii majore în mecanismul pieţei libere, pentru crearea locurilor de muncă, în detrimentul eficienţei economice şi pentru o repartizare socialmente mai echitabilă a veniturilor, în detrimentul dreptului persoanei de a profita din plin de capacităţile şi abilităţile proprii. Riscul principal al acestor incursiuni politice este un rezultat de tip sovietic, în care securitatea socială individuală este obţinută cu preţul unui standard de viaţă general scăzut, sau un rezultat de tip britanic, de declin economic relativ şi de dificultate crescândă în menţinerea unei angajări generale şi a unei creşteri corespunzătoare [15, p.24.]. Păstrarea echilibrului dintre securitate, eficienţă şi mediu aceasta trebuie să fie problema fundamentală şi pentru guvernul Republicii Moldova.

Securitatea economică reprezintă o parte componentă indispensabilă a securităţii naţionale.

Astfel, acţiunile autorităţilor administraţiei publice centrale vor fi orientate spre crearea unor condiţii interne şi externe care să asigure independenţa economiei naţionale, o creştere economică durabilă, satisfacerea necesităţilor statului şi ale cetăţenilor, combaterea sărăciei, competitivitatea pe pieţele externe. În scopul consolidării sistemului financiar-bancar naţional, autorităţile relevante vor întreprinde, de asemenea, măsuri de sporire a rezistenţei sistemului dat faţă de crizele financiare și economice externe [16].

Contradicţii încă mai mari, apar la analiza securităţii economice corporative. Productivitatea generală înaltă şi folosirea adecvată a resurselor limitate în condiţiile pieţei este posibilă doar prin eliminarea firmelor mai puţin capabile să reziste presiunilor pieţei. În aceste

condiţii supravieţuiesc doar firmele care dispun de structuri organizatorice şi de sisteme de management mai flexibile, în timp ce altele, care nu sunt în stare să se adapteze, sunt eliminate. Instituirea monopolului, crearea cartelurilor, acestea sunt doar unele bariere artificiale în calea pătrunderii altor corporaţii pe piaţă. În acest fel, economia de piaţă este bazată pe ideea, inacceptabilă la prima vedere, de instabilitate a dezvoltării, ceea ce admite un anumit grad, uneori destul de sporit, al insecurităţii economice corporative. Extinzând această argumentare la nivelul relaţiilor internaţionale, vom ajunge la o concluzie greşită că conceptul de securitate economică a statului de asemenea este irealizabilă. Totuşi, trebuie să înţelegem că diferenţe considerabile există între securitatea economică a consumatorilor şi corporativă pe de o parte şi cea statală, pe e altă parte, dintre care cea mai remarcabilă este că statele îşi pot adapta construcţia lor internă la mediul extern şi dispun de forţe de constrângere menite să asigure securitatea în faţa unor ameninţări externe sau interne.

Rigorile pieţei impun, cu alte cuvinte, o adaptabilitate sporită din partea acelor firme care doresc păstrarea poziţiilor lor pe piaţă. Deşi securitatea corporativă face parte în mod indestructibil din securitatea economică naţională, ridicarea intereselor corporative la rangul priorităţilor absolute ale politicilor naţionale de securitate este inadmisibilă, deoarece există şi un alt aspect specific fenomenului de securitate economică - antagonismul dintre interesele firmelor producătoare şi interesele consumatorilor. În calitate de producători firmele sunt interesate să maximalizeze profitul, inclusiv şi prin crearea situaţiilor de monopol, în timp ce consumatorii sunt interesaţi în maximalizarea utilităţii lor, ceea ce este posibil doar prin diversificarea opţiunilor consumiste, ideea monopolului fiind echivalentă cu majorarea preţurilor de consum şi totalmente străină posibilităţii de a alege. Remarcăm că în Republica Moldova au fost înregistrate multiple cazuri când interesele corporative au predominat asupra celor a consumatorilor, precum şi asupra celor statale, printre cele mai cunoscute fiind situaţia confuză creată pe parcursul ultimilor ani în jurul SA "Franzeluţa", a reţelelor de distribuire a energiei electrice din nord şi nord-vest, acestea fiind doar cele mai cunoscute. Aceste cazuri pot fi explicate printr-un fenomen destul de răspândit în ţările în tranziţie şi sărace, cel de corupere a funcţionarilor publici responsabili de supravegherea respectării cadrului legal al concurenţei libere şi loiale de către firmele producătoare locale şi străine. Pe de asupra, într-un stat mic şi de factură post-totalitară, cum este Republica Moldova, s-au păstrat în cea mai mare parte intacte modalităţile sovietice de rotaţie a cadrelor în interiorul instituţiilor publice, întreprinderilor de stat, organelor administrative şi de control, corpului diplomatic, partidelor politice etc. Implicaţiile acestui fenomen asupra securităţii economice naţionale sunt evidente, conducând la închistarea vieţii politice, consecinţa directă a căreia este obţinerea de către firmele mari producătoare a unor pârghii ilegale pentru promovarea intereselor corporative în detrimentul celor de stat şi cetăţeneşti.

O dimensiune a securităţii economice pe care nu am menţionat-o mai sus, dar care se întâlneşte în analizele mai multor autori (Buzan, Galtung), este securitatea economică a claselor. De cele mai dese ori, discuţiile în jurul acestui subiect sunt evitate, datorită tentei marxiste pe care acesta o comportă. Făcând o aplicaţie a conceptului la cazul Republicii Moldova, de asemenea evităm utilizarea noţiunii de clasă, aceasta fiind lipsă ca realitate socială. Mai degrabă putem vorbi despre securitatea economică a unei elite destul de reduse ca număr (bancheri, politicieni, manageri) şi despre insecuritatea sporită a restului societăţii, o bună parte din care trăieşte sub nivelul admisibil al sărăciei. Clasa de mijloc fiind lipsă sau foarte slab dezvoltată, lipseşte odată cu aceasta şi elementul purtător al echilibrului între interesele de securitate socială

şi cele de eficienţă economică. S-ar părea că, spre deosebire de securitatea consumatorilor şi corporativă, securitatea economică statală este un fenomen mai lesne de analizat, deoarece prin natura lor statele sunt mult mai permanente ca indivizii şi firmele. Însă în Republica Moldova care, alături de deficienţele provocate de asumarea destul de bruscă a tranziţiei la economia de piaţă, resimte şi o profundă criză de identitate naţională, conceptul de securitate economică a statului nu este univoc aplicabil. Din această cauză, cu referinţă la Republica Moldova, s-ar putea ca Marx să aibă dreptate, afirmând că statul nu este altceva decât instrumentul prin care clasa (elita) dominantă îşi asigură propriile interese de securitate şi de prosperitate. În afară de aceasta, studiind securitatea statală a Republicii Moldova, trebuie să ştim foarte bine unde începe şi unde se termină acest stat, adică care este teritoriul pe care statul realmente, nu doar constituţional, îl controlează. Or, în situaţia cu secesionismul Transnistriei şi cu autonomia Gagauziei, frontiera de est şi cea de sud-est nu este controlată de guvernul central, ci de elitele regionale, sprijinite de forţe externe. Prin urmare, Republica Moldova nu este doar un stat mic, ci un stat mic dezmembrat din punct de vedere morfopolitic, ceea ce induce vulnerabilităţi specifice.

În studierea securităţii economice a statului pot fi trasate paralele între condiţiile de securitate economică consumatorului şi cea statală. Ca şi securitate economică a consumatorilor, cea a statului presupune mai întâi de toate situaţia în care sunt asigurate condiţiile necesare de supravieţuire. Ca şi consumatorii individuali, statele trebuie să-şi asigure accesul imediat la resursele necesare. În cazul unui stat mic, cum este Republica Moldova, existenţa unor resurse interne extrem de limitate trebuie să fie compensată prin accesul liber la investiţiile străine şi prin deschiderea la comerţul şi finanţele mondiale, ceea ce trebuie să devină o parte componentă şi a concepţiei securităţii naţionale, deoarece întreruperea furnizării sau finanţării ameninţă bunăstarea şi stabilitatea politică internă. Prin urmare, una dintre direcţiile prioritare ale politicii economice externe este diversificarea furnizorilor şi creditorilor, iar ale politicii economice interne, atenuarea vulnerabilităţilor prin constituirea rezervelor strategice interne şi crearea unui sector financiar-bancar stabil, dar care, în acelaşi timp, ar sprijini creşterea economică reală. Identificarea în interior a resurselor energetice alternative şi a celor financiare este de importanţă critică pentru păstrarea unei independenţe politice reale.

Este pe larg acceptată ideea că, în pofida instabilităţilor şi imperfecţiunilor sale, piaţa este cea mai bună modalitate de maximalizare a eficienţei economice, securităţii sociale şi economice, inovaţiei şi distribuţiei. De aceea, pentru a funcţiona cât mai eficient, piaţa chiar trebuie să conţină în sine ameninţări în adresa agenţilor economici mai puţini profitabili. Din aceste considerente, un întreg evantai de ameninţări economice, care adeseori sunt mai degrabă nişte riscuri economice pure, se încadrează perfect în regulile şi condiţiile pe care le impune piaţa. Prin urmare, este foarte greu să trasezi frontiera între riscurile propriu-zise şi acele situaţii excepţionale care ar ameninţa securitatea naţională. Însă, după cum afirmă şi Buzan, "invocarea prea frecventă a securităţii naţionale ar însemna pur şi simplu creşterea intervenţiilor guvernamentale în economie până-ntr-atât încât piaţa nu ar mai putea funcţiona" [17, p.30].

Aceste intervenţii ar însemna că statul îşi asumă o poziţie care l-ar face absolute deosebit de ceilalţi agenţi economici, situaţie care ar compromite în întregime ideea liberei iniţiative şi a proprietăţii private. Existenţa proprietăţii private presupune existenţa mai multor interese economice exprimate de o varietate de firme particulare şi de indivizi. Din această cauză, mecanismul economiei de piaţă creează situaţia în care interesele economice ale statului nu pot fi definite la fel de univoc ca cele politice sau militare. Din aceleaşi cauze, atunci când vorbim,

spre exemplu, despre necesitatea de a diversifica furnizorii de resurse energetice şi de a reduce dependenţa faţă de pieţele tradiţionale de desfacere, aceasta de fapt nu înseamnă că statul trebuie să dicteze regulile şi direcţiile de export sau de import. Cea mai mare parte din resursele energetice se importă, iar cea mai mare parte din produsele moldoveneşti se exportă, în baza unor contracte realizate direct între agenţi economici privaţi. Prin urmare, statul trebuie doar să creeze infrastructura fizică şi cadrul legal intern şi să adere la alinierile economice externe în aşa mod, încât indirect să obţină reorientarea exporturilor şi diversificarea importurilor. În pofida tuturor acestor contradicţii, avem nevoie de o definiţie de lucru a securităţii economice, pe care o vom considera *starea în care, atât din exterior, cât şi din interior, nu există ameninţări de ordin economico-financiar care ar putea să submineze posibilităţile statului de a-şi asigura resursele necesare pentru îndeplinirea funcţiilor sale, care ar compromite desfăşurarea unei bune activităţi economice de către producători şi care ar pune în pericol interesele de maximialzare a utilităţii consumatorilor. Principalul obiectiv al securităţii economice naţionale este asigurarea condiţiilor fundamentale pentru dezvoltarea social-economică a ţării.*

Aici este foarte important să clarificăm conţinutul termenului de *dezvoltare social-economică*. Termenul "dezvoltare" poate fi perceput şi interpretat în mod diferit de exponenţii diferitor şcoli de gândire politică şi de adepţii diferitor doctrine politice. În termeni strict economici şi în sensul tradiţional al acestei sintagme, dezvoltarea", este înţeleasă ca capacitatea unei economii, care un anumit timp a fost statică sau a suferit o degringoladă calitativă, cantitativă şi structurală, să regenereze Institutul de Politici Publice şi să menţină o creştere anuală a PIB de cel puţin 5%, în termeni reali. Din paradigma tradiţională a ştiinţelor economice ar reieşi că trebuie elaborate şi implementate politici economice orientate la creşterea ponderii sectorului industrial şi al serviciilor în PIB, în timp ce greutatea relativă a agriculturii ar fi bine să diminueze. Fără să contestăm primordialitatea dezvoltării industriale a ţării, considerăm că aplicarea incoerentă a preceptelor tradiţionale poate să fie urmată de înrăutăţirea definitivă a situaţiei în agricultură şi să discrediteze eforturile orientate la dezvoltarea localităţilor rurale. Economiștii accentuiază ca dezvoltarea trebuie să fie durabilă. În dezbaterea actuală, creșterea economică trebuie privită ca fiind doar unul din aspectele dezvoltării unui teritoriu. Termenul dezvoltare reprezinta totalitatea „schimbărilor în structura economică, socială, instituțională și politică, care sunt necesare pentru a face tranziția de la o economie agricolă pre-capitalista la una capitalista industriala" (cf. Bresso M., 1993, p. 75). O societate care trece printr-o fază de dezvoltare economică este implicata intr-o serie de îmbunătățiri a diferiti indicatori (și nu neapărat al unuia care face referire numai la bogăția produsă de o țară), cum ar fi rata de alfabetizare, speranța de viață, rata sărăciei, sănătatea populației, calitatea mediului, etc. Dezvoltare înseamnă îmbunătățire, progres, indică o schimbare spre o situație de preferat celei curente, modifi cări care sunt calitative și nu doar cantitative. Dezvoltarea reprezinta o serie de obiective desirabile pentru o societate si nu are un unic obiectiv acela al creșterii venitului pe cap de locuitor (cf. Pearce D.W., Markandya A., Barbier E., 1991) [18, p.46-47].

Datorită neajunsurilor pe care le comportă teoriile tradiţionale ale dezvoltării, în Republica Moldova dezvoltarea trebuie să fie abordată ca un concept multidimensional care, pe lângă creşterea economică reală, reducerea decalajelor economice sociale şi regionale, eradicarea sărăciei, ar mai implica şi modificări majore în structura societăţii, în atitudinea maselor faţă de reforme în general, în instituţiile naţionale care în structurile europene au ajuns să fie aduse drept exemplu de birocratism sau de arhaism. Cel puţin trei elemente: ***durabilitatea***, ***demnitatea*** şi

libertatea, valori imuabile care au fost căutate în toate timpurile, în toate societăţile şi de toţi indivizii, trebuie să formeze bază conceptuală a securităţii economice.

Prin ***durabilitate*** se înţelege capacitatea de a asigura cetăţenii cu ***toate*** resursele necesare pentru un trai normal şi pentru depăşirea existenţei mizerabile, care în Republica Moldova derivă din lipsa unor condiţii elementare: hrană, îmbrăcăminte, sănătate, securitate şi posibilitatea de a da şi de obţine o educaţie. Creşterea veniturilor pe cap de locuitor, oferirea unor posibilităţi mai mari de căutare şi de creare a locurilor de muncă, eliminarea sărăciei şi reducerea decalajelor între nivelurile veniturilor individuale, sunt condiţiile necesare (dar nu şi suficiente) pentru dezvoltare şi pentru realizarea plenară a potenţialului uman.

Demnitatea este dreptul fiecăruia să se considere şi să fie considerat Om. În majoritatea ţărilor în curs de dezvoltare sau în tranziţie, prosperitatea materială a ţărilor mai dezvoltate este considerată o derivată a demnităţii lor naţionale. Cetăţenilor Republicii Moldova trebuie să le fie insuflat un simţ al demnităţii, pentru a nu fi folosiţi în calitate de instrument pentru realizarea unor interese personale sau de partid şi pentru a nu mai fi obiectele experimentelor sociale şi economice.

Libertatea este premisa fundamentală pentru edificarea unei societăţi sănătoase şi bine închegate. Cetăţenii Republicii Moldova sunt egali în drepturi cu cei din alte ţări şi prin urmare sunt în drept să ceară crearea posibilităţilor de aşi duce un trai comparabil, dacă nu egal, cu nivelul european. Definirea exactă a securităţii şi clarificarea conceptului de dezvoltare sunt necesare pentru elaborarea unei doctrine coerente asupra securităţii economice naţionale, conceptul-cadru al căreia am încercat să-l elaborăm independent [19].

Organul principal care asigură protejarea intereselor naţionale în activitatea economică externă, promovează politica liberului schimb sau politica protecţionistă, pornind de la interesele naţionale este Guvernul. Statul dispune de un nivel maxim de asigurare a securității economice doar în cazul lipsei factorilor interni și externi de orice gen care ar genera amenințări sau pericole asupra acestei stări. În lista celor mai importanți factori generatori de securitate economică ar trebui citați: — Poziția geografică; — Cantitatea de resurse naturale; — Potențialul agricol și industrial; — Nivelul de dezvoltare socio–demografic; — Calitatea administrării etatice.

Federația Rusă, Statele Unite ale Americii, Japonia, China, Uniunea Europeană ocupă pozițiile de lider în lume după potențialul industrial, volumul de producție agricolă, volumul de resurse naturale și dispun de o poziție geografică prielnică, ceea ce contribuie la asigurarea securității economice a acestora. Cu toate acestea, aceste state se deosebesc substanțial în conformitate cu criteriile anterior menționate și de asemenea după mecanismul etatic de reglementare a economiilor naționale [20, p.52]. În Republica Moldova, există un sistem de organe, instituţii de stat și private, activitatea cărora este canalizată spre promovarea exportului de mărfuri și servicii, crearea condiţiilor favorabile pentru activitatea economică externă și stimularea investiţiilor în ramurile economiei naţionale. În acest sens, rolul principal îi revine Ministerului Economiei, care are următoarele funcţii în domeniul activităţii economice externe și atragerii investiţiilor autohtone și străine în economie: — cooperarea cu partenerii din UE, CSI, SUA, alte state, în scopul atragerii asistenţei tehnice și financiare pentru demararea proiectelor de dezvoltare; — elaborarea unui sistem complex de reglementare de către stat a relaţiilor economice externe în vederea integrării economiei naţionale în economia mondială (prin intermediul Organizaţiei Mondiale a Comerţului, PNUD ș.a.); — aderarea Republicii Moldova la diferite convenţii internaţionale în domeniul comerţului internaţional (Convenţia ONU în domeniul contractelor de vânzarecumpărare internaţională ș.a.); — coordonarea activităţii

Republicii Moldova în cadrul organizaţiilor internaţionale cu caracter economic (ODDE — GUAM; Comunitatea Economică Euro–Asiatică; Comisia pentru probleme economice în Europa a Naţiunilor Unite (UNECE); Organizaţia pentru cooperare economică în bazinul Mării Negre (OCMN); — armonizarea legislaţiei naţionale cu caracter economic la sistemul legislativ al Uniunii Europene, ţinându–se cont de necesitatea integrării europene a Republicii Moldova ș.a. În scopul sporirii eficienţei activităţii economice externe, a fost constituită Organizaţia pentru atragerea investiţiilor și promovarea exportului (MIEPO), cu al cărei concurs sunt încheiate diferite acorduri de parteneriat[21, p.940-948].

Concluzii

1) Securitatea economică constituie fundamentul securităţii naţionale a ţării. Această noţiune are o structură complexă, stratificată şi semnifică, în primul rând, capacitatea economiei de a asigura suveranitatea ţării şi situaţia ei geopolitică în lume, de a determina, în mod independent, politica economică a statului, şi de a se adapta la noile condiţii de dezvoltare; în al doilea rând – aprecierea sistemică a situaţiei economice de pe poziţia apărării intereselor naţionale; în al treilea rând – disponibilitatea instituţiilor puterii de a contracara pericolele şi provocările perioadei de dezvoltare postindustrială prin sporirea eficacităţii şi rentabilităţii managementului şi crearea condiţiilor favorabile pentru concurenţă şi prosperarea iniţiativei private în limitele respectării codului de etică corporativă; consolidarea legislaţiei şi puterii judecătoreşti, raţionalizarea sistemului fiscal; crearea condiţiilor economice şi juridice pentru suprimarea criminalizării; sporirea eficienţei reglementărilor de stat, reducerea funcţiilor de prisos ale organelor administraţiei de stat şi înfăptuirea reformei administrative; aplicarea standardelor internaţionale de funcţionare a unui stat modern şi eficace.
2) Sistemul securităţii economice este destinat evaluării şi prognozării principalelor pericole ce ameninţă interesele naţionale ale ţării în sfera economiei şi determinării măsurilor de combatere a acestor pericole, adaptării organelor administraţiei de stat la noile condiţii şi provocări ale evoluţiei postindustriale a lumii.
3) Analiza pericolelor interne şi externe pentru securitatea economică a demonstrat că aceste pericole, timp îndelungat, pot să nu se manifeste deschis sau acut, fapt care nu trebuie să ducă la neglijarea soluţionării problemelor concrete, ce-şi anunţă existenţa sub forma unor semnale „venite” de la indicatorul securităţii economice. Evoluarea pericolelor în crize se produce din cauza ineficienţei deciziilor administrative şi, drept urmare, numărul acestor pericole creşte. Cu cât mai multe pericole constată analiticii şi experţii că există pentru securitatea naţională, cu atât mai mare este probabilitatea unei crize.
4). În țară există un system de organe care au obligațiuni de a stabili și a realizeze măsuri de protecție a securității economice, însă acestea nu execută aceste obligațiuni la nivelul necesar.

Sperăm ca în scopul asigurării securităţii economice şi energetice a țării, vor fi realizate prevederile Strategiei securității naționale care propun: elaborarea un mecanism eficient de identificare a factorilor de pericol de ordin intern şi extern, cu stabilirea acţiunilor necesare pentru asigurarea securităţii, şi un sistem adecvat de luare a deciziilor bazat pe programe de dezvoltare social-economică. În acest sens, vor fi depuse eforturi sporite pentru:efectuarea de transformări instituţionale care să contribuie la coordonarea acţiunilor de asigurare a securităţii

economice; dezvoltarea şi implementarea tehnologiilor de fabricare a produselor concurenţiale; dezvoltarea infrastructurii economiei naţionale, necesară pentru realizarea transformărilor de structură; asigurarea unei utilizări mai eficiente a resurselor; dezvoltarea potenţialului tehnico-ştiinţific, inovaţional şi de producţie; diversificarea potenţialului de export; colaborarea internaţională în domeniul energeticii şi integrarea în sistemul energetic unic european; îmbunătăţirea climatului pentru investiţii în generarea de energie electrică; diversificarea genurilor de combustibili utilizaţi pe teritoriul ţării, precum şi a căilor de import al resurselor energetice; majorarea, în măsura posibilităţilor, a capacităţilor economice competitive de producere a energiei electrice; promovarea eficienţei energetice şi utilizarea resurselor energetice regenerabile, în conformitate cu politicile UE în domeniu; crearea sau arendarea, în măsura posibilităţilor, a depozitelor de stocare a gazelor naturale; inelarea sistemului naţional de gazificare; gazificarea integrală a ţării [22].

Referințe bibliografice:

1. Valeriu Cușnir, Vitalie Varzari. Reflecţii asupra proiectului strategiei securităţii naţionale, în rev. Științe juridice, 2016, nr.1, p.1-6
2. Legea nr. 112 din 22 mai 2008 pentru aprobarea Concepţiei securităţii naţionale a Republicii Moldova**.** Publicat : 03.06.2008 în Monitorul Oficial Nr. 97-98, art Nr : 357 https://old.sis.md/ro/asigurarea-securitatii-economice
4. Grigoreva Ekaterina, Fesina Elena. Economic Security a Condition of Institutional Support of Economy Modernization // World Applied Sciences Journal. 2013. Vol. 31, № 5, p. 940-948
5. Prohniţchi V. Securitatea economica a unui stat mic. Note de reper pentru Republica Moldova. În: Securitatea şi apărarea naţională a Republicii Moldova. Institutul de Politici Publice. Chişinău: Arc, 2002, p. 155 (p. 148-195)
6. Bujor V., Clașevici A. Interesele și contradicțiile de interese în conceptul de securitate al sistemului social. În: Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов, Международная научно-практическая конференция, 7-8 ноября 2014 г. В 2-х частях. Кишинев: Iulian, 2014, (Tipogr. «Cetatea de Sus»). Ч. 1, p. 11 (p. 10-12)
7. Основы экономической безопасности. Государство, регион, предприятие, личность / Под ред. Е.А.Олейникова. М.: ЗАО «Бизнесшкола «Интел-Синтез»», 1997. 288 с Prohniţchi V. Op. Cit., p.150
8. Prohniţchi V. Doctrina securităţii economice naţionale a Republicii Moldova (concept-cadru). În: Apărarea şi securitatea naţională a Moldovei anul 2001. Studiu elaborat de Institutul de Politici Publice. Chişinău, 2001 (72 p.). [sursă electronică]: http://www.ipp.md/lib. php?l=ro&idc=170&year=&page=2
9. Морунов В.В. Экономическая безопасность как экономическая категория. В: Экономические науки, 2011, №10, p. 53-55.
10. Bujor V., Clașevici A. Interesele și contradicțiile de interese în conceptul de securitate al sistemului social. În: Правовые реформы в Молдове, Украине и Грузии в контексте евроинтеграционных процессов, Международная научно-практическая конференция, 7-8 ноября 2014 г. В 2-х частях. Кишинев: Iulian, 2014 (Tipogr. «Cetatea de Sus»). Ч. 1, p. 11, (p. 10-12)

11. Andrei Clașevici. Conceptul securității economice în contextul general de securitate. Legea și viața, nr.4, 2017, p.37
12. Adam Smith, citat de Ch. Fourier în luc. Opere economice. Chişinău.Universitas.1992, p.385.
13. Barry Buzan, citat de Valeriu Prohniţchi în: Securitatea economică a unui stat mic. Note de reper pentru Republica Moldova.Institutul de Politici Publice, 2001, p.23
14. Constituţia Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În viguare de la 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. p. 3-45, art. 129.
15. Barry Buzan, citat de Valeriu Prohniţchi, în: Securitatea economică a unui stat mic. Note de reper pentru Republica Moldova.Institutul de Politici Publice, 2001, p.23, p.24
16. Hotărârea Guvernului nr. 153 din 15-07-2011 pentru aprobarea Strategiei securităţii naţionale a Republicii Moldova. Publicat: 14-10-2011 în Monitorul Oficial Nr. 170-175 art. 499
17. Barry Buzan, citat de Valeriu Prohniţchi, în: Securitatea economică a unui stat mic. Note de reper pentru Republica Moldova.Institutul de Politici Publice, 2001, p.30
18. Irina-Virginia Dragulanescu, Natalia Dragulanescu. Creştere, dezvoltare şi durabilitate. Romanian Statistical Review, nr. 10 / 2013, p.46-47.
19. Constituţia Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În viguare de la 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. p. 3-45, art. 129.
20. Григорьева Е.А. Обеспечение экономической безопасности государства в современных условиях // Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. 2015. № 3 (93) с.52
21. Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red.: Nina Pârțac, Lucia Țurcanu – Ch.: Arc, 2012, p.482.
22. Hotărârea Guvernului nr. 153 din 15-07-2011 pentru aprobarea Strategiei securităţii naţionale a Republicii Moldova. Publicat: 14-10-2011 în Monitorul Oficial Nr. 170-175 art. 499

ROLUL COMUNICĂRII POLITICE ÎN APLANAREA CONFLICTELOR SOCIALE

PLEȘCA Ana,
lector universitar,
Universitatea de Studii Europene din Moldova

Rezumat

În acest articol este analizat fenomenul comunicării politice în contextul aplanării conflictelor sociale.

Autorul menționează că în analiza conflictelor se acordă o atenție insuficientă disensiunilor sociale şi confruntărilor politice caracteristice societăților conflictuale, şi îndeosebi problemelor legate de lupta pentru putere dintre diferiți subiecți sociali, de discordiile dintre verigile puterii de stat etc. În acest context, aplanarea conflictelor depinde și de procesul de comunicare, de ex., la mărirea expresivității contribuie multiple procedee – de gândire, de sintactică, de modificare de sens a cuvintelor, de expresie a imaginației sau a emotivității.

Cuvinte-cheie: *comunicare politică, conflict social, subiecți sociali, aplanarea conflictelor, discurs politic, metaforă, retorică, mesaj politic, mesaj de informare.*

THE ROLE OF POLITICAL COMMUNICATION IN RESOLVING SOCIAL CONFLICTS

PLEȘCA Ana,
University lector,
University of European Studies of Moldova

Summary

This article analyzes the phenomenon of political communication in the context of smoothing social conflicts.

The author mentions that in the analysis of conflicts insufficient attention is paid to the social dissensions and political confrontations characteristic of conflicts societies and especially to the problems related to the struggle for power between different social subjects, to the discords between the links of state power etc. In this context, the smoothing of conflicts also depends on the communication process, for example: multiple processes contribute to increasing expressiveness – thinking, syntactic, changing the meaning of words, expressing imaginations or emotionally.

Key words*: political communication, social conflict, social subjects, conflict resolution, political discourse, metaphor, rhetoric, political message, information message.*

La etapa actuală, în condițiile existenței multiplelor conflicte sociale, oamenii politici recurg la limbajul cel mai eficace în aducerea în prim-plan a „pachetului” lor de teze și soluții, pentru a trezi interes și a convinge. Într-un discurs politic corelația dintre limbaj și ideile emise este foarte importantă. Ideile pot îmbrăca forme extrem de variate, dar numai unele dintr-acestea creează impresii vii și profunde. Aceste forme privilegiate ale gândirii și expunerii sunt figurile de stil sau tropii care, prin efectul lor mai mult sau mai puțin izbutit, ne îndepărtează de ceea ce ar fi exprimarea simplă și banală a ideilor. A da elementului verbal, în orice tip de comunicare (oratorică, poetică, politică, chiar în cea de toate zilele), o altă semnificație decât cea uzuală e un procedeu natural și spontan al spiritului uman.

Cu referire la conflictul politic, acesta este un tip de interacțiune socială caracterizat prin stări antagonice sau de ciocniri de interese, idei, politici, programe, platforme. El este deci o stare extremă a acțiunii politice, o contrapunere a diverselor forțe politice într-o societate sau alta. Conflictul politic are nenumărate manifestări, de la expresii verbale de dezacord până la dispută fizică directă. Fiind o expresie a mișcării permanente, o contradicție perpetuă între laturile sale, conflictul este un fapt constant al vieții sociale, o caracteristică esențială a structurii şi proceselor sociale. El mai poate fi conceput şi ca o distincție sau un simptom al unei societăți încă imperfect integrate.

Cu certitudine, conflictul o formă a interacțiunii oamenilor, grupurilor sociale, comunităților, instituțiilor prin intermediul căruia acțiunile unei părți, ciocnindu-se de interesele alteia, stăvilesc realizarea scopurilor propuse de subiecții sociali. Cu alte cuvinte, conflictul este o manifestare a contradicțiilor obiective şi subiective, ce se exprimă prin contrapunerea părților implicate în procesul social şi politic.

La etapa actuală continuă să predomine ideea că conflictul reprezintă prin sine un fenomen universal, caracteristic pentru toate sferele vieţii sociale, iar acest fapt necesită definitivarea unei "teorii comune a conflictului". Considerăm că o asemenea teorie este puţin probabilă. Actualmente putem vorbi doar despre dezvoltarea unei direcţii ştiinţifice speciale, a unei ramuri a ştiinţelor politice, în cadrul căreia examinării teoretice îi este supus un spectru larg de probleme ale acestui fenomen social.

În abordarea conflictului se atribuie însemnătate numai acelei ambianţe, acelui cadru social, politic şi psihologic în care apar şi se dezvoltă disensiunile, studiindu-se doar funcţiile inerente ale conflictului şi comportamentul părţilor implicate în confruntările sociale.

În analiza conflictelor se acordă o atenţie insuficientă disensiunilor sociale şi confruntărilor politice caracteristice societăților conflictuale, şi îndeosebi problemelor legate de lupta pentru putere dintre diferiţi subiecţi sociali, de discordiile dintre verigile puterii de stat etc. În acest context, aplanarea conflictelor depinde și de procesul de comunicare, de ex., la mărirea expresivității contribuie multiple procedee – de gândire, de sintactică, de modificare de sens a cuvintelor, de expresie a imaginației sau a emotivității. Una dintre cele mai plastice modalități de creare a imaginilor este metafora – tropul care ține de domeniul lexicului și face parte din categoria figurilor de transfer, căci reprezintă înlocuirea unui cuvânt prin altul pe baza unor analogii, juxtapuneri, asocieri, adică pe baza unui transfer de sens. Acest transfer duce la crearea imaginilor artistice. Prin urmare metafora face parte din procesul fundamental de gândire umană, deoarece gândirea este în esența ei metaforică. Diverse domenii, precum epistemologia, logica, psihologia, poetica, retorica, sociologia, politologia califică şi descriu unele concepte logico-lingvistice prin intermediul altora cu scopul de a asimila ce este necunoscut prin intermediul a ceea ce este cunoscut prin tranzacțiile de identificare, comparație şi juxtapunere, o modalitatea de a înțelege un context sau un concept prin intermediul altuia, de a structura o experiență în termenii unei alteia. Este vorba despre trecerea dinspre particular, cunoscut, vizibil apropiat, analizabil, investigabil către general, misterios, îndepărtat, inaccesibil, așa cum menționează Ștefan Avădanei [1, p. 11]. Deci, metafora este un concept polivalent.

În limbajele specializate, metafora îndeplinește funcții distincte. În primul rând, la nivel lexical are o funcție denominativă, fiind astfel elementul de bază al creației terminologice. La nivelul textului, metafora este, mai ales, designativă, neavând o valoare stabilă, convențională. În cadrul textului aceasta joacă, din cauza transgresiunilor domeniului, un rol

euristic, dublat de forța argumentativă. Prin apropieri de tip analogic, permite o mai bună comprehensiune a unui concept teoretic.

În primul caz, metafora este chemată să completeze spațiile albe din lista terminologică denominativă, iar în cel de-al doilea, se transformă în unul dintre parametrii care condiționează interpretarea textuală. Parcursul interpretativ necesită funcționarea unui mecanism complex, implicând diferite operațiuni, precum identificarea disparității dintre domeniile angajate în transferul metaforic, recurența izotopilor la diferite niveluri, atribuirea semelor aferente cu ajutorul indicațiilor contextuale. Toate aceste operațiuni constituie o parte integrantă din competența integrativă, capabilă să producă informația disponibilă pentru punerea în valoare a datelor referențiale.

Metafora în știință este o metaforă „magistrală" [2, p. 66], a cărei menire este de a informa (didactic), de a explica (traducând codul printr-o imagine familiară) şi de a convinge. În acest tip de discurs, metaforele au un caracter general şi convențional, subordonat caracterului denotativ al limbajului, spre deosebire de caracterul original, individual şi marcat conotativ al discursului poetic.

Cercetătoarea Doina Butiurcă susține că mecanismul de conceptualizare a termenilor fundamentali ai existenței, care sunt, de cele mai multe ori, complecși, abstracți, insuficient clarificați, se face, de obicei, prin echivalarea lor cu elemente ale universului familiar, de regulă, concrete. Modelele cognitive la care se ajunge se sprijină pe experiențe umane fundamentale [3,

p. 516]. Ca fenomen lingvistic, metafora a fost studiată tradițional în cadrul semanticii lexicale, avându-se în vedere caracterul biplan al acesteia – denominativ şi conotativ. La etapa actuală cercetările lingviștilor sunt orientate spre utilizarea metaforei conceptuale vs metafora cognitivă. Implicațiile figurate în procesul comunicării vizează o problematică destul de complexă şi variată, unul dintre aspectele cele mai importante fiind structurarea limbajului metaforic.

Analizând ipotezele lui Searle [4, p. 83-111] în legătură cu mecanismul de procesare a creierului a unei propoziții cu metafore pentru a-i descifra sensul, conchidem că filosoful american determină trei etape ale acestuia: mai întâi, creierul construiește o interpretare literală a propoziției; apoi, dacă interpretarea literală are sens, se declară mulțumit; iar, dacă interpretarea literală nu are sens sau este neadevărată, creierul caută o interpretare metaforică.

Pentru a lămuri structura metaforică a expresiei, se recurge la categoria conotației. Conceptul conotației a fost explicat pe larg de Elena Slave în monografia sa, în capitolul „Metafora ca unitate" [5, p. 8-26; 42-46]. Ceea ce trebuie să reținem e că există o conotație naturală a termenilor și o conotație contextuală. Anume aceasta din urmă, când termenii sunt deplasați din contextul lor natural într-un altul, dă naștere, de cele mai multe ori, metaforei. Totodată, ținem să menționăm că „Metafora este, prin natura sa, un procedeu bazat pe efecte naturale: sete „dorință arzătoare", trezește, pe lângă ideea generală, și imaginea concretă, fără să fie necesară o anumită organizare a contextului" [5, p. 44].

Dar totuși, de cele mai multe ori, anume contextul determină apariția metaforei, prin relația de contrast care se stabilește între metafora marcată de imagine și restul nemetaforic al enunțului. Un rol important din acest punct de vedere îi revine conotației referențiale a metaforei, care e determinată de domeniul semantic din care face parte termenul-axă al metaforei. Astfel, în cadrul metaforei politice putem vorbi despre metafore din domeniul militar („armata de susținători ai PD-ului sunt foarte activi pe piața media" [6], „a izbucnit un război total pe scena politică" [7]

„guvernanții... aspiră să mențină stabilitatea politică și să evite temporar conflagrații majore” [8]), metafore din domeniul sportiv („RM este la startul unui nou sezon politic” [9] „Asistăm la un meci dintre PLDM și PD, pe care-l arbitrează PL” [10], „acum mingea e pe terenul fracțiunilor parlamentare” [11]) metafore din domeniul fiziologic/ a corpului uman („în funcția mea de cap al acestei țări…” [12], „Fețe noi pe scena politică moldoveană” [13], „e nevoie de o mână de fier la conducerea capitalei” [14]) etc.

O analiză sistematică a imaginilor metaforice folosite de un om politic dezvăluie o rețea semnificativă de teme, motive, asociații stabile etc. Pornind de la constatarea faptului că discursul politic abundă în metafore, retorica clasică propune trei explicații posibile ale fenomenului:

a) Imaginile servesc la „a deghiza conceptele negative, ideile agresive, dezagreabile, triste sau care contravin modestiei”, deci, sunt folosite pentru disimularea propriilor concepții politice.
b) Metafora poate suplini lipsurile lexicului, dacă limbile nu au destule cuvinte pentru a exprima bogăția ideilor, conceptelor, sentimentelor etc. Imaginile reprezintă deci o necesitate a comunicării și o sursă a creativității lexicale.
c) Dintr-o anumită perspectivă, retorica este considerată un element esențial al limbajului și al gândirii. Metaforele ar reprezenta deci, o manieră de a gândi analogic, un mijloc de cunoaștere pe care îl utilizăm constant și care face apel atât la imaginație cât și la rațiune (interpretare echivalentă cu considerarea metaforei epistemologice în discursul științific).

Se știe că, în funcție de intenția politică asumată, distingem două tipuri de mesaje politice: mesaje de informare, prin care agenții comunicării politice își proclamă identitatea proprie, ceea ce îi diferențiază față de ceilalți, subliniind poziția în mediul politic, valorile împărtășite, obiectivele vizate, interesele promovate etc.; și mesaje vădit persuasive, altfel spus, mesajele care sunt folosite ca arme (legitime) ale luptei politice, pentru a câștiga şi păstra noi membri de partid, noi segmente de electorat, respectiv pentru a submina pozițiile deținute de adversarii politici în cadrul societății. Metaforele sunt valorificate în ambele tipuri de mesaje politice, deși în general utilizarea acestora în comunicarea politică este expresia unui limbaj care își propune intenționat mai degrabă să convingă decât să descrie o realitate.

În concluzie, comunicarea politică are deseori puterea de a modifica percepția asupra unor evenimente sau personaje publice, de a o orienta pe aceasta în direcția dorită, de a oferi cheia de interpretare a realității, de a rezolva conflictele sociale. Astfel, metafora joacă un rol important în construcția realității sociale şi politice. Aceasta se dovedește a fi un cod expresiv aparte, pitoresc şi vital în registrul stilistic al discursului politic.

Referințe bibliografice:

1. Avădanei Ștefan, La început a fost metafora, Iași, 1994.
2. Rovenţa-Frumuşani, Daniela. Semiotica discursului ştiinţific, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1995.
3. Butiurcă, Doina. Metafora „mâinii” în expresiile idiomatice. http://www.upm.ro/facultati_ departamente/stiinte_litere/ conferinte /situl_integrare_ europeana/engllist4.html.

4. Searle J. R. Metaphor. In Metaphor and Thought, Cambridge University Press, Cambridge, Ed. Ortony A., 1993.
5. Slave, Elena. Metafora în limba română, Ed. Științifică, București, 1991.
6. https://moldova.europalibera.org/a/blocul-acum-sau-cu-cine-s%C4%83-faci-schimbarea-/30085274.html (vizitat 12.05.2023).
7. https://evz.ro/razboi-total-in-politica-liberalii-blocaj-in-calea-celor-care-se-leapada-de-psd.html(vizitat 12.05.2023).
8. https://b1.ro/stiri/conflagratii-majore-pot-perecicla (vizitat 12.05.2023).
9. http://tribuna.md/2019/09/01/top-10-evenimente-care-ar-putea-marca-noul-sezon-politic/(vizitat 02.05.2023).
10. http://protv.md/politic/acuzatiile-de-ieri-un-joc-politic-petruti-asistam-la-un-meci-dintre-1108019.html (vizitat 22.05.2023).
11. http://tribuna.md/2019/04/21/top-10-evenimente-care-au-marcat-politica-din-rm-in-perioada-post-electorala/(vizitat 07.05.2023).
12. http://www.prezident.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-tarii-a-depus-flori-la-complexul-memorial-eternitate (vizitat 23.05.2023).
13. https://moldova.europalibera.org/a/1435973.html (vizitat 15.05.2023).
14. http://jurnal.md/ro/news/d2add529c4d7b861/alexandru-slusari-e-nevoie-de-o-mana-de-fier-la-conducerea-primariei-capitalei.html (vizitat 11.05.2023).

EXTINDEREA UE ÎN BALCANII DE VEST: NOI PROVOCĂRI

SILISTRARI Alfred,
doctorand, USM

Rezumat

Articolul examinează fezabilitatea aderării țărilor din Balcani la UE. Pentru moment, încercarea de a regândi extinderea ca instrument al politicii de securitate nu pare să producă schimbări semnificative. Există un pesimism înrădăcinat în Balcanii de Vest și impresia că noii candidați nu au realizat încă ce îi așteaptă. Sentimentul general este că integrarea europeană este o himeră și că există prea multe motive împotriva unei noi extinderi a UE.

Cuvinte-cheie: *Balcanii de Vest, Uniunea Europeană, politica de securitate, integrarea*

EU ENLARGEMENT IN THE WESTERN BALKANS: NEW CHALLENGES

Summary

The article examines the feasibility of the Balkan countries joining the EU. For the moment, the attempt to rethink enlargement as an instrument of security policy does not seem to bring about significant change. There is an entrenched pessimism in the Western Balkans and the impression that the new candidates have not yet realised what lies ahead. The general feeling is that European integration is a chimera and that there are too many reasons against further EU enlargement.

Key words: *Western Balkans, European Union, security policy, integration*

Invazia pe scară largă a Ucrainei de către Rusia din februarie 2022 a transformat radical mediul politic internațional și echilibrele interne din cadrul Uniunii Europene și, în mod previzibil, a afectat și relațiile cu Balcanii de Vest. Procesul de integrare europeană a celor șase țări din regiune (Albania, Bosnia și Herțegovina, Kosovo, Macedonia de Nord, Muntenegru și Serbia), aflat de ani de zile în serioase dificultăți, a fost zguduit de izbucnirea unui nou război în Europa: inițial, s-au reaprins speranțele de relansare, dar, pe parcursul lunilor, s-a revenit la situația obositoare de dinainte, deși într-un scenariu drastic schimbat.

Necesitatea de a oferi Ucrainei sprijin politic, dar și militar, pentru a face față invaziei rusești, a determinat statele membre ale UE să acorde în grabă țării statutul oficial de membru al UE, care până atunci fusese refuzat categoric în mai multe rânduri. Deschiderea bruscă față de Kiev a fost completată de o nouă disponibilitate a UE față de alte două țări din Parteneriatul Estic amenințate de politica externă a Kremlinului, Moldova și Georgia. În cursul anului 2022, politica de extindere a UE s-a extins astfel la nouă țări în prezent, inclusiv candidații actuali și potențiali [1].

Această extindere semnificativă a accentuat și mai mult impasul politic care durează de ani de zile în Balcanii de Vest, unde, la mai bine de două decenii de la începutul politicii de extindere, s-au înregistrat foarte puține progrese și o încetinire tot mai evidentă. Prin urmare, în contextul tragic generat de războiul din Ucraina, statele membre ale UE au considerat oportun să reasigure regiunea cu privire la voința lor politică de a-și îndeplini angajamentul de integrare asumat la summitul de la Salonic din 2003, oferind câteva semnale importante și partenerilor descurajați din Balcanii de Vest. În special, în decembrie 2022, Bosnia și Herțegovina [2] a fost nominalizată oficial ca țară membră de către Consiliul European, în timp ce în aprilie 2023, Parlamentul European a confirmat mult așteptata scutire de vize pentru Kosovo [3].

În acest din urmă caz, Comisia Europeană dăduse de mult timp un aviz pozitiv privind acordarea dreptului de liberă circulație în spațiul Schengen pentru cetățenii săi, însă țara balcanică a fost blocată mult timp din cauza opoziției unor state membre în Consiliul UE. Până la eliminarea istorică și recentă a vizelor, cetățenii din Kosovo erau singurii din regiune care nu se bucurau de dreptul la liberă circulație, restricție care va lua sfârșit în cele din urmă abia în ianuarie 2024.

Bosnia și Herțegovina, pe de altă parte, și-a obținut mult așteptata candidatură la UE ca răspuns la criza internațională, dar fără să fi făcut progrese vizibile în ceea ce privește solicitările repetate ale Comisiei Europene către elitele politice locale. Până în prezent, pe ordinea de zi au rămas paisprezece puncte, a căror rezolvare este considerată necesară pentru a face să avanseze procesul de integrare. Dimpotrivă, impasul politic din țară, sfâșiată de diviziuni profunde pe criterii etnice și politice, continuă să se agraveze. Cu toate acestea, noul context internațional a convins statele membre ale UE de necesitatea de a da un semnal clar cu privire la investiția politică a Bruxelles-ului în stabilitatea instituțională și în viitorul european al Bosniei.

Impulsionată de noi nevoi, politica de extindere a UE a căpătat din ce în ce mai mult o dimensiune de securitate în ultimele luni. Începând cu 2004, UE avea deja un mandat explicit de protejare a securității Bosniei și Herțegovinei, atribuit de Organizația Națiunilor Unite, prin gestionarea operațiunii militare EUFOR Althea. Cu toate acestea, prezența militarilor din statele membre însărcinate cu menținerea păcii în țară a fost redusă treptat, în timp, de la 6 000 la 600[4]

Noi provocări politice și geopolitice emergente

Într-un moment în care UE era din ce în ce mai puțin convinsă de urgența de a trebui să ofere țării o perspectivă pe termen lung, dacă nu prin accelerarea, cel puțin prin eficientizarea procesului de integrare a Bosniei și Herțegovinei și a întregii regiuni, problema dimensiunii geopolitice a extinderii a devenit din ce în ce mai centrală pe agenda europeană. În ciuda angajamentului și a inițiativei politice a unor țări precum Germania, principalul arhitect și forță motrice a așa-numitului "proces de la Berlin", și a încercărilor repetate de a concepe strategii noi și originale de relansare a procesului în ultimii ani, politica europeană de extindere a continuat să își piardă vizibil relevanța pe agenda marii majorități a țărilor UE.

Nici avertismentele repetate cu privire la penetrarea din ce în ce mai mare a Rusiei, Turciei și Chinei în regiune și, prin urmare, apelul la dimensiunea geopolitică a extinderii, nu au fost suficiente pentru a reaprinde cu adevărat interesul politic european de a aduce această veritabilă enclavă în arhitectura politică a UE.

Dimpotrivă, determinarea unor state membre de a bloca procesul, adesea determinată de considerente interne și fără legătură cu progresele sau deficiențele reale ale țărilor în cauză, a reușit să dicteze din ce în ce mai mult politica Uniunii față de această regiune. O situație care s-a cristalizat de mult timp și care este poate cel mai clar și paradigmatic simbolizată de odiseea politică a Macedoniei de Nord. Țara a fost candidată încă din 2005, dar s-a trezit blocată mai întâi de conflictul de 20 de ani dintre Grecia și Grecia în privința numelui (rezolvat prin decizia Skopje de a schimba denumirea constituțională a țării din "Macedonia" în "Macedonia de Nord", în urma acordurilor de la Prespa din 2018), apoi de preocupările Franței și acum de cererea Bulgariei de a include minoritatea bulgară printre cele menționate oficial în constituția macedoneană. În pofida deschiderii negocierilor, politicienii și opinia publică macedoneni sunt

în mare măsură neîncrezători în promisiunile de integrare și la fel de puțin dispuși să se supună unor noi reforme în numele unui viitor european perceput ca fiind nebulos [5].

În orice caz, în februarie 2022, cadrul internațional s-a transformat radical. Inițial, invazia rusă a generat o mare îngrijorare cu privire la posibila deschidere a unui al doilea front în Balcanii de Vest, o zonă de fricțiune de lungă durată între sferele de interes euroatlantic și rusesc [6] În primele săptămâni ale conflictului, alarma a fost resimțită în special în Bosnia și Herțegovina, unde populația locală este încă profund traumatizată de conflictul vechi de 30 de ani.

În etapele ulterioare, Serbia a fost cea care s-a aflat în dificultate, angajată într-un delicat și din ce în ce mai inconfortabil joc de echilibru între Occident și Moscova, principalul aliat al Belgradului în jocul privind soarta Kosovo. După izbucnirea ostilităților, presiunea europeană și americană asupra Serbiei pentru a se conforma sancțiunilor împotriva Rusiei și, în general, politicii externe și de securitate europene a crescut exponențial. Deși marja de manevră în politica externă sârbă s-a redus drastic, strivită de confruntarea militară și geopolitică în curs, premierul sârb Aleksandar Vucic a reușit până acum să evite o ruptură cu Moscova, afirmându-și dreptul la o linie politică autonomă în tradiția iugoslavă [7].

Invazia Ucrainei a avut, de asemenea, repercusiuni vizibile asupra relațiilor bilaterale nerezolvate dintre Serbia și Kosovo, angajate de ani de zile într-un proces de normalizare a relațiilor facilitat de Uniunea Europeană, dar marcat și de o lungă perioadă de impas. După începerea invaziei rusești, a existat o reaprindere evidentă a tensiunilor între Pristina, care și-a declarat independența în 2008, și Belgrad, care continuă să considere Kosovo parte integrantă a teritoriului său național. Tensiunile au izbucnit în toamna anului 2022 în așa-numitul "război al plăcilor", care în anumite etape a condus la temeri privind o revenire a confruntării lente dintre cele două părți [8]

Impulsionat de necesitatea de a arăta un răspuns decisiv și credibil, Înaltul Reprezentant pentru politica externă a UE, Josep Borrell, a lansat, după ani de inerție, o nouă inițiativă diplomatică mai convinsă, care a generat mari așteptări și un acord bilateral încheiat în martie 2023 la Ohrid, în Macedonia de Nord, acceptat formal, dar nesemnat încă de părți, provocând un nou scepticism cu privire la posibilitatea depășirii zidului la zid [9]

Impresia este că, în general, comunitatea internațională lucrează mai ales în efortul de a coopta Serbia pentru a o distanța de Rusia, în loc să mențină o poziție clară în fața ambiguității politice în dialogul privind Kosovo, ca și în celelalte dosare deschise. La rândul său, guvernul kosovar condus de Albin Kurti nu pare dispus să facă compromisuri în ceea ce privește principala problemă rămasă pe masă, și anume crearea imediată a unei Asociații a municipalităților sârbe, un instrument de protecție a minorității sârbe, percepută de Pristina ca o amenințare latentă la adresa propriei sale statalități neterminate.

Suspiciunile Pristinei sunt alimentate și mai mult de sprijinul acordat de Belgrad liderului politic al Republicii Srpska (RS), Milorad Dodik, care continuă să amenințe cu secesiunea entității sale și, prin urmare, cu prăbușirea structurii fragile definite de acordurile de la Dayton, pe care se sprijină cu greu pacea în Bosnia și Herțegovina. Și în acest caz, situația a început deci să se deterioreze din nou, în ciuda injecției de încredere și securitate care ar fi trebuit să vină după acceptarea candidaturii europene în decembrie anul trecut.

În mod paradoxal, în cursul anului 2022, la tensiunea continuă alimentată de elita politică din RS s-a adăugat agravarea crizei relațiilor dintre componentele bosniacă și croată din cealaltă entitate constitutivă a Federației Bosniei și Herțegovinei, tot ca urmare a intervenției

controversate a Înaltului Reprezentant al Comunității Internaționale (OHR) Christian Schmidt. Acesta din urmă, cu scopul de a debloca formarea guvernului în Federație, a recurs în mod repetat la utilizarea Puterilor de la Bonn ale OHR – atribuite OHR de către Consiliul de implementare a păcii din Bosnia și Herțegovina încă din 1997 pentru a rezolva eventualele blocaje instituționale -, marginalizând partidul naționalist bosniac și declanșând puternice controverse privind concesiile făcute componentei croate a țării [10]

Prin urmare, șocul inițial a fost urmat de o fază de normalizare a riscurilor care decurg din noul scenariu internațional. În ansamblu, greutatea a douăzeci de ani de dialog nereușit cu UE s-a impus din nou, strivind opinia publică, centrele de studii și societatea civilă sub greutatea unor sisteme încă incapabile să consolideze procesele demo- cratice și, prin urmare, să contribuie la o reală pacificare post-conflict.

Chiar și ținând cont de condițiile particulare ale fiecăreia dintre țările din regiune, în Balcanii de Vest, clientelismul, corupția și deriva politică spre sisteme din ce în ce mai puțin democratice au generat din nou frustrare și deziluzie în ceea ce privește viitorul și posibilitatea ca procesul de integrare europeană să conducă la o consolidare politică și economică care să asigure o îmbunătățire clară a perspectivelor și a calității vieții. Consecința cea mai vizibilă a acestei situații este faptul că procente tot mai mari din populație au început să privească emigrarea ca pe o soluție individuală la lipsa lor de perspective politice, sociale și economice [11]

Numeroasele propuneri de revitalizare a extinderii către Balcanii de Vest sunt primite în prezent cu tot mai multă răceală atât de clasa politică, cât și de opinia publică locală, fiind percepute din ce în ce mai mult ca un efort tehnico-burocratic gol, fără șanse de rezultate pozitive. Pe de altă parte, pentru o parte a elitelor regionale, jocul la mai multe mese în alianțe în afara UE, fie că este vorba de Rusia, Turcia sau China, în funcție de convenienețe, continuă să dea roade sau cel puțin nu este sancționat fără echivoc. Cazul cel mai izbitor este cel al lui Dodik în Bosnia și Herțegovina [12], care, în ciuda faptului că a fost lovit de sancțiunile americane, rămâne un interlocutor politic perfect obișnuit al comisarului pentru extindere Varhelyi, al premierului ungar Orban[13] și al premierului croat Andrej Plenković [14]

Pe lângă descurajarea elitelor politice locale, care sunt în mod clar inadecvate pentru a face față marilor provocări ale regiunii, există, de asemenea, o frustrare față de Uniunea Europeană și cinismul statelor sale membre. Unanimitatea în procesul decizional european lasă politica de extindere la mila ciclurilor electorale ale fiecăruia dintre cei Douăzeci și Șapte: indiferent de greutatea politică și de validitatea motivelor sale, fiecare membru al "clubului" este văzut ca un interlocutor care poate zădărnici în mod arbitrar eforturile colective.

Nu lipsesc alte exemple îngrijorătoare – de asemenea, exterioare extinderii – care arată cât de oportuniste și, prin urmare, inconsecvente pot fi pozițiile statelor membre ale UE. Profitând de expulzarea Rusiei din Consiliul Europei, guvernul kosovar a inițiat în urmă cu un an o cerere de aderare la organizația regională, cerere care, pentru a fi acceptată, necesită avizul pozitiv a două treimi din statele membre. În aprilie, Consiliul de Miniștri al celor patruzeci și șase de state membre a aprobat cererea Pristinei cu treizeci și trei de voturi pentru, cinci abțineri (Grecia, Slovacia, Moldova, Ucraina și Bosnia și Herțegovina) și șapte împotrivă (Ungaria, Spania, Cipru, România, Azerbaidjan, Georgia și, bineînțeles, Serbia) [15]

Din poziția exprimată de statele membre ale Consiliului se poate observa complexitatea politicii externe europene: Ungaria, care recunoaște și Kosovo, a votat împotrivă. Dintre cele cinci state membre UE care nu au recunoscut independența Kosovo, Spania, Cipru și România

au confirmat poziția extremistă, în timp ce Grecia și Slovacia s-au abținut, arătând deschidere față de viitorul fostei provincii autonome, recunoscută de celelalte douăzeci și două de state membre UE.

Este clar că, fără depășirea procesului decizional bazat pe unanimitate, cel puțin în etapele intermediare ale procesului de extindere, politica UE față de vecinătatea sa strategică nu își va recăpăta credibilitatea în fața țărilor candidate și va rămâne prizoniera unor veto-uri continue, mai mult sau mai puțin arbitrare[16] Problema rolului geopolitic al unei regiuni fragile și complexe precum Balcanii de Vest rămâne pe masa UE, dar instrumentele decizionale actuale sunt în mod clar inadecvate pentru a face față provocărilor și a culege oportunitățile incontestabile pe care le oferă această regiune.

În absența unei schimbări de direcție, concurenților externi ai UE le va fi în continuare ușor să provoace diviziuni și contraste, împiedicând apariția unei linii puternice și clare în gestionarea relațiilor cu regiunea. În ultimii ani, în principal Rusia și aliații săi locali au fost cei care au stimulat instabilitatea politică, în viitor "divide et impera" ar putea fi chinezii și, ocazional, și americanii [17]. În ultimii ani, nu au lipsit ocaziile pentru dezacorduri sensibile între SUA și UE în abordarea lor față de Balcanii de Vest, în timp ce doar atunci când au acționat în mod concertat au obținut rezultate semnificative [18]

Impresia este că în regiune, cel puțin până în prezent, nimeni nu este cu adevărat conștient de consecințele pe termen lung ale transformării radicale a contextului internațional. Deocamdată, încercarea de a regândi extinderea ca instrument în politica de securitate nu pare să genereze schimbări substanțiale. În timp ce la Kiev și la Chișinău, capitolele acquis-ului comunitar sunt examinate cu hotărâre în vederea deschiderii negocierilor până anul viitor, în Balcanii de Vest domină un pesimism adânc înrădăcinat și impresia că noii candidați nu au înțeles încă ce îi așteaptă. Sentimentul comun este că ucrainenii vor descoperi în curând că integrarea europeană este de fapt o himeră și că există prea multe motive împotriva continuării extinderii Uniunii.

Extinderea, de fapt, nu poate avea loc fără o transformare radicală a țărilor candidate. Cel mai clar exemplu în acest sens este reforma sistemului judiciar, pe care aproape toate țările candidate trebuie să o abordeze pentru a asigura funcționarea statului de drept pentru cetățenii lor, ceea ce reprezintă o condiție prealabilă pentru aderarea la UE. Reforma de anvergură care este în curs de desfășurare în Albania de câțiva ani, care produce primele rezultate încurajatoare, a dus la înlăturarea unei mari părți a judecătorilor în funcție: o alegere radicală, dar necesară, având în vedere gradul de corupție din sistemul judiciar din această țară. Evident, nicio clasă politică nu ar fi luat vreodată o măsură atât de drastică fără presiunea convinsă și regulată a Comisiei Europene [19].

Pentru a reda încrederea în viitor unor populații încercate de 30 de ani de războaie și de transformări radicale în domeniul politic, economic și social care le-au pus la încercare, și pentru a proceda la reformele necesare integrării europene, avem nevoie de angajamentul consecvent al instituțiilor europene, hotărâte să facă să înțeleagă elitelor politice locale că vremea tacticii a trecut și că au acum în față interlocutori capabili să reconfigureze viitorul spațiului politic comun.

Din păcate, procesul de integrare europeană nu produce într-o perioadă scurtă de timp rezultate frapante care să facă evident pentru societatea civilă, în mod simplu, avantajul politic al apartenenței. În plus, reglementările UE la care țările din regiune trebuie să-și armonizeze sistemele sunt destul de limitate în domeniile care pot oferi o îmbunătățire rapidă a calității vieții

cetățenilor. De aceea, este esențial să se evite confuzia cu privire la responsabilitățile și rezultatele procesului de integrare europeană.

Oferirea de garanții de securitate astăzi Ucrainei ca și Bosniei-Herțegovina sau Kosovo este un obiectiv important, nu numai pentru prioritățile strategice ale UE, ci și pentru a răspunde preocupărilor cetățenilor țărilor din regiune a căror existență este (încă) amenințată. Cu toate acestea, trebuie să evităm riscul ca, în fața actualei crize internaționale, natura politicii de extindere să fie răsturnată, iar relația dintre UE și țările candidate, atât din Balcanii de Vest, cât și din Parteneriatul Estic, odată regândită exclusiv în termeni de securitate, să ajungă să nu producă consolidare democratică, dezvoltare economică și armonizare a reglementărilor, ci doar o aliniere politică de conveniență, insuficientă pentru a crea o integrare europeană deplină, așa cum se tem mulți cetățeni din regiune.

Referințe bibliografice;

1. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/ ↑
2. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/13/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process/ ↑
3. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/14/kosovo-council-presidency-and-european-parliament-agree-on-visa-free-travel/ ↑
4. https://www.eeas.europa.eu/eufor-althea/eufor-bosnia-herzegovina-military-operation-althea_en ↑
5. https://www.iemed.org/publication/re-examining-two-key-accession-processes-the-cases-of-north-macedonia-and-serbia/ ↑
6. https://carnegieendowment.org/politika/89600 ↑
7. https://carnegieendowment.org/politika/89600 ↑
8. https://www.dw.com/en/serbia-balances-between-russia-and-the-west/a-41854351 ↑
9. https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-implementation-annex-agreement-path-normalisation-relations-between_en ↑
10. https://www.rferl.org/a/bosnia-schmidt-protests-sarajevo-election-laws/32344797.html ↑
11. https://www.aspeninstitute.de/wp-content/uploads/2020-Emigration-from-the-Western-Balkans.pdf ↑
12. https://www.reuters.com/world/europe/bosnian-serb-leader-dodik-charged-over-defying-peace-envoys-decisions-2023-08-11/ ↑
13. https://n1info.ba/english/news/bosnias-dodik-meets-varhelyi-and-orban-in-budapest/ ↑
14. https://balkaninsight.com/2022/01/18/croatian-president-calls-dodik-partner-amid-bosnian-electoral-crisis/ ↑
15. https://balkaninsight.com/2023/04/24/kosovo-passes-first-step-to-council-of-europe-membership/ ↑
16. https://carnegieeurope.eu/2022/06/20/what-has-stopped-eu-enlargement-in-western-balkans-pub-87348 ↑

17. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/653621/EXPO_STU(2020)653621_EN.pdf ↑
18. https://www.iemed.org/publication/the-european-union-and-the-kosovo-challenge/ ↑
19. https://europeanwesternbalkans.com/2022/06/16/despite-its-weaknesses-the-vetting-process-remains-the-reform-of-paramount-importance-in-albania/

PERSPECTIVA EUROPEANĂ A STATELOR DIN BALCANII DE VEST: ÎNTRE „OBOSEALA EXTINDERII” ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ

USTIAN Adrian,
student, Universitatea de Studii Europene
din Moldova

Rezumat

În ceea ce privește parcursul european al statelor din Balcanii de Vest, Uniunea

Europeană transmite că s-ar afla într-o perioadă de „oboseală a extinderii”. Riscurile întârzierii integrării statelor din această regiune profund marcată de războaiele de după destrămarea Iugoslaviei sunt semnificative, în mod special în privința creșterii influenței economice și politice în regiune a unor state precum Turcia, Federația Rusă și China. După blocarea negocierilor de aderare pentru Albania și Macedonia de Nord, în noiembrie 2019, Comisia Europeană a lansat o serie de propuneri pentru îmbunătățirea Politicii de Extindere în Balcanii de Vest, punându-se accentul pe cooperarea intraregională, creșterea credibilității decidenților politici în asumarea reformelor și mai multă predictibilitate. Din punctul de vedere al României, stabilitatea în regiunea Balcanilor de Vest este foarte importantă, fiind sprijinită integrarea europeană în funcție de meritele individuale ale fiecărui stat în implementarea reformelor. Conferința privind Viitorul Europei reprezintă o oportunitate de a relansa proiectul construcției europene, oferind statelor din Balcanii de Vest o perspectivă corectă, credibilă și concretă cu privire la integrarea europeană.

Cuvinte-cheie: *integrare europeană, Balcanii de Vest, Politica de Extindere, europenizare, „oboseala extinderii”.*

THE WESTERN BALKANS' EUROPEAN PERSPECTIVE: BETWEEN 'ENLARGEMENT FATIGUE' AND EUROPEAN INTEGRATION

Summary

As regards the European course of the Western Balkan states, the European Union reports that they are in a period of "enlargement fatigue". The risks of delaying the integration of states in this region deeply scarred by the wars since the break-up of Yugoslavia are significant, particularly in view of the growing economic and political influence in the region of states such as Turkey, the Russian Federation and China. After accession negotiations for Albania and Northern Macedonia stalled in November 2019, the European Commission launched a series of proposals to improve enlargement policy in the Western Balkans, with a focus on intra-regional cooperation, increased credibility of policymakers in taking ownership of reforms and greater predictability.

Keywords: *European integration, Western Balkans, Enlargement Policy, Europeanization, "enlargement fatigue".*

Decizia președintelui francez Emmanuel Macron de a bloca deschiderea negocierilor de aderare pentru Albania și Macedonia de Nord, în noiembrie 2019, a suscitat surprindere și indignare în anumite capitale europene, fiind calificată de președintele Comisiei Europene de la acea dată, Jean-Claude Juncker, drept „o mare greșeală”. Liderul de la Élysée a susținut însă nevoia de reformare a întregii Politici de Extindere a Uniunii Europene, considerând că este nevoie de o regândire profundă a viziunii cu privire la viitorul construcției europene, înainte de a putea primi noi state member [1]. Izbucnirea crizei sanitare și economice generate de pandemia cu noul coronavirus a schimbat radical agenda politică la nivel european, iar principalul obiectiv al guvernelor din Balcanii de Vest a devenit gestionarea crizei. Uniunea Europeană a mobilizat

un pachet de 3,3 miliarde de euro pentru a sprijini statele din Balcanii de Vest în vederea gestionării efectelor pandemiei. Cu toate acestea, dincolo de dificultățile generate de pandemie, contextul politic nu a evoluat nici el în sens pozitiv. În noiembrie 2020, Bulgaria a blocat deschiderea negocierilor de aderare cu Macedonia de Nord. Conform părții bulgare, limba oficială a Macedoniei de Nord este doar un dialect regional al limbii bulgare, interpretare respinsă de autoritățile de la Skopje. Cu toate că Bulgaria sprijină la nivel principial integrarea europeană a statelor din Balcanii de Vest, aceasta fiind și una dintre prioritățile președinției bulgare a

Consiliului UE în 2018, disputa identitară și lingvistică a fost considerată suficient de importantă pentru a bloca temporar aderarea Macedoniei de Nord [2]. Regiune profund marcată de experiența tragică a războaielor de după destrămarea Iugoslaviei, parcursul european al Balcanilor de Vest este unul complicat, cu perioade de evoluții pozitive, dar și cu perioade de încetinire și chiar regres. Disputele intraregionale, ca și disputele cu state deja membre ale Uniunii Europene, au ridicat probleme semnificative, atât pentru decidenții politici din regiune, cât și pentru instituțiile europene. Întârzierea integrării a (re)atras influența din ce în ce mai crescută a statelor terțe, unele dintre acestea cu interese mai vechi, precum Federația Rusă sau Turcia, altele cu implicare mai recentă, precum China.

Două concepte au fost folosite pentru a explica aceste dificultăți de integrare a statelor din Balcanii de Vest în Uniunea Europeană. Conceptul de „oboseală a extinderii" a fost definit de Anna Szolucha drept „ezitarea sau refuzul de a oferi statutul de stat membru al Uniunii Europene pentru state noi (...) în perioada imediat următoare finalizării unui val de extindere" [3]. Procesul de integrare europeană demonstrează ciclicitatea acestei „oboseli", în cazul Balcanilor de Vest fiind direct legat de nevoia de internalizare a efectelor extinderii în spațiul postcomunist din Europa Centrală și de Est [4]. Din multe puncte de vedere, succesul „europenizării" și integrării fostelor state comuniste din Europa Centrală și de Est a fost considerat un model transferabil în Balcanii de Vest.

Cu toate acestea, cele două procese au avut evoluții diferite, „oboseala" generată de extindere în Europa Centrală și de Est putând fi una dintre cauzele ce au limitat „europenizarea" statelor din Balcanii de Vest. Dificultățile în integrarea statelor din Balcanii de Vest au dus la contestarea atât a conceptului de „europenizare", cât și a capacității Uniunii Europene de a fi o „putere normativă" [5] în regiune. După succesul din Europa Centrală și de Est, instituțiile europene par a fi nevoite să „regândească" criteriile și instrumentele politicii de extindere. În acest sens, analizând cazul statului Bosnia și Herțegovina, autori precum Iordan Gheorghe Bărbulescu și Miruna Troncotă propun conceptul de „europenizare limitată", sugerând că există un risc semnificativ al intrării într-un cerc vicios pentru statele din Balcanii de Vest [6].

Uniunea Europeană s-a (auto)definit ca un actor normativ în pacificarea și democratizarea statelor din Balcanii de Vest, utilizând Politica de Extindere ca, teoretic, cel mai bun instrument de politică externă pe care îl are la dispoziție, utilizând instrumente de soft power [7] pentru a „europeniza" aceste state și a le apropia de comunitatea europeană [8]. Din acest motiv, riscurile unui eventual insucces al Uniunii Europene în integrarea statelor din Balcanii de Vest sunt majore, nu doar din perspectiva creșterii influenței Federației Ruse, Chinei sau Turciei în regiune, ci mai ales în ceea ce privește credibilitatea construcției europene ca vector al democratizării și modernizării.

Obiectivul acestui material este de a oferi o privire de ansamblu referitoare la starea actuală a procesului de integrare europeană a statelor din Balcanii de Vest, pornind de la

specificitățile atât ale regiunii ca bloc eterogen, cât și ale fiecărui stat în parte. De asemenea, vor fi prezentate reformele propuse de către instituțiile europene prin Politica de Extindere, din perspectiva consecințelor asupra regiunii analizate, fiind pus accentul pe obiectivele setate pentru fiecare stat candidat sau potențial candidat. Nu îl ultimul rând, va fi inclusă o scurtă analiză privind obiectivele și interesele altor actori geopolitici în Balcanii de Vest

Propunerile Comisiei Europene pentru îmbunătățirea Politicii de Extindere în Balcanii de Vest Adoptată la Summitul UE-Balcanii de Vest din 6 mai 2020, Declarația de la Zagreb a reiterat sprijinul fără echivoc al statelor membre UE pentru integrarea europeană a țărilor din Balcanii de Vest. În ceea ce privește criza generată de pandemia cu noul coronavirus, s-a pus accentul pe nevoia de unitate și de solidaritate, cele două părți subliniind importanța colaborării în gestionarea efectelor pandemiei. Asistența statelor membre UE va trebui legată de progrese tangibile în reformare socioeconomică și respectarea statului de drept, țările din Balcanii de Vest angajându-se să respecte valorile, regulile și standardele comunității europene. Cooperarea regională va trebui legată direct de eforturi concrete în vedere reconcilierii atât între statele din regiune, cât și în raport cu state din afara Balcanilor de Vest [9].

Contextul pandemic, cât și investițiile economice ale statelor terțe în regiune, au demonstrat nevoia ca instituțiile europene să ofere sprijin statelor din Balcanii de Vest pentru refacerea economică și tranziția spre o economie verde și digitală. Astfel, Planul Economic și de Investiții, lansat în 2020, își propune să aducă economiile din Balcanii de Vest mai aproape de Piața Unică europeană, prin stimularea cooperării și comerțului intraregional. Conectarea economică intraregională presupune ca statele din regiune să-și asume reforme fundamentale, inclusiv prin crearea unei piețe unice regionale, pornind de la acquis-ul comunitar. Aceasta ar crește semnificativ investițiile străine în regiune, oferind în același timp sprijin în vederea depășirii diferendelor dintre state, inclusiv din perspectiva relațiilor dintre Serbia și Kosovo.

Din punct de vedere al digitalizării, statele din Balcanii de Vest ar urma să respecte strategia digitală a Uniunii Europene, în vederea integrării mai facile în Piața Unică. Obiectivul, pe termen mediu și lung, al acestei apropieri economice între UE și statele din Balcanii de Vest este să ofere un sprijin concret în vederea integrării în comunitatea europeană, dar și să reducă influența unor actori terți în regiune. Cu toate acestea, Comisia Europeană a reiterat că principalul obstacol pentru dezvoltarea economică a statelor din regiune este legat de respectarea principiilor statului de drept și combaterea corupției endemice. Democrația și respectul pentru drepturile fundamentale ale omului nu reprezintă doar o condiție a integrării europene, ci și o sursă în vedere redresării economice post-criză pandemică [10].

Cooperarea regională reprezintă, din punctul de vedere al Comisiei Europene, cel mai important instrument pentru asigurarea dezvoltării economice și sociale pentru statele din Balcanii de Vest. Astfel, formate de cooperare precum Acordul de Liber Schimb Central European (CEFTA), Consiliul de Cooperare Regională sau Comunitatea pentru Transport au rezultate palpabile. Crearea unei Zone Economice Regionale (Regional Economic Area) ar 12 permite creșterea atractivității economiilor din regiune pentru investițiile străine și accelerarea integrării europene [11].

Propunerile Comisiei Europene pentru îmbunătățirea Politicii de Extindere, lansate în februarie 2020, se bazează pe câteva principii-cheie: mai multă credibilitate din partea decidenților politici în asumarea reformelor; mai multă voință politică în vederea integrării europene, atât din partea decidenților, cât și la nivel societal; un proces de negociere mai dinamic; predictibilitate. Dincolo de obligațiile și așteptările UE în raport cu statele candidate,

Uniunea își asumă respectarea principiilor „meritocratice” și a criteriilor obiective [12]. Pornind de la aceste principii, Consiliul a decis să deschidă negocierile de aderare cu Albania și Macedonia de Nord în martie 2020, Comisia prezentând în luna iulie a aceluiași an propunerile de direcții de negociere.

În ceea ce privește celelalte state din regiune, negocierile cu Muntenegru și Serbia au progresat, în timp ce în cazul Bosniei și Herțegovinei a fost propus un plan comprehensiv de reforme. În cazul Kosovo, progresul a fost limitat, chiar dacă autoritățile de la Pristina au continuat să-și declare angajamentul pentru integrarea europeană [13].

„Pachetul de extindere” 2020 subliniază care sunt principalele reforme pe care statele din regiune trebuie să le implementeze. În primul rând, respectarea statului de drept prin independența actului de justiție. Dacă Albania și Macedonia de Nord au făcut progrese în acest sens, în Bosnia și Herțegovina sau Serbia nu a fost înregistrat niciun progres. Corupția reprezintă în continuare o reală problemă pentru dezvoltarea economică a tuturor statelor din regiune, chiar dacă în Albania și Macedonia de Nord au existat semnale încurajatoare. Din punct de vedere al instituțiilor democratice, este încă nevoie de reforme care să asigure consolidarea procesului electoral și separarea puterilor în stat.

Din punct de vedere economic, progrese în crearea unei piețe competitive, care să poată face față competiției de pe piața unică, au fost identificate în Albania, Muntenegru și Serbia, în timp ce Bosnia și Herțegovina, Kosovo și Macedonia de Nord au făcut doar progrese limitate. Înainte de izbucnirea pandemiei cu noul coronavirus, ratele de creștere economică ale statelor din regiune erau mai ridicate decât media UE, însă decalajul în raport cu piața unică rămâne încă departe de convergența reală. Pandemia va afecta probabil diferit economiile din regiune, durata și severitatea recesiunii post-pandemie putând reprezenta un factor foarte important în evoluția parcursului european de la stat la stat. Dincolo de intervențiile și investițiile actorilor terți, UE rămâne cel mai mare partener comercial al statelor din Balcanii de Vest, reprezentând 82,9% din exporturi și 61,8% din importuri. Companiile din UE reprezintă 73% din investițiile străine directe din regiune. Din punct de vedere al respectării standardelor și normelor europene, statele din regiune sunt moderat pregătite. În cazul Serbiei, Comisia Europeană a remarcat apropierea acestei țări de China în contextul pandemiei, în timp ce restul statelor din regiune au respectat în linii mari pozițiile UE în relațiile cu terții [14].

„Pachetul de extindere” 2020 se încheie cu o serie de recomandări, aplicabile atât pentru întreaga regiune, cât și pentru fiecare dintre statele din Balcanii de Vest. Astfel, remarcând că o Politică de Extindere credibilă rămâne o investiție geostrategică în vederea asigurării păcii, stabilității, securității și dezvoltării întregii Europe, Comisia Europeană a invocat evoluții recente pentru a motiva nevoia de îmbunătățire a procesului de extindere. În Muntenegru, declararea intenției de a adera la Uniunea Europeană este dublată de implementarea de reforme și politici publice. În Serbia însă, dincolo de declarațiile politice, guvernul trebuie să investească mai mult în obținerea de rezultate obiective și comunicarea mai puțin ambiguă cu instituțiile europene. Macedonia de Nord și Albania au făcut progrese relevante în atingerea obiectivului strategic de integrare europeană, în timp ce Bosnia și Herțegovina trebuie să implementeze reforme structurale profunde, inclusiv din punct de vedere constituțional. În cazul Kosovo, perioada de incertitudine politică trebuie depășită, iar procesul de implementare a reformelor revigorat [15].

În Discursul privind Starea Uniunii Europene din 16 septembrie 2020, Ursula von der Leyen, președintele Comisiei Europene, a reiterat importanța parcursului european pentru statele din Balcanii de Vest, subliniind că „Viitorul întregii regiuni este în Uniunea Europeană.

Împărtășim aceeași istorie, împărtășim același destin. Balcanii de Vest sunt parte a Europei – nu doar o oprire pe Drumul Mătăsii”31 (sublinierea autorului). Dincolo de aceste viziuni politice destul de optimiste, situația politică a statelor din Balcanii de Vest rămâne una foarte complicată. Întârzierea integrării europene poate acutiza riscurile creșterii influenței economice și politice a unor state precum Turcia, Federația Rusă sau China, iar criza economică generată de pandemie poate accentua dependența unora dintre statele din regiune de sprijin financiar și economic extern, care nu întotdeauna înseamnă în mod obligatoriu sprijin din partea statelor membre ale Uniunii Europene. Cu toate acestea, previziunile nu trebuie să fie nici excesiv de pesimiste. Conferința privind viitorul Europei reprezintă o oportunitate de a relansa proiectul construcției europene, oferind statelor din Balcanii de Vest o perspectivă corectă, credibilă și concretă cu privire la integrarea europeană, depășind paradigma „oboselii extinderii”. Dincolo de pericolul creșterii influenței actorilor terți în regiune, colaborarea dintre Uniunea Europeană și statele din Balcanii de Vest oferă beneficii concrete pentru ambele părți. Din perspectiva UE, succesul integrării statelor din această regiune poate reprezenta o (re)confirmare a succesului proiectului european, dar și o (re)afirmare a capacității UE de a juca un rol important ca actor normativ în europenizarea statelor foste comuniste. Pentru statele din Balcanii de Vest, integrarea cu succes în Uniunea Europeană va aduce atât beneficii semnificative din punct de vedere al democrației și al statului de drept, dar mai ales din punct de vedere al creșterii prosperității cetățenilor.

Referințe bibliografice:

1. EU blocks Albania and North Macedonia membership bids, disponibil la: https://www.bbc.com/news/worldeurope-50100201.
2. Una Hajdari, Tongue-tied: Bulgaria’s language gripe blocks North Macedonia’s EU path. Sofia holds up start of membership talks over linguistic dispute, disponibil la: https://www.politico.eu/article/bulgaria-northmacedonia-eu-accession-talks-language-dispute
3. Anna Szoulcha, „The EU and Enlargement Fatigue: Why Has the European Union Not Been Able to Counter Enlargement Fatigue”, Contemporary European Research, nr. 6, 2010, pp. 1-16.
4. John O`Brennan, „`On the Slow Train to Nowhere?`. The European Union, `Enlargement Fatigue` and the Western Balkans”, European Foreign Affairs Review, vol. 19, nr. 2 (2014), pp. 221-242.
5. Ian Manners, „Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?”, Journal of Common Market Studies, vol. 40, nr. 2, pp. 235-258.
6. Iodan Gheorghe Bărbulescu, Miruna Troncotă, „The Ambivalent Role of the EU in the Western Balkans - “Limited Europeanisation” between Formal Promises and Practical Constraints. The Case of BosniaHerzegovina”, Romanian Journal of European Affairs, vol. 12, no. 1, martie 2021, pp. 5-26, disponibil la: http://rjea.ier.gov.ro/wp-content/uploads/articole/RJEA_2012_vol12_no1_The-Ambivalent-Role-of-the-EU-inthe-Western-Balkans_2.pdf
7. Joseph Nye, Soft Power: The Means to Success in World Politics, Public Affairs, 2005.
8. Iordan Gheorghe Bărbulescu, Miruna Troncotă, „EU` ”Laboratory” in the Western Balkans. Experimenting Europeanization without Democratization. The Case of

Bosnia and Herzegovina", Revista Española de Ciencia Política, no. 31, martie 2013, pp. 63-99.
9. Zagreb Declaration, 6 May 2020, disponibil la: https://www.consilium.europa.eu/media/43776/zagrebdeclaration-en-06052020.pdf
10. Commission Communication on an Economic and Investment Plan for the Western Balkans, disponibil la: https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf
11. European Commission, 2020 Communication on EU enlargement policy, disponibil la: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20201006-communication-on-eu-enlargementpolicy_en.pdf
12. European Commission, Enhancing the accession process – A credible EU perspective for the Western Balkans, disponibil la: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/enlargement-methodology_en.pdf
13. European Commission, 2020 Communication on EU enlargement policy, disponibil la: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20201006-communication-on-eu-enlargementpolicy_en.pdf
14. European Commission, 2020 Communication on EU enlargement policy, disponibil la: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20201006-communication-on-eu-enlargementpolicy_en.pdf
15. European Commission, 2020 Communication on EU enlargement policy, disponibil la: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20201006-communication-on-eu-enlargementpolicy_en.pdf

POLITICA EUROPEANĂ COMUNĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE

CHETREAN Oleg,
Masterand, USEM

Rezumat

Articolul subliniază importanța Uniunii Europene (UE) în arena internațională, evidențiindu-i rolul ca cel mai mare donator de ajutor din lume și un puternic bloc comercial. Cu relații stabilite cu 150 de țări, UE reprezintă peste un sfertdin PIB-ul global, având potențialul de a fi un actor global credibil. Cu toate acestea, ter- menul "gigant economic, dar pitic politic" a fost folosit pentru a descrie UE, subliniind un decalaj între influența economică și cea politică. Intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona a avut ca scop consolidarea rolului global al UE prin crearea Serviciului Eu- ropean de Acțiune Externă. Articolul evidențiază angajamentul UE în promovarea multi- lateralismului și a ordinii mondiale bazate pe reguli, inclusiv sprijinul pentru organizații precum ONU și Curtea Penală Internațională. UE este un important investitor în dezvol- tare, având parteneriate economice strategice cu actori globali. De asemenea, culegerea subliniază relațiile cooperative cu vecinii săi, sprijinindu-i în aderarea la standarde și va- lori europene. UE acționează în două domenii cheie: politică economică și de securitate, combinând abordări civile și normative. Puterea economică a UE stă la baza influenței sale internaționale, iar politica de extindere în Balcanii de Vest demonstrează eforturile de export al stabilității și prosperității. Prin politica de vecinătate, UE își propune să consolideze legăturile cu țările vecine, facilitând dezvoltarea și stabilitatea în regiune. Articolul subliniază și prioritățile Uniunii Europene în cooperarea cu regiunea Estică, evidențiind impactul pozitiv asupra dezvoltării și colaborării regionale. Prin Parteneria- tul Estic, UE a contribuit semnificativ la consolidarea cooperării și la sprijinirea progre- sului în țările partenere. De asemenea, UE acordă sprijin semnificativ țărilor vecine laSud, promovând democrația, statul de drept și dezvoltarea economică. În final, articolulsubliniază faptul că UE acționează pe baza unor valori comune, cum ar fi drepturile omului și democrația, având un rol important în promovarea acordurilor internaționale pentru pace și securitate. UE își propune să creeze conexiuni transfrontaliere și să dez- volte rețele eficiente în cooperarea cu alte regiuni ale lumii, evidențiind parteneriatele semnificative cu țări precum China, Japonia, Statele Unite, și țările din America Latină și Caraibe. Astfel, UE se afirmă ca un actor global bazat pe valori și interese comune.

Cuvinte cheie: *cooperare, securitate, actor, relații internaționale*

COMMON EUROPEAN SECURITY AND DEFENSE POLICY

Summary

The article emphasizes the importance of the European Union (EU) in the international arena, highlighting its role as the world's largest aid donor and a powerful trading bloc. With established relations with 150 countries, the EU accounts for over a quarter of global GDP and has the potential to be a credible global player. However, the term "economic giant but political dwarf" has been used to describe the EU, highlighting a gap between economic and political influence. The entry into force of the Lisbon Treaty aimed to strengthen the EU's global role by creating the European External Action Service. The article highlights the EU's commitment to promoting multi-lateralism and a rules-based world order, including support for organizations such as the UN and the International Criminal Court. The EU is a major development investor, with strategic economic partnerships with global players. The collection also highlights cooperative relations with its neighbors, supporting them in adhering to European standards and values. The EU acts in two key areas: economic and security policy, combining civilian and normative approaches. The EU's economic strength underpins its international influence, and its enlargement policy in the Western Balkans demonstrates efforts to export stability and prosperity. Through its neighborhood policy, the EU aims to strengthen ties with neighboring countries, facilitating

development and stability in the region. The article also emphasizes the EU's priorities in cooperation with the Eastern region, highlighting the positive impact on regional development and collaboration. Through the Eastern Partnership, the EU has contributed significantly to strengthening cooperation and supporting progress in the partner countries. The EU also provides significant support to its neighbors to the South, promoting democracy, the rule of law and economic development. Finally, the article emphasizes that the EU acts on the basis of shared values such as human rights and democracy and plays an important role in promoting international agreements for peace and security. The EU aims to create cross-border connections and develop effective networks in cooperation with other regions of the world, highlighting significant partnerships with countries such as China, Japan, the United States, and Latin American and Caribbean countries. The EU is thus asserting itself as a global actor based on shared values and common interests.

***Keywords**: cooperation, security, actor, actor, international relations*

Mediul internaţional de securitate la începutul secolului XXI

Repere generale ale stării actuale de securitate

Perioada de pace şi stabilitate fără precedent pe care o traversează Europa la sfârşitul secolului XX şi începutul secolului XXI se datorează existenţei Uniunii Europene. Ea este cea care a generat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent, ci şi o nouă abordare a securităţii, întemeiată pe soluţionarea paşnică a disputelor şi pe cooperarea internaţională multilaterală prin intermediul unor instituţii comune.

Prin contrast cu aceste evoluţii pozitive din vestul continentului, în alte părţi ale Europei, şi mai ales în Balcani, s-au înregistrat după 1990 o serie de crize, care s-au derulat în contextul reaşezărilor geopolitice ce au urmat sfârşitului războiului rece. O caracteristică esenţială a acestora a fost aceea că ele au avut loc cel mai adesea în interiorul statelor şi mai puţin între acestea. În această perioadă forţe militare provenind din Europa au fost trimise în străinătate mai mult decât în orice altă perioadă, inclusiv în regiuni precum Afganistan, Republica Democrată Congo sau Timorul de Est.

Desigur că un rol crucial în asigurarea securităţii europene l-a jucat SUA, atât prin angajamentele de securitate faţă de Europa luate în cadrul NATO, cât şi prin sprijinul acordat integrării europene.

La nivel mondial încheierea războiului rece a determinat, cel puţin din punct de vedere militar, trecerea la o lume unipolară, în care SUA deţin o poziţie dominantă, la foarte mare distanţă de orice alt stat. Cu toate acestea, experienţa perioadei recente a arătat că nici un stat, nici măcar o superputere precum SUA, nu poate aborda problemele globale de securitate de unul singur.

Mediul internaţional de securitate a înregistrat o schimbare dramatică după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001. Până la 11 septembrie fenomene precum terorismul, trafi cul de droguri, trafi cul de arme mici, migraţia ilegală, spălarea de bani acţionau aproape separat. Ca urmare, instituţiile naţionale şi internaţionale abordau separat aceste fenomene, cu mai multă sau mai puţină efi cienţă. Dintr-o dată s-a descoperit că în practică ar putea fi observat un nexus al acestor probleme diferite, utilizat de către reţelele criminale interne şi transfrontaliere ca o cale de a îmbunătăţi efi cienţa activităţii lor. După tragicele evenimente din 11 septembrie 2001, omenirea este încă confuză privind cauzele, mecanismele activităţilor criminale. A devenit evident faptul că următorul 11 septembrie 2001 este posibil în orice moment cu diferite ţinte,

resurse, tehnici şi rezultate. Între intervenţia din Afganistan şi atacul asupra Irakului, alianţele împotriva terorismului au înregistrat diferite evoluţii.

Noile relaţii dintre Statele Unite şi Rusia, pe de o parte, şi dintre NATO şi Uniunea Europeană, pe de altă parte, marchează în prezent mediul internaţional de securitate – un nou parteneriat, dar şi noi tensiuni. În aceste circumstanţe lipsa de bani, de timp, de viziune şi de voinţă politică ar putea afecta nu doar securitatea naţională, cât mai ales pe cea internaţională.

În acest context, mai ales după 1998, Uniunea Europeană a dat un nou impuls eforturilor de întărire a securităţii şi de defi nire a dimensiunii de apărare la nivel european. Dezvoltarea unei politici externe şi de securitate comune a inclus şi ideea defi nirii unei politici comune de apărare, menţionată în mod explicit în Tratatul de la Amsterdam. În acelaşi timp, Uniunea Europeană s-a arătat tot mai mult preocupată de fi nalizarea propriilor reforme instituţionale, mai ales în contextul extinderii, precum şi de fi nalizarea dezbaterilor pe tema construcţiei politice ce va defi ni viitorul Europei. Aceste dezbateri, cel puţin cele determinate de discutarea Constituţiei Europene, au şanse rezonabile de a fi reluate în special după votul negativ din Franţa şi Olanda, cât şi după Întâlnirea la nivel înalt de la Bruxelles (iunie 2005).

Începând cu 1 mai 2004, Uniunea Europeană se defi neşte ca o uniune de 25 de state, reunind circa 450 de milioane de locuitori şi producând circa 25% din PIB-ul mondial. Devenită actor economic global, UE va trebui să participe mai substanţial şi la mecanismele de asigurare a securităţii globale, chiar dacă formele concrete ale acestei implicări pentru moment nu sunt încă clar precizate.

Din perspectiva României, mediul internaţional de securitate a evoluat după 1990 în sensul creşterii complexităţii şi interdependeţelor din relaţiile internaţionale. Drept urmare, stabilitatea internaţională nu poate fi astăzi concepută decât în baza cooperării pe multiple planuri la nivelul comunităţii internaţionale, şi, mai ales, prin intermediul dialogului în cadru instituţionalizat, prin creşterea implicării marilor organizaţii internaţionale în defi nirea stării de securitate a lumii.

În anii ’90 cooperarea şi dialogul instituţionalizat s-au manifestat mai ales la nivelul următoarelor organizaţii:

- la nivelul NATO, care a deţinut un rol esenţial în întărirea securităţii euroatlantice după încheierea războiului rece. NATO a deschis şi dezvoltat parteneriatul politico-militar, cooperarea şi dialogul consolidat cu fostele state adversare, inclusiv România; a manifestat interes şi receptivitate pentru primirea de noi membri; şi-a demonstrat angajamentul de a contribui la prevenirea confl ictelor şi managementul crizelor, inclusiv prin operaţiuni în sprijinul păcii (de exemplu în Balcani).
- la nivelul ONU, mai ales prin intermediul Consiliului de Securitate, care a deţinut un rol important în dialogul internaţional pe tema securităţii şi stabilităţii mondiale. Această importanţă a fost confi rmată şi de conferirea, în anul 2001, a Premiului Nobel pentru Pace Organizaţiei Naţiunilor Unite şi secretarului său general.
- la nivelul OSCE, care a reprezentat cea mai cuprinzătoare instituţie regională de securitate, şi care a jucat un rol semnifi cativ în promovarea păcii şi stabilităţii, în întărirea securităţii prin cooperare şi în promovarea democraţiei şi drepturilor omului. OSCE s-a manifestat vizibil mai ales în domeniile diplomaţiei, prevenirii confl ictelor, managementului crizelor şi reabilitării post-confl ict.

Noile circumstanţe internaţionale reclamă noi reguli în domeniul securităţii internaţionale. Redefi nirea regulilor privind securitatea internaţională după prăbuşirea ordinii

bipolare ridică însă numeroase probleme, nu doar de ordin practic, ci chiar şi de ordin conceptual, inclusiv pentru SUA, afl ate deocamdată în poziţia de singură superputere. Aceste dificultăţi sunt determinate de mai mulţi factori:

- mediul internaţional a devenit mult mai dinamic şi mai complex decât în perioada războiului rece;
- lipsa unui consens privind modul de abordare a securităţii internaţionale a permis manifestarea diverselor grupuri de interese la toate nivelurile, astfel încât nu au putut fi elaborate politici consistente;
- datorită proliferării accesului la informaţii în timp real (aşa-numitul „efect CNN") liderii politici trebuie să ia de multe ori decizii de moment care nu permits evaluări mai profunde;
- multiplicarea instituţiilor specializate la nivel naţional şi internaţional care abordează problemele din unghiuri specifi ce şi determină analize şi decizii fragmentate;
- lipsa unui „model de securitate" rezonabil şi acceptabil pentru majoritatea ţărilor lumii a favorizat reacţii ad-hoc şi abordări punctiforme.

Din punct de vedere practic, la începutul secolului XXI actorii cu impact global în domeniul securităţii sunt SUA, Europa, Rusia, China, India şi Japonia. O viziune interesantă este cea a lui Zbigniew Brzezinski care consideră că esenţa noii structuri de securitate a lumii se afl ă în relaţia dintre SUA şi Eurasia (care cuprinde pe lângă Europa, toate celelalte ţări enunţate mai sus)5 . În cadrul acestei relaţii se pot identifi ca două triunghiuri de putere eurasiatică:

- SUA, Europa, Rusia;
- SUA, China, Japonia.

Ca un răspuns la hegemonia SUA se pot înregistra noi combinaţii bazate pe interese geopolitice, acces la surse de energie, tehnologie nucleară, activităţi spaţiale, infrastructuri critice ş.a. Se pot observa noile formule: Rusia – China - India; Rusia – China; Rusia – Franţa ş.a.

Observaţia cea mai pertinentă referitoare la cele două triunghiuri de putere este aceea că, în fi ecare din ele, una din puteri (Europa şi, respectiv, Japonia) mizează clar pe ideea de stabilitate şi securitate internaţională, în vreme ce câte una din celelalte puteri (China şi respectiv Rusia) rămân deschise şi interesate în eventuale mutaţii geopolitice.

Un alt punct pertinent de vedere, complementar celui anterior, consideră că la originea „noii schisme mondiale" s-ar afl a tensiunea dezvoltată între două „câmpuri" diferite de putere, întemeiate pe principii opuse de organizare: pe de o parte Statele Unite ale Americii, adepte ale unipolarităţii, pe de altă parte ceilalţi actori majori ai scenei internaţionale – Uniunea Europeană, Rusia, China, Japonia – adepţi ai multipolarităţii.

Noi ameninţări la adresa securităţii internaţionale - perspectiva europeană

După 11 septembrie 2001 (SUA) şi 11 martie 2004 (Spania), mai mult ca oricând, riscurile la adresa mediului internaţional de securitate şi, în primul rând, cele legate de proliferarea terorismului şi a armelor de distrugere în masă se cer a fi combătute printro cooperare fl exibilă, multilaterală, echilibrată şi consecventă între state, care să includă măsuri vizând eliminarea progresivă a cauzelor producerii lor.

Globalizarea, manifestată prin accentuarea interdependenţelor multiple dintre state, precum şi prin liberalizarea fl uxurilor mondiale de mărfuri, servicii, capital şi informaţii a făcut ca riscurile interne şi externe să se poată genera şi potenţa în mod reciproc.

Pe fondul unei creşteri a gradului de complexitate şi de impredictibilitate al ameninţărilor internaţionale, îmbunătăţirea mediului de securitate internaţional impune ca măsurile interne de management al crizelor să fi e mai bine coordonate, iar schimbul de informaţii strategice între statele implicate să se producă în timp real.

Factorii de decizie – atât civili, cât şi militari – din sectorul de securitate sunt chemaţi să dea răspuns noilor provocări. Instrumentele, pregătirea, bugetele disponibile, cooperarea interageţii apar astfel nu numai ca insufi ciente, dar uneori inadecvate faţă de riscurile vechi şi noi la adresa securităţii naţionale şi internaţionale. Se înregistrează probleme de degradare ireversibilă a mediului, de creştere a frecvenţei dezastrelor naturale, de noi tensiuni legate de subdezvoltare pe relaţia nord-sud ş.a.

Din perspectiva unui mediu internaţional de securitate caracterizat de o complexitate crescândă, Uniunea Europeană nu pare a fi în prezent ameninţată de confl icte de tip clasic, constând în atacuri armate pe scară largă, în schimb o serie de alte ameninţări se profi leză la orizont, fi ecare dintre ele fi ind greu predictibile şi relativ difuze, ceea ce le face, într-un fel, mult mai greu de contracarat în condiţiile unei ştergeri a graniţelor dintre ameninţările cu caracter intern şi cele cu caracter extern.9 Din punct de vedere european sunt de remarcat în mod special:

- **Terorismul internaţional**, care reprezintă o ameninţare strategică. Acest nou tip de terorism este legat de mişcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul ameninţă deschiderea şi toleranţa specifi ce societăţilor democratice.
- **Proliferarea armelor de distrugere în masă** reprezintă o altă importantă ameninţare contemporană la adresa păcii şi securităţii ţărilor şi popoarelor. Riscurile deosebite determinate de acest tip de ameninţare rezidă în faptul că prin intermediul armelor de distrugere în masă un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naţionale.
- **Existenţa unor structuri statale slabe (failed states) şi amplifi carea crimei organizate**. În unele părţi ale globului (Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia şi Herţegovina, Serbia şi Muntenegru, Kosovo, etc) existenţa unor structuri statale slabe, confl ictele civile şi accesul la arme au determinat întărirea poziţiilor crimei organizate. Aceste situaţii sunt ameninţări la adresa securităţii, prin sprijinirea trafi cului de droguri sau a celui de fi inţe umane.
- **Conflictele regiona**le subminează fundamentele securităţii şi stabilităţii şi creează pre-condiţii pentru terorism şi crimă organizată, precum şi distrugerea speranţei şi disperare ceea ce poate contribui indirect la proliferarea WMD (arme de distrugere în masă – lb. engleză);
- **Crima organizată** ameninţă Europa prin trafi cul de droguri, trafi cul de fi inţe umane, imigraţia ilegală şi trafi cul ilegal de arme mici ş.a. Legăturile dintre terorismul internaţional şi crima organizată au devenit evidente.

Posibile răspunsuri la noile provocări

Ca răspuns la aceste noi pericole şi ameninţări, statele lumii, în primul rând statele cu potenţial militar semnifi cativ, au în vedere noi principii de organizare a securităţii regionale şi globale care să se constituie în noi oportunităţi de pace bazate pe:

- democraţie;

- guvernare efi cientă;
- respectarea legilor.

Politica Europeană de Securitate şi Apărare este în căutarea unei legislaţii democratice pentru că în practică PESA se referă la „comandă, ascultare şi secret, în condiţiile în care logica militară este foarte diferită de luarea deciziei în mod public şi deliberativ, caracteristic democraţiilor".

- PESA şi sprijinul public

În general politica externă, de securitate şi apărare sunt privite ca având un impact neglijabil asupra vieţii de fi ecare zi a cetăţenilor. Se constată, urmare a unor sondaje, că cetăţenii acordă puţină atenţie acestor domenii şi că, în general, sunt puţin informaţi în probleme de politică internaţională. Se poate folosi formula de „consens permisiv" atunci când se vorbeşte despre atitudinea binevoitoare a cetăţeanului european faţă de PESA. Această atitudine se referă în primul rând la proiectul de a avea o politică europeană de securitate şi apărare şi mai puţin, la o PESA „în acţiune". Desfăşurarea unor forţe militare sau politice europene în afara graniţelor Uniunii Europene implică riscuri considerabile.

- PESA şi democraţia naţională

Pornind de la realitatea că toate statele membre ale Uniunii Europene sunt democraţii consolidate, se poate constata o multitudine de diferenţe de forme de manifestare a tradiţiilor democratice. Deciziile luate de către factorii responsabili trebuie să fi e justifi cabile faţă de cetăţeni, aceştia având dreptul de a participa la ele. Pe lângă guverne formate ca urmare a unor alegeri libere şi responsabile pentru deciziile lor, instituţiile societăţii civile, în primul rând organizaţiile nonguvernamentale, pot contribui la articularea preocupărilor /îngrijorărilor cetăţenilor.

- Parlamentul European şi PESA

Devine tot mai evident faptul că interdependenţa şi integrarea în politica europeană de securitate şi apărare determină o tot mai mare incapacitate a dimensiunii parlamentare naţionale să asigure o legitimitate democratică în cadrul PESA, cooperare interparlamentară în probleme de securitate şi apărare trebuie să cuprindă şi Adunarea Interimară a Uniunii Europene Occidentale, care să nu mai fi e privită de către Parlamentul European ca un competitor ci ca un colaborator.

- PESA şi dreptul internaţional

Ca o sursă de legitimitate pentru acţiunile militare, dreptul internaţional a câştigat în importanţă, în timp ce un număr tot mai mare de misiuni nu mai sunt motivate prin auto-apărare. Democraţia, guvernarea efi cientă şi respectarea legilor, în calitate de noi principii ale securităţii globale, presupun ca relaţiile dintre state să ţină cont de existenţa unor interese divergente, fără a face apel la utilizarea forţei ca metodă de rezolvare a confl ictelor. Contracararea noilor ameninţări presupune o nouă resolidarizare a statelor lumii în toate domeniile, prin stabilirea unor forme de acţiune conjugată a tuturor naţiunilor care împărtăşesc interese şi valori comune.

Politica Externă şi de Securitate şi Apărare Comună (PESAC) – istorie, evoluţie şi perspectivă

O primă etapă a proiectului unei Europe a apărării a fost marcată de semnarea, la 17 martie 1948, a Tratatului de apărare colectivă de la Bruxelles, de către cinci ţări vest-europene: Franţa, Marea Britanie, Belgia, Luxemburg şi Olanda. Evoluţia ulterioară a proiectului a fost

însă infl uenţată şi chiar modelată, în bună măsură, de înfi inţarea, la 4 aprilie 1949, a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord.11 La începutul anilor ’50, SUA au elaborat planul reînarmării R.F. Germania, ceea ce a stârnit opoziţia vehementă a Franţei. Pentru a înlătura temerile pe care le-ar fi provocat, la numai câţiva ani de la sfârşitul celei de a doua confl agraţii mondiale, restaurarea unei armate germane, şi a ancora ferm reînarmarea R.F.G. în proiectul construcţiei europene, Franţa a venit, în octombrie 1950, cu un contra-proiect, aşa-numitul plan Pleven: cel al constituirii unei Comunităţi Europene de Apărare (European Defence Community).

Totodată, în septembrie 1952, au fost iniţiate negocieri menite a implementa articolul 38 al tratatului CEA, ce stipula necesitatea instituirii unui control democratic consolidat asupra noii comunităţi. Noul proiect trebuia să ia forma unei Comunităţi Politice Europene (European Political Community), întemeiată pe un sistem de organisme comune de luare a deciziilor.

Dacă ar fi fost transpuse în practică, cele două noi preconizate comunităţi europene ar fi avut drept rezultat un grad de integrare europeană apropiat celui al unei confederaţii. Însă la 30 august 1954 Adunarea Naţională a Franţei (Parlamentul francez) a refuzat să ratifi ce tratatul ce instituia Comunitatea Europeană de Apărare, în aceste condiţii atât proiectul CEA cât şi cel înrudit acestuia, al unei Comunităţi Politice Europene, căzând în desuetudine.

Ulterior, la 23 octombrie 1954, în urma semnării Acordurilor de la Paris, ce modifi cau Tratatul de la Bruxelles pentru a permite Germaniei Federale să participe la Alianţa Nord-Atlantică în condiţii acceptabile pentru vecinii săi, celor cinci ţări semnatare ale Tratatului de la Bruxelles li s-au adăugat două state vest-europene foste inamice în timpul celui de al doilea război mondial, Italia şi Germania (Federală), noua organizaţie primind denumirea de Uniunea Europei Occidentale (UEO).

Apariţia conceptului Identitate Europeană de Securitate şi Apărare

Conceptul de Identitate Europeană de Securitate şi Apărare (European Security and Defence Identity) a apărut şi s-a dezvoltat în cadrul NATO, în a doua jumătate a anilor ’80, pe fondul reactivării, după o lungă „hibernare”, în urma Declaraţiei summitului UEO de la Roma, a Uniunii Europei Occidentale. Declaraţia de la Roma confi rmă dorinţa celor şapte membri ai UEO de a coopera în interiorul organizaţiei prin armonizarea punctelor de vedere asupra problemelor specifi ce legate de securitatea europeană.

Revigorarea UEO a fost impulsionată şi de Actul Unic European din 1986. Într-o primă formulare, conceptul de Identitate Europeană de Securitate şi Apărare apare explicit formulat în acest document, prin dezvoltarea şi aplicarea la sfera securităţii şi apărării a ideii de identitate europeană, înscrisă în paragraful 14 din Documentul asupra identităţii europene, dat publicităţii la Copenhaga, la 14 decembrie 1973.

În prima jumătate a anilor ’90 Uniunea Europei Occidentale a cunoscut un proces de consolidare, prin accederea în organizaţie a Spaniei, Portugaliei (în 1990) şi Greciei (în 1992), prin integrarea ca membri asociaţi în Consiliul UEO, a Islandei, Norvegiei şi Turciei (în 1991), prin înfi inţarea, sub impuls francez, a unor structuri instituţionale permanente – Comitetul Militar, Institutul pentru Studii de Securitate de la Paris (1990), Centrul Satelitar de la Torrejon (1991), Celula de Planifi care (1992), Grupul Vest-European de Armamente (Western European Armaments Group, WEAG, 1992) şi Centrul Situaţional (1995) – , precum şi prin apariţia forţelor multinaţionale europene – EUROCORP (Corpul European), EUROFOR (Forţa

Europeană de Uscat), EUROMARFOR (Forţa Maritimă Europeană), Grupul Aerian European, Divizia Centrală Multinaţională, Forţa Amfi bie Britanico-Olandeză, etc.

Două noi concepte: Politică Externă şi de Securitate Comună (PESC) şi Politică Europeană şi de Securitate şi Apărare (PESA)

Conceptul Identităţii Europene de Securitate şi Apărare s-a dezvoltat în strânsă corespondenţă cu alte două concepte, dezvoltate ulterior. Este vorba, în primul rând, de Politica Externă şi de Securitate Comună – PESC (Common Foreign and Security Policy – CFSP), ce denumeşte un capitol distinct (Titlul V) al Tratatului de la Maastricht şi care reprezintă unul din cei trei piloni ai construcţiei europene. În al doilea rând, este vorba de Politica Europeană de Securitate şi Apărare – PESA (European Security and Defence Policy, ESDP) sau, respectiv, Politica Europeană de Securitate şi Apărare Comună – PESAC (Common European Security and Defence Policy, CESDP) concept care a dobândit în ultimii ani tot mai multă substanţă şi care este parte componentă intrinsecă a PESC.

În procesul decizional al PESC este implicată o pleiadă întreagă de instituţii comunitare: Consiliul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană (cu precădere Comisarul pentru Relaţii Externe), Parlamentul European, Preşedinţia, statele membre, Secretariatul General al Consiliului condus de Înaltul Reprezentant pentru PESC, reprezentanţii speciali, Comitetul Reprezentanţilor Permanenţi (COREPER), Comitetul Politic, Unitatea de planifi care politică şi avertizare timpurie (afl ată în subordinea Secretariatului General al Consiliului).

Conceptul de Politică Europeană de Securitate şi Apărare (PESA) s-a cristalizat la Consiliul European de la Köln (iunie 1999), în perioada imediat următoare confl ictului din Kosovo şi subsecvent înţelegerii franco-britanice de la St. Malo (decembrie 1998), dobândind noi valenţe prin deciziile ulterioare ale aceluiaşi for european de la Helsinki (10-11 decembrie 1999), Lisabona (23-24 martie 2000), Santa Maria da Feira (19-20 iunie 2000), Nisa (7-9 decembrie 2000), Göteborg (15-16 iunie 2001), Laeken (14-15 decembrie 2001), Sevilla (21-22 iunie 2002), Bruxelles (24-25 octombrie 2002), Copenhaga (12-13 decembrie 2002), Bruxelles (20-21 martie 2003), Salonic (19-20 iunie 2003) şi Bruxelles (12-13 decembrie 2003).

În esenţă, PESA presupune dezvoltarea unei capacităţi de decizie autonome şi, în cazul în care Alianţa Nord-Atlantică ca întreg nu este angajată, lansarea şi coordonarea unor operaţiuni militare sub autoritatea UE, ca răspuns la situaţii de criză, angajarea resurselor de către statele membre la astfel de operaţiuni bazânduse pe decizii suverane. Din acest ultim punct de vedere este important de subliniat că PESA este un proces interguvernamental, controlul politic asupra PESA fi ind exercitat de şefi i de stat şi de guverne ale statelor membre, iar cel fi nanciar, de către parlamentele naţionale. Obiectivul principal al PESA (Headline Goal), aşa cum a fost el stabilit de către Consiliul European de la Helsinki, din 10-11 decembrie 1999, îl reprezintă capacitatea statelor membre de a mobiliza până în anul 2003, a desfăşura în termen de 60 de zile şi a susţine cel puţin un an, forţe militare ce pot atinge nivelul a 15 brigăzi, respectiv 50.000-60.000 de oameni. Aceste forţe trebuie să fi e capabile să îndeplinească întreg spectrul misiunilor Petersberg.

Începând cu reuniunea Consiliului European de la Helsinki, s-a abordat şi problema capacităţilor instituţionale ale Uniunii pentru facilitarea procesului decizional, ajungându-se la un acord în ceea ce priveşte înfi inţarea unor organisme politice şi militare permanente – Comitetul Politic şi de Securitate, Comitetul Militar şi Stafful Militar.

Comitetul Politic şi de Securitate (cunoscut prin acronimul său franţuzesc, COPS), reuneşte reprezentanţii naţionali permanenţi cu rang de ambasadori, componenţa sa fi ind aşadar similară Consiliului Nord-Atlantic al NATO. Prezidat de ambasadorul ce reprezintă ţara ce deţine preşedinţia prin rotaţie a UE, COPS exercită, sub autoritatea Consiliului, controlul politic şi coordonarea strategică a operaţiunilor militare ale UE şi înaintează Comitetului Militar principii de acţiune. În timpul unei crize, COPS este prezidat de Înaltul Reprezentant al UE pentru PESC.

Comitetul Militar al UE (EU Military Committee, EUMC), asemănător Comitetului Militar al NATO, este compus din şefi i apărării sau reprezentanţii militari ai acestora din statele membre. Comitetul Militar oferă consiliere militară şi înaintează propuneri COPS şi îndrumare militară Statului Major. În timpul unei operaţiuni, EUMC monitorizează desfăşurarea adecvată a acesteia.

La rândul său, Stafful Militar al UE (EU Military Staff, EUMS) se ocupă de avertizarea timpurie, evaluarea situaţiilor şi planifi carea strategică pentru sarcinile Petersberg, inclusiv de identifi carea forţelor europene naţionale şi multinaţionale şi implementează, sub îndrumarea EUMC, politicile şi deciziile PESA. Pe scurt, EUMS este sursa expertizei militare în cadrul UE.

PESA mai include, în conformitate cu decizia reuniunii Consiliului European de la Santa Maria da Feira, crearea până în anul 2003, a unei forţe civile de reacţie rapidă formată din circa 5.000 de ofi ţeri de poliţie, care să fi e capabilă să desfăşoare 1.000 dintre ei în termen de 30 de zile, pentru gestionarea crizelor în domenii precum activităţile poliţieneşti, ajutorul umanitar, repunerea în funcţiune a structurilor administrative şi juridice, activităţi de căutare-salvare, supravegherea alegerilor, respectarea drepturilor omului, etc. Instituţionalizarea activităţii în sfera prevenirii confl ictelor, consolidării păcii şi a stabilităţii interne a statelor, zonelor sau regiunilor în criză sau ameninţate de crize s-a făcut prin instituirea, înaintea summitului de la Feira, a Comitetului pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor, ca un al patrulea organism permanent PESA. Comitetul pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor înaintează informaţii, recomandări şi opinii Comitetului Politic şi de Securitate**.**

Consolidarea conceptului de Politică Europeană de Securitate şi Apărare

Fără îndoială, iniţiativa celor patru naţiuni în domeniul apărării comune şi-a propus să corecteze unele din defi cienţele PESA, semnalate de multă vreme de analiştii politico-militari de o parte şi de alta a Atlanticului. În acelaşi timp însă, prin anunţarea intenţiei de a crea un centru separat pentru planifi carea operaţiilor UE, ea a marcat şi un soi de „trecere a Rubiconului", în sensul că înţelegerea tacită care a existat aproape jumătate de secol în UE potrivit căreia integrarea economică şi chiar politică pot fi edifi cate la nivelul Europei, dar securitatea rămâne o chestiune transatlantică, era acum încălcată.

În general, Consiliul European de la Salonic (19- 20 iunie 2003) s-a limitat a lua doar acele decizii circumscrise PESA care puteau întruni consensul: dezvoltarea capacităţilor militare ale UE, incluzând întreg spectrul misiunilor Petersberg şi Forţa de Reacţie Rapidă; continuarea lucrului la Programul UE pentru Prevenirea Confl ictelor Violente, cu accent pe Balcanii Vestici; instituirea unei baze de date, pe bază de voluntariat, pentru combaterea terorismului; adoptarea unei Declaraţii asupra neproliferării armelor de distrugere în masă; şi crearea, până în 2004, sub autoritatea Consiliului, a unei agenţii interguvernamentale în domeniul capacităţilor de apărare, dezvoltării, cercetării, achiziţiilor şi armamentelor.

Constituţia Europeană şi Politica de Securitate şi Apărare Comună – PSAC

În Constituţia Europenă noul concept Politică de Securitate şi Apărare Comună - PSAC (Common Security and Defence Policy, CSDP) înlocuieşte, deopotrivă vechiul concept Politică Europeană de Securitate şi Apărare - PESA, cât şi varianta sa „desfăşurată", Politica Europeană de Securitate şi Apărare Comună - PESAC.

Constituţia Europeană conţine prevederi distincte cu privire la acţiunile externe ale Uniunii Europene (Titlul V). Acestea din urmă cuprind o serie de elemente interdependente, între care:

- politica comercială comună;
- politica externă comună;
- politica comună de securitate şi apărare;
- dezvoltarea cooperării;
- asistenţa umanitară. În cadrul fi ecăruia din aceste elemente componente, principalele obiective ale acţiunilor externe ale Uniunii Europene au în vedere respectarea a două principii fundamentale:
- acţiunile externe trebuie să se bazeze pe principiile care au guvernat crearea, dezvoltarea şi lărgirea Uniunii Europene;
- acţiunile externe trebuie să urmărească maximizarea cooperării statelor membre în toate domeniile relaţiilor internaţionale.

Capacitatea de a acţiona într-o Uniune de 25, 27 sau mai multe state, va depinde în mare măsură de abilitatea conducerii politice de a defi ni ţeluri strategice şi a impulsiona implementarea lor în politica curentă. Din acest punct de vedere, Constituţia Europeană învederează un progres cert prin instituirea funcţiilor permanente de preşedinte al Consiliului European şi Ministru al Afacerilor Externe al Uniunii.

Constituţia Europeană aduce şi cinci elemente de noutate importante în sfera Politicii de Securitate şi Apărare Comune:

- extinderea misiunilor Petersberg;
- decizia înfi inţării unei Agenţii Europene privitoare la Armamente, Cercetare şi Capacităţi Militare - aplicarea cooperării structurate (structured cooperation) la misiunile internaţionale;
- posibilitatea cooperării mai strânse (closer cooperation) a statelor Uniunii în sfera apărării reciproce (mutual defence); şi
- introducerea unei clauze de solidaritate pentru cazurile producerii unor atacuri teroriste şi a unor dezastre naturale sau produse de om.

Obiective strategice pentru securitatea europeană

La Salonic, Înaltul Reprezentant UE pentru PESC şi secretar general al UEO Javier Solana a prezentat, la 20 iunie 2003, documentul intitulat „O Europă mai sigură într-o lume mai bună" (A secure Europe in a better world), care s-a constituit în prima schiţă a unui concept strategic al viitoarei Uniuni Europene extinse.

Documentul procedează la o analiză a mediului de securitate, identifi că obiective strategice şi propune politici menite a răspunde principalelor provocări şi ameninţări la adresa securităţii. În această din urmă categorie sunt incluse confl ictele regionale, sărăcia, foamea, epidemiile, refugiaţii şi migraţia masivă, corupţia, dictaturile, schimbările climaterice şi

dependenţa energetică, precum şi „noile ameninţări" reprezentate de terorismul internaţional, proliferarea armelor de distrugere în masă, „statele eşuate" (failed states) şi criminalitatea organizată.

Obiectivele strategice pe care le propune Uniunea Europeană sunt în număr de trei:

- „contribuţia la stabilitatea şi buna guvernare în vecinătatea noastră imediată";
- edifi carea „unei ordini internaţionale bazate pe multilateralism efi cace"; şi
- un răspuns adecvat vechilor şi noilor ameninţări.

În raport cu acestea din urmă, documentul subliniază că „prima linie a apărării" va fi adesea în afara ariei UE şi că europenii „trebuie să fi e gata de a acţiona înainte de producerea unei crize" – formulări ce înscriu conceptul strategic european în logica abordării preventive enunţată, în septembrie 2002, de noua Strategie Naţională de Securitate a SUA, chiar dacă nu se menţionează explicit posibilitatea atacului preventiv, ca în cazul documentului american.

Nu în ultimul rând, conceptul subliniază necesitatea ca Europa să-şi asume un spectru mai variat de misiuni care să includă, pe lângă sarcinile Petersberg, operaţii comune de dezarmare, sprijin pentru ţări terţe în combaterea terorismului şi reforma sectorului de securitate.

Faţă de noile provocări la adresa securităţii, Europa poate aduce, atât direct, cât şi indirect, un plus de stabilitate, deoarece riscurile apariţiei unei confruntări militare tradiţionale pe continentul european s-au diminuat semnifi cativ.

Explicaţia acestei evoluţii rezidă în două aspecte:

- interesele şi obiectivele de securitate actuale ale statelor europene nu sunt generatoare de stări confl ictuale, dimpotrivă ele favorizează cooperarea şi solidaritatea;
- mediul de securitate internaţional este infl uenţat pozitiv de procesele de integrare europeană şi euroatlantică, în fapt de extinderea comunităţii statelor care împărtăşesc şi promovează valorile democraţiei şi economiei de piaţă, în contextul adâncirii colaborării regionale.

Faţă de ameninţările de tip nou la adresa securităţii, Uniunea Europeană poate răspunde prin trei obiective strategice:

- **asigurarea stabilităţii şi bunei guvernări în vecinătatea imediată**. Aceasta va implica extinderea zonei de securitate din jurul Europei şi asigurarea că statele din această zonă (Europa de Est, Balcanii de Vest, statele din zona Mediteranei) sunt bine guvernate. Acest obiectiv va implica, totodată, continuarea şi dezvoltarea implicării Europei în soluţionarea confl ictului arabo-israelian;
- **crearea unei ordini internaţionale bazate pe un multilateralism efi cace**.

Într-o lume caracterizată de globalizare (ameninţări globale, pieţe globale, mijloace mass-media globale), securitatea şi prosperitatea depind de existenţa unui sistem multilateral efi cace. De aceea, unul dintre obiectivele Uniunii Europene trebuie să fi e dezvoltarea unei societăţi internaţionale puternice, caracterizate de existenţa unor instituţii internaţionale efi ciente, precum şi de existenţa unei ordini internaţionale bazate pe respectarea legilor, în primul rând a principiilor înscrise în Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite. Calitatea societăţii internaţionale depinde de calitatea guvernelor ce o compun. Cea mai bună apărare pentru securitatea europeană este dată de existenţa unei lumi formate din state democratice bine conduse. De aceea, răspândirea bunei guvernări, combaterea corupţiei şi a abuzului de putere, instaurarea domniei legii şi protejarea drepturilor omului sunt cele mai bune mijloace de a întări ordinea mondială. În

acest context, un element important al acestei noi ordini internaţionale este considerată a fi cooperarea transatlantică în cadrul NATO;

- **pregătirea unui răspuns la ameninţările de tip nou**.

Acest răspuns a inclus pachetul de măsuri antiteroriste adoptat după 11 septembrie 2001, sprijinirea măsurilor de neproliferare a armelor de distrugere în masă şi asistarea statelor cu structuri slabe sau instabile din Balcani, Afganistan, Timorul de Est şi Africa. Identifi carea unor răspunsuri la noile ameninţări trebuie să pornească de la faptul că acestea survin adesea la mari depărtări, sunt mai dinamice şi mai complexe. De aceea liniile de apărare vor trebui de multe ori să se afl e în străinătate. Caracterul dinamic va necesita mutarea accentului pe prevenirea crizelor şi a ameninţărilor. Caracterul complex va necesita şi soluţii pe măsură care vor include controlul exporturilor, presiuni economice, politice sau chiar militare. Uniunea Europeană dispune de toate instrumentele pentru adoptarea unor astfel de soluţii complexe.

Pentru ca politica de securitate şi apărare a Uniunii Europene să defi nă mai efi cace este necesar ca Uniunea Europeană să devină mai activă în urmărirea obiectivelor sale prin mijloace civile sau militare, mai coerentă prin unirea eforturilor şi prin asigurarea unităţii de comandă în caz de criză, mai capabilă prin alocarea unor resurse mai mari, evitarea duplicărilor, coordonarea mai bună a resurselor existente.

În realizarea obiectivelor sale de securitate şi apărare Uniunea Europeană nu va putea face abstracţie de necesitatea menţinerii unor relaţii privilegiate cu SUA. În acelaşi timp însă, Uniunea Europeană va trebui să îşi dezvolte colaborarea cu alţi actori importanţi de pe scena mondială. În acest sens se vor dezvolta relaţii strategice cu Rusia, Japonia, China, Canada şi India, fără ca vreuna din aceste relaţii să aibă un caracter de exclusivitate.

Totodată, Uniunea Europeană va trebui să manifeste deschiderea necesară pentru dezvoltarea unor parteneriate active cu orice ţară care îi împărtăşeşte scopurile şi valorile şi care e gata să acţioneze pentru apărarea acestora. Prin această abordare Uniunea Europeană poate contribui semnifi cativ la realizarea unei sistem de securitate multilateral care să permită edifi carea unei lumi mai prospere, mai echitabile şi mai sigure. De asemenea, este necesară o Strategie Europeană de Securitate cu o atenţie sporită pe capacitatea UE de a-şi asuma misiuni de tip strategic în funcţie de intensitatea conflictelor.

Riscurile şi ameninţările la adresa securităţii naţionale a republicii moldova

Riscurile şi ameninţările de ordin extern

1. Instabilitatea regională şi conflictul de pe teritoriul suveran al Ucrainei limitează capacitatea Republicii Moldova de a-şi promova interesele strategice: 1) integrarea europeană; 2) procesul de identificare a unei soluţii politice, comprehensive şi viabile privind conflictul transnistrean, în condiţiile respectării suveranităţii şi integrităţii sale teritoriale; 3) asigurarea securităţii energetice şi a intereselor comercial-economice ale statului.

2. Acţiunile militare şi informativ-subversive, precum și de diversiune şi potenţialul extinderii zonei de instabilitate de pe teritoriul Ucrainei au influenţă asupra unor elemente, grupuri cu atitudini extremiste din Republica Moldova şi menţin riscul extinderii conflictului pe teritoriul Republicii Moldova.

3. Implicarea cetățenilor străini și persoanelor juridice străine în probleme de politică internă a Republicii Moldova, prin finanțare, asigurare a suportului logistic,

organizare/conducere a diferitor activități sau manifestații în scopul promovării intereselor statelor străine.

4. Presiunile politice externe manifestate prin:

1) acordarea de sprijin economic, militar şi politic regimului neconstituţional de la Tiraspol;
2) impunerea obstacolelor artificiale în accesul produselor moldoveneşti pe pieţele tradiţionale, inclusiv blocarea accesului cetăţenilor Republicii Moldova pe piaţa muncii din alte ţări;
3) aplicarea tratamentului diferenţiat faţă de părţi ale teritoriului vamal unic al Republicii Moldova (regiunea transnistreană, UTA Găgăuzia).

5. Erodarea regimului de control al armelor convenţionale în Europa și încălcarea Tratatului privind comerțul cu armele convenționale, prezenţa forţelor militare străine în regiunea transnistreană fără acordul Guvernului Republicii Moldova în contextul persistenţei conflictelor de durată şi a apariţiei conflictelor noi în regiune constituie o ameninţare şi o sursă de risc la adresa atât a securităţii Republicii Moldova, cât şi a celei regionale.

6. Proiectele integraţioniste în plan subregional promovate de către state și organizații cu interese de expansiune teritorială, (geo)politică și economică.

7. Dependenţa excesivă de surse energetice, reţelele de distribuire şi/sau furnizorii controlaţi de un singur stat, combinate cu valorificarea limitată a resurselor energetice alternative.

8. Influența externă asupra economiei și pieței financiar-bancare, asupra ramurilor de producere, infrastructurilor critice, conservarea proceselor de modernizare a acestora s-a materializat activ în ultimii ani și comportă consecințe pe toate dimensiunile securității naționale.

9. Perpetuarea decalajelor de dezvoltare în raport cu statele membre ale Uniunii Europene şi cu alte state din regiune, precum şi gradul scăzut de rezistenţă faţă de turbulenţele majore de pe pieţele externe, în special cu referire la sectorul financiar-bancar.

10. Persistenţa elementelor de propagandă şi intruziune în spaţiul informaţional al Republicii Moldova, în coroborare cu pârghiile de influenţă în câmpul socialpolitic sau dependenţa unilaterală de o sigură sursă de aprovizionare cu agenţi energetici pot vulnerabiliza statul în situaţii de escaladare a tensiunilor în plan regional. În mod particular, controlul surselor de informare în masă de către entităţi străine, inclusiv intruziunea în spaţiul informaţional, atrage riscul:

1) distorsionării opiniei publice vizavi de procesele politice şi de securitate în plan internaţional şi regional;
2) generării atitudinilor ostile ordinii constituţionale, legalităţii, funcţionării instituţiilor statului, politicii de stat în domeniile economic, social, cultural şi al relaţiilor interetnice;
3) promovării intereselor străine Republicii Moldova şi stabilităţii regionale.

11. Globalizarea spațiului cibernetic amplifică riscul atacurilor asupra infrastructurii informaționale și de comunicații electronice a statului, manifestînduse prin:

1) amenințarea de subminare a capacităților de comunicații pe timp de criză și, ca urmare, erodarea capacităților de luare a deciziilor;
2) amenințarea de uz fraudulos sau blocare a accesului prin diverse metode la sistemele și resursele informaționale de importanță statală, dar și de uz public.

3) ameninţări la adresa drepturilor şi libertăţilor constituţionale ale cetăţenilor în spaţiul informaţional.

Riscurile şi ameninţările de natură transfrontalieră

1. **Poziţia geografică** favorizează utilizarea de către organizaţiile criminale transfrontaliere a teritoriului Republicii Moldova în calitate de rută de trafic de persoane, droguri, arme şi bunuri, precum şi de migraţie ilegală spre statele Uniunii Europene. Persistă ameninţări şi riscuri la adresa securităţii generate de criminalitatea în domeniul economico-financiar: traficul de produse contrafăcute, canalele transfrontaliere de trafic a mărfurilor, activităţile de spălare a banilor, finanţarea terorismului şi pandemiile.

2. **Traficul ilicit de armament**, materiale şi tehnologii pertinente tehnologiilor nucleare reprezintă un grad sporit de risc în plan regional, cauzat de conflictele de durată, precum şi de conflictul actual din regiunea de sud-est a Ucrainei. Accesibilitatea obţinerii de către entităţi statale şi nonstatale a armelor de distrugere în masă sau a materialelor cu dublă destinaţie, proliferarea armelor mici şi a armamentelor uşoare relativ ieftine, uşor de transportat şi simple în aplicare reprezintă un risc la adresa păcii securităţii şi stabilităţii internaţionale, inclusiv a Republicii Moldova.

3. **Terorismul international**. Activizarea organizaţiilor teroriste, prin realizarea unor atentate de rezonanţă în regiune, denotă tendinţe îngrijorătoare a acestui fenomen în spaţiul european, fapt ce reprezentă o provocare majoră la adresa securităţii regionale. Instabilitatea şi conflictele militare din Orientul Apropiat sporesc riscul terorist pe continentul european. Contextul regional de securitate, dar şi conflictul nesoluţionat din regiunea transnistreană, plasează Republica Moldova într-un cadru de risc cu ascendenţă în aspect extremist terorist.

4. **Migrația ilegală**. Situația social-politică din statele Orientului Apropiat generează indice de reanimare a filierelor de migrație ilegală, țările de destinație a acestora fiind statele vest-europene, existând riscul utilizării teritoriului Republicii Moldova în calitate de țară de tranzit. Un factor destabilizator la acest comportament este lipsa controlului frontierei de stat pe sectorul raioanelor de est ale Republicii Moldova, fapt care stimulează traversarea ilegală a frontierei de stat de către grupuri de emigranți ilegali și persoane care prezintă eventuale pericole la adresa securității naționale.

Alocarea de resurse umane şi materiale

1. Utilizarea adecvată a resurselor sistemului de securitate naţională are un impact considerabil asupra funcţionării sistemului aferent şi poate contribui la eficienţa activităţii de prevenire şi combatere a riscurilor şi ameninţărilor. Resursele de bază ale sistemului naţional de securitate sunt: cele materiale şi umane.

2. Resursele umane reprezintă baza pentru organizarea sistemului naţional de securitate. Disponibilitatea şi efectivul resurselor umane sunt determinate de factori demografici şi de altă natură. Noile riscuri şi ameninţări la adresa securităţii naţionale solicită ca resursele umane să posede noi capabilităţi şi instruire modernă. Perfecţionarea şi instruirea resurselor umane este un domeniu-cheie pentru îmbunătăţirea calităţii personalului civil, militar şi poliţienesc, în special prin utilizarea mecanismelor de cooperare internaţională şi educarea de specialişti pentru utilizarea şi schimbul de informaţii, utilizarea tehnologiilor moderne şi protecţia sistemelor informaţionale.

3. Resursele materiale includ potenţialul natural, economic, financiar, energetic, informaţional şi de altă natură a Republicii Moldova, antrenat pentru necesităţi de securitate. Fondurile pentru activitatea şi reformarea sistemului securităţii naţionale sunt stabilite de legea bugetului de stat al Republicii Moldova. Resursele bugetare pentru necesităţile de securitate sunt planificate şi utilizate întrun mod transparent, compatibil cu standardele ONU şi orientate spre realizarea graduală a criteriilor Uniunii Europene în domeniu, precum şi în baza capacităţilor financiare ale statului. Republica Moldova se angajează să utilizeze resursele disponibile într-o manieră raţională şi să le utilizeze pentru obiectivul de dezvoltare a unui sistem de securitate naţională eficient.

Monitorizarea şi controlul implementării Strategiei securităţii naţionale

1. Consiliul Suprem de Securitate monitorizează şi verifică implementarea Strategiei securităţii naţionale.

2. Implementarea Strategiei securităţii naţionale va avea loc în baza Planului de acţiuni pentru realizarea Strategiei securităţii naţionale elaborat pentru o perioadă de 4 ani şi revizuit de Consiliul Suprem de Securitate.

3. Strategia Securităţii Naţionale va fi revizuită periodic, cel puţin o dată la 4 ani de la adoptarea ei.

4. Consiliul Suprem de Securitate va prezenta Parlamentului rapoarte anuale asupra Strategiei securităţii naţionale.

a. Reorganizarea progresivă a sistemului securităţii naţionale

1. O reorganizare progresivă a instituţiilor de stat responsabile pentru conducerea, coordonarea şi managementul securităţii naţionale în vederea adaptării lor la viziunea comprehensivă a Strategiei securităţii naţionale şi pentru a asigura coerenţa acţiunilor acestora prin implicarea tuturor autorităţilor publice responsabile.

2. Acest proces trebuie să aibă la bază organele şi structurile de stat care realizează funcţii legate de asigurarea securităţii naţionale. Procesul de reorganizare trebuie să ţină cont de structura unitară a statului şi prezenţa unităţii teritorial autonome Găgăuzia (Gagauz-Yeri) în cadrul acestuia. Instrumentele naţionale de management a crizelor vor fi revizuite în scopul facilitării luării deciziilor în cadrul sistemului de securitate naţională. Sistemul de management a crizelor va fi bazat pe principiile acestei Strategii şi va avea direcţii clare de acţiune pentru asigurarea coordonării diverselor activităţi care necesită coordonare, va fi standardizat şi interoperabil cu instrumentele prevăzute de tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte şi va realiza supravegherea şi managementul continuu al capabilităţilor de prevenire şi gestionare a crizelor.

3. Reforma graduală a sistemului de securitate naţională şi perfecţionarea instrumentelor de management a crizelor va necesita reglementarea prin intermediul unei legi organice. În termen de 6 luni de la adoptarea Strategiei, Guvernul va prezenta Parlamentului proiectul Legii cu privire la securitatea naţională.

Referințe bibliografie;

1. Statistici realizate de Institutul de Politici Publice din Republica Moldova, publicate pe site www.ipp.md

2. Statistici publicate pe site-ul www.gate.md
3. Metodologia de elaborare a versiunii finale a strategiei de crestere economica si reducere a saraciei (SCERS) – Guvernul Republicii Moldova
4. Strategia ocuparii fortei de munca in Republica Moldova – Guvernul Republicii Moldova
5. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Securitate_si_aparare.pdf

„EXTINDEREA UE ȘI STRATEGIA PENTRU BALCANII DE VEST: PERSPECTIVA DE ADERARE A REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ”

Materialele Conferinței științifico-practice
naționale, organizată în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair
„Cunoașterea teoretică și empirică a Uniunii Europene” (EUTEC)

11 mai 2023

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009